

**ΙΟΝΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

**ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ &
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ»

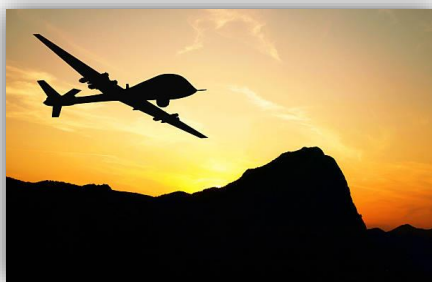
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2021 - 2022

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του Φωτίου Π. Παπαδόπουλου

με Αρ. Ειδικού Μητρώου: ΠΓ2020314

**«ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΗΠΑ, ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ
ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΜΗ ΕΠΑΝΔΡΩΜΕΝΩΝ ΜΑΧΗΤΙΚΩΝ
ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ (DRONES), ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ»**

Επιβλέποντες:

Καθηγητής Σωτήριος Λίβας

Αναπληρωτής Καθηγητής Ιωάννης Καρράς

Αναπληρωτής Καθηγητής Γεώργιος Μιχαλακόπουλος

Copyright © [*Φώτιος Π. Παπαδόπουλος, 2022*]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Ιονίου Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το 2001 αποτέλεσε έτος - σταθμός για την παγκόσμια κοινότητα. Τα ολέθρια τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και η επελθούσα κήρυξη του λεγόμενου *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας* εκ μέρους των ΗΠΑ, επέφεραν καίριες μεταβολές στους μέχρι τότε ισχύοντες συσχετισμούς στη διεθνή σκηνή. Κεντρικό στοιχείο του *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας* αποτέλεσε- μεταξύ άλλων- η ευρεία ανάδυση της αξιοποίησης ενός σχετικά νέου οπλικού συστήματος, το οποίο φάνηκε να εκπληρώνει σε μεγάλο βαθμό τους τεθέντες αντικειμενικούς σκοπούς αυτού του «πολέμου»: *των μη επανδρωμένων αεροσκαφών ή όπως μονολεκτικά και αγγλιστί συνηθίζεται να αποκαλούνται, των drones*. Η ευρεία χρήση από τις ΗΠΑ του εν λόγω οπλικού συστήματος έχει προκαλέσει ευρείες και έντονες συζητήσεις, τόσο όσον αφορά τις νομικές πτυχές που διέπουν την επιχειρησιακή του αξιοποίηση στο πεδίο της μάχης, όσο και τις ηθικές προεκτάσεις που μπορεί να συνεπάγεται η εκτεταμένη του χρήση στην αντι-τρομοκρατική εκστρατεία.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο κεντρικός στόχος της ανά χείρας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας είναι να εξετασθεί και να αναλυθεί ο πολιτικός λόγος που οικοδομείται εκ μέρους μελών της κυβέρνησης *Obama*, κατά την περίοδο 2009-2013, γύρω από τα στοχευμένα αεροπορικά πλήγματα σε διάφορες περιοχές του κόσμου, με τη χρήση οπλισμένων μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται, με την αξιοποίηση της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*, εκείνες οι διαλεκτικές τεχνικές και τα ρητορικά σχήματα που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να δικαιολογηθεί και εν τέλει να νομιμοποιηθεί η χρήση του εν λόγω οπλικού συστήματος, στο πεδίο του αντι-τρομοκρατικού πολέμου. Η έρευνα πραγματεύεται επίσης το πώς μέσα από τον πολιτικό λόγο συρρικνώνεται και κατ' ουσίαν εξουδετερώνεται η ταυτότητα του «άλλου», του «αντιπάλου», του «εχθρού».

Όπως θα επιχειρηθεί να αναδειχθεί, βασικός στόχος αυτού του λόγου αποτελεί η πάγια επιδίωξη ίσχυανσης των συνεπειών ενός ιδιόμορφου πολέμου που διεξάγεται με τη χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Στο πλαίσιο αυτό, αναλύονται τα ιδιαίτερα ρητορικά χαρακτηριστικά αυτού του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, με τον οποίο επιδιώκεται η «στρατηγική νομιμοποίηση» του «μη-επανδρωμένου» αυτού πολέμου. Εν τέλει, συμπεραίνεται πως ο πολιτικός αυτός λόγος των ΗΠΑ έχει πάγια

και ισχυρά ερείσματα στο πολιτικοϊδεολογικό οικοδόμημα του λεγόμενου Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας, του οποίου η μεγάλη διάρκεια και τα πολυσχιδή αποτελέσματα, αναδεικνύουν το βάθος της επενέργειάς του στα πολιτικά πράγματα και τη δυνατότητα να προσφέρει «στέγη» σε νέες αντιλήψεις αναφορικά με την παγκοσμίως ακολουθούμενη αντιτρομοκρατική πολιτική.

ABSTRACT

2001 was a key year for the global community. The devastating terrorist attacks of 9/11 and the subsequent declaration of the so-called *War on Terror* by the United States of America brought about key changes in the relations that had prevailed on the international scene up to that time. A central element of the *War on Terror* was - among other things - the widespread emergence of the use of a relatively new weapon system, which seemed to fulfill- to a large extent- the stated objectives of this 'war': *unmanned aerial vehicles* or *drones* as they are commonly called. The widespread employment by the USA of this weapon system has given rise to wide-ranging and heated debates, both as regards the legal aspects governing its operational use on the battlefield and the moral implications that its widespread use in the anti-terrorist campaign may entail.

In the light of these facts, the central objective of this Master's Thesis is to examine and analyze the political discourse constructed by members of the Obama Administration, during the period 2009-2013, around targeted airstrikes in various regions of the world by using armed drones. More specifically, using *Critical Discourse Analysis*, the main aim is to examine those dialectical techniques and rhetorical schemes used to justify and ultimately legitimize the use of this weapon system in the field of the *War on Terror*. The present research also addresses how through political discourse the identity of the '*other*', the '*opponent*', the '*enemy*' is diminished and essentially neutralized.

As it will be attempted to be highlighted, the deep purpose of this political discourse is the persistent pursuit of mitigating the consequences of a peculiar war fought with the use of drones. In this context, the analysis focuses on the specific rhetorical features of this US political discourse, which seeks to 'strategically legitimize' this 'unmanned' war. In the end, it is concluded that this US political discourse is firmly rooted in the political-ideological structure of the so-called War on Terrorism, whose long duration and multifaceted effects demonstrate the depth of its impact on political affairs and its ability to provide a 'home' for new perceptions of the global anti-terrorist policy.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στην Ελένη και τη Μαρία...

Θερμές ευχαριστίες οφείλω πρωτίστως στον επιβλέποντα Καθηγητή κ. *Σωτήρη Λίβα*, του οποίου η διδασκαλία και η εν γένει επιστημονική - ακαδημαϊκή του παρουσία, αποτέλεσε για μένα εξαιρετική πηγή έμπνευσης, ενθουσιασμού, αλλά και κριτικού αναστοχασμού αναφορικά με τα ζητήματα της Πολιτικής Επικοινωνίας και ιδιαίτερα της Ανάλυσης του Πολιτικού Λόγου. Η ακαδημαϊκή του επίβλεψη καθ'όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «*Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία*» του Ιονίου Πανεπιστημίου, συνετέλεσε ώστε να λάβει εντός μου μίαν «αποκάλυψη» σχετικά με τον τρόπο του σκέπτεσθαι και του θεωρείν τα Πολιτικά Πράγματα, βοηθώντας με να «βλέπω κάτω» από τα προφανή πολιτικώς λεγόμενα και γραφόμενα.

Παρομοίως, πολλές ευχαριστίες οφείλω να εκφράσω και στον Αναπληρωτή Καθηγητή κ. *Ιωάννη Καρρά*, ο οποίος με την εμβριθή διδασκαλία του, την διηνεκή του ακαδημαϊκή καθοδήγηση και την- χωρίς κανένα ίχνος συμπλέγματος- επικοινωνία του, με μύησε τόσο στο κατ'ιδίαν αντικείμενό του, τη *Διαπολιτισμική Επικοινωνία*, όσο και σε μία βαθύτερη – πιο πραγματιστική ματιά στα ακαδημαϊκά πράγματα και την ερευνητική δραστηριότητα και μεθοδολογία.

Επιπλέον, ευχαριστώ θερμώς τον Αναπληρωτή Καθηγητή Γεώργιο Μιχαλακόπουλο, ο οποίος με τη διδασκαλία και την εν γένει παρουσία του στα ακαδημαϊκά πράγματα, προσφέρει ένα ιδεατό παράδειγμα ακαδημαϊκού διδασκάλου που ίσταται με τη δέουσα ακαδημαϊκή παρρησία, ενώπιον των ποικίλων προκλήσεων του περιβάλλοντός μας. Οι παραδόσεις του στα αντικείμενα της Ανάλυσης Πολιτικού Λόγου, λειτούργησαν άκρως εποικοδομητικά εντός μου, συνδράμοντας να αναπτύξω αυτήν την αγάπη για τα ενδότερα και μύχια στοιχεία αυτού του Λόγου.

Ωστόσο, θα ήταν σοβαρή παράλειψη εκ μέρους μου να μην ευχαριστήσω και τους λοιπούς διδάσκοντες του ανωτέρω Μεταπτυχιακού Προγράμματος και συγκεκριμένα την Καθηγήτρια *Αναστασία Παριανού*, την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια *Μαρία Τσίγγου*, την Δρα *Φωτεινή Καρλάφτη-Μουρατίδη* και τον Δρα *Σωτήρη Αμάραντο*, οι οποίοι/-ες, παρουσίασαν ένα εξαιρετικά υψηλό επίπεδο διδασκαλίας, συνδράμοντας ώστε να δομήσω το κατάλληλο γνωστικό υπόβαθρο, προκειμένου να ανταποκριθώ, τόσο στις ερευνητικές απαιτήσεις της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας, όσο και στις μετέπειτα ποικίλες προκλήσεις.

Τέλος, πολλά «ευχαριστώ»- εκ βάθους καρδιάς- οφείλω στη σύζυγό μου *Ελένη* και την κόρη μου *Μαρία*, για την αέναη και αγόγγυστη υποστήριξή τους. Η ατέρμονη υπομονή και αγάπη τους, αναμφισβήτητα αντανakλά τη δυνατότητά μου να εκπονήσω την ανά χείρας έρευνα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα I : Αριθμητικός Πίνακας Στοχευμένων Χτυπημάτων με Drones

Σχεδιάγραμμα II : Νομιμοποίηση Επιχειρημάτων στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ

Σχεδιάγραμμα III : Πορεία Ανάπτυξης Καρκινικών Κυττάρων

Σχεδιάγραμμα IV : Κυρίες Αιτίες Θανάτου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	i
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ii

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

«ΕΙΣΑΓΩΓΗ»

1.1. Προσδιορισμός του Αντικειμένου της Έρευνας	1
1.2. Σκοπός της Έρευνας – Ερευνητικά Ερωτήματα	3
1.3. Μεθοδολογία της Έρευνας	4
1.4. Αναμενόμενα Αποτελέσματα της Έρευνας	5
1.5. Συνοπτική Περιγραφή της Έρευνας	5
1.6. Σύνοψη Κεφαλαίου	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

«ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

2.1. Εισαγωγή	8
2.2. Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis)	8
2.3. Νομιμότητα της Χρήσης των Drones	9
2.4. Άμβλυνση των Ηθικοπολιτικών Περιορισμών στην Ένοπλη Βία	12
2.5. Ο Χρονικός «Χρωματισμός» του Πολιτικού Λόγου	13
2.6. Το «Πανοπτικό» και η Διάσταση του <i>Securitization</i> στον Πόλεμο με Drones ..	15
2.7. Σύνοψη Κεφαλαίου	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

«ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ»

3.1. Εισαγωγή	18
---------------------	----

3.2. Μεθοδολογία Έρευνας: Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis).....	19
3.3. Η «Νομιμοποίηση» (Legitimization) στον Πολιτικό Λόγο	20
3.4. Κεντρικά Στοιχεία του Πολιτικού Λόγου των ΗΠΑ	22
3.5. Η «Νομιμοποίηση» διά της Επίκλησης στο Συναισθήμα	24
3.6. Η Ειδική Περίπτωση της Αξιοποίησης του Συναισθήματος του «Φόβου» στον Πολιτικό Λόγο	25
3.7. Η «Νομιμοποίηση» διά της Δόμησης ενός Υποθετικού Μέλλοντος	25
3.8. Σύνοψη Κεφαλαίου	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

«ΑΝΑΛΥΣΗ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ»

4.1. Εισαγωγή	29
4.2. Η Κατασκευή της Έννοιας του «Άλλου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ	29
4.3. Η Έννοια του «Άλλου» και η Θεμελίωση της Αντιτρομοκρατικής Πολιτικής των ΗΠΑ	33
4.3.1. Ο Μετασχηματισθείς «Άλλος» ως το Όχημα για την Αξιοποίηση των Drones	35
4.3.2. Η Δόμηση ενός Συστήματος Δυναδικότητας	37
4.4. Αξιοποίηση της Μεταφοράς του «Καρκίνου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ για τα Drones	38
4.4.1. Ο Μεταφορικός Πολιτικός Λόγος εν Γένει	38
4.4.2. Η Νόσος του Καρκίνου υπό Ιατρικό Πρίσμα	40
4.4.3. Η Πολυσχιδής Λειτουργία της Μεταφοράς του «Καρκίνου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ για τα Drones	44
4.4.4. Αφαίρεση Ανθρωπίνων Χαρακτηριστικών από τον Εχθρό	44

4.4.5. Επικείμενος Κίνδυνος που Χρήζει Άμεσης «Επέμβασης»	45
4.4.6. Έμμεση Ανάδειξη του Αποδεκτού της Πιθανότητας Πρόκλησης Παράπλευρων Απωλειών	46
4.4.7. Το Γεωγραφικώς «Απεριόριστο» των Πληγμάτων με Drones	47
4.4.8. Η Ανάγκη Εφαρμογής της Κατάλληλης Στρατιωτικής «Θεραπείας» ..	48
4.4.9. Η Μολυσματική Διάσταση της Ιδεολογίας των Τρομοκρατών	49
4.5. Η Θέση του «Φόβου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ	50
4.5.1. Το Στοιχείο του «Φόβου» στη «Φαρέτρα του Ηγεμόνα»	50
4.5.2. Η Αξιοποίηση του Συναισθήματος του «Φόβου» στον Πολιτικό Λόγο για τα Drones	51
4.6. Το Στοιχείο του «Χρόνου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ	53
4.6.1. Αξιοποίηση του Ιστορικού Υποστρώματος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου	53
4.6.2. Αξιοποίηση του Ιστορικού Υποστρώματος της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.....	55
4.7. Σύνοψη Κεφαλαίου	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1. Εισαγωγή	58
5.2. Εμπέδωση των «Πλαισίων» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ	58
5.3. Ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας», ως το κύριο Ιδεολογικό έρεισμα του Πολέμου με Drones	62
5.4. Περιορισμοί της Έρευνας	65
5.5. Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα	65
5.6. Επίλογος	65

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67
--------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Στην αρχή δημιουργούμε τον εχθρό. Πριν από το όπλο έρχεται η εικόνα. Σκεφτόμαστε τους άλλους μέχρι θανάτου και στη συνέχεια εφευρίσκουμε το τσεκούρι μάχης ή τους βαλλιστικούς πυραύλους με τους οποίους θα τους σκοτώσουμε πραγματικά» (Keen, 1986:10).

1.1. Προσδιορισμός του Αντικειμένου της Έρευνας

Το 2001 αποτέλεσε κομβική χρονική στιγμή για την παγκόσμια κοινότητα. Τα ολέθρια τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και η επελθούσα κήρυξη του λεγόμενου *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας* εκ μέρους των ΗΠΑ, επέφεραν καίριες μεταβολές στους μέχρι τότε ισχύοντες συσχετισμούς στη διεθνή σκηνή. Κεντρικό στοιχείο του *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας* αποτέλεσε- μεταξύ άλλων- η ευρεία ανάδυση της αξιοποίησης ενός σχετικά νέου οπλικού συστήματος, το οποίο φάνηκε να εκπληρώνει σε μεγάλο βαθμό τους τεθέντες αντικειμενικούς σκοπούς αυτού του «πολέμου»: των μη επανδρωμένων αεροσκαφών ή όπως μονολεκτικά και αγγλιστί συνηθίζεται να αποκαλούνται, των *drones*.

Η ευρεία χρήση από τις ΗΠΑ του εν λόγω οπλικού συστήματος έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις, τόσο όσον αφορά τις νομικές πτυχές που διέπουν την επιχειρησιακή του αξιοποίηση στο πεδίο της μάχης, όσο και τις ηθικές προεκτάσεις που μπορεί να συνεπάγεται η ευρύτατή του χρήση στην αντι-τρομοκρατική εκστρατεία (Boyle, 2015, 2019· Blank, 2012· O' Connell, 2016· Ohlin, 2013· Schmitt, 2011). Οι ΗΠΑ υιοθέτησαν την πρακτική χρήσης οπλισμένων μη επανδρωμένων αεροσκαφών, προκειμένου να εκτελούν αεροπορικές προσβολές εναντίον ατόμων-υπόπτων για τη διασύνδεσή τους με την *Al-Qaeda* και τα άλλα τρομοκρατικά δίκτυα που συνεργάζονται με αυτήν. Απώτερος σκοπός των αεροπορικών αυτών προσβολών θεωρήθηκε η εξασφάλιση προστασίας απειλών για την εθνική ασφάλεια. Βέβαια, η πρακτική αυτή δεν άφησε αδιάφορη τη διεθνή κοινότητα η οποία –εν πολλοίς- αντιμετώπισε με ιδιαίτερο σκεπτικισμό αυτά τα στοχευμένα θανατηφόρα αεροπορικά χτυπήματα, γνωστά και ως “*targeted killings*” ή “*signature strikes*”.

Στο πλαίσιο αυτό, έχουν πραγματοποιηθεί ποικίλες μελέτες που αφορούν σε ζητήματα αναφορικά με τη νομιμότητα της χρήσης των οπλισμένων μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Κεντρικά νομικά ζητήματα τα οποία εγείρονται στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται τόσο στον πυρήνα του *Διεθνούς Δικαίου Χρήσης Βίας* (*Jus ad Bellum*) που διέπει τη χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις (Casey-Maslen, 2012· Barela, 2015), όσο και στο πεδίο του *Διεθνούς Δικαίου Ενόπλων Συρράξεων* (*Jus in Bello*), που αφορά κυρίως στη νομιμότητα των μέσων και μεθόδων πολέμου, αλλά και στην προστασία ευάλωτων ομάδων κατά τη διάρκεια μιας σύρραξης, λ.χ. των *αμάχων* και των *εκτός μάχης προσώπων* (*hors de combat*) (Heller, 2013).

Επιπρόσθετα, ευρεία συζήτηση έχει ανακύψει αναφορικά με τη συμμόρφωση των εν λόγω στοχευμένων αεροπορικών επιχειρήσεων με το *Διεθνές Δίκαιο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (Heller, 2013· UN Human Rights Council, 2014). Παράλληλα ωστόσο, πέραν των νομικών ζητημάτων, δεν είναι λίγα και ηθικά διλήμματα τα οποία έχουν εγερθεί με αφορμή την ευρεία αυτή χρήση των οπλισμένων *drones* από τις ΗΠΑ (Boyle, 2019· Kaag & Kreps, 2014).

Ενόψει αυτής της πολυδιάστατης συζήτησης, οι ΗΠΑ έχουν συστηματικά αναπτύξει έναν πολιτικό λόγο, με σκοπό τη δικαιολόγηση αυτού του είδους των επιχειρήσεων, τόσο σε επίπεδο νομικό, όσο και σε επίπεδο ηθικοπολιτικό. Με αυτόν τον τρόπο επιχειρήθηκε να καμφθούν οι αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας σχετικά με τα θανατηφόρα στοχευμένα χτυπήματα με *drones*, αλλά και να τεθεί η βάση για μια δυναμική νομιμοποίησή τους. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον η κατ'ιδίαν ανάλυση ειδικότερων πτυχών αυτού του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, κάτι που επιχειρείται στην παρούσα έρευνα. Όπως θα επιδιωχθεί να αναδειχθεί, βασικός στόχος αυτού του λόγου αποτελεί η πάγια επιδίωξη ίσχυανσης των συνεπειών ενός ιδιόμορφου πολέμου που διεξάγεται με τη χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Στο πλαίσιο αυτό, αναλύονται τα ιδιαίτερα ρητορικά χαρακτηριστικά αυτού του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, με τον οποίο επιδιώκεται στην ουσία η «στρατηγική νομιμοποίηση» του «μη-επανδρωμένου» αυτού πολέμου.

Υπό το πρίσμα λοιπόν αυτό, ο κεντρικός στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να εξετασθεί και να αναλυθεί ο πολιτικός λόγος που οικοδομείται εκ μέρους μελών της κυβέρνησης *Obama*, κατά την περίοδο 2009-2013, γύρω από τα στοχευμένα αεροπορικά πλήγματα σε διάφορες περιοχές του κόσμου, με τη χρήση

οπλισμένων μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται, με την αξιοποίηση της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*, εκείνες οι διαλεκτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να δικαιολογηθεί και εν τέλει να νομιμοποιηθεί η χρήση των εν λόγω οπλικών συστημάτων, στο πεδίο του αντι-τρομοκρατικού πολέμου. Η έρευνα πραγματεύεται επίσης, το πώς μέσα από τον πολιτικό λόγο συρρικνώνεται και κατ' ουσίαν εξουδετερώνεται η ταυτότητα του «άλλου», του «αντιπάλου», του «εχθρού».

1.2. Σκοπός της Έρευνας – Ερευνητικά Ερωτήματα

Όπως προαναφέρθηκε, την ανάδυση της χρήσης των *drones* εκ μέρους των ΗΠΑ, συνόδευσε η ανάπτυξη ενός πολυσχιδούς και ευρύτατου πολιτικού λόγου, ο οποίος είχε ως κεντρικό του στόχο τη νομιμοποίηση διεξαγωγής του εν λόγω τύπου πολέμου. Όπως έχει γλαφυρώς καταγραφεί, αυτός ο πολιτικός λόγος επρόκειτο για *«ένα σύνολο θεσμικών πρακτικών και ένα συνοδευόν σύνολο υποθέσεων, πεποιθήσεων, μορφών γνώσης και πολιτικών πολιτισμικών αφηγήσεων. Πρόκειται για μια ολόκληρη γλώσσα που περιέχεται σε μια πραγματικά ογκώδη ομάδα "κειμένων" - οποιαδήποτε πράξη γραπτού ή προφορικού λόγου, από ομιλίες μέχρι συνεντεύξεις, από αναρτήσεις σε ιστότοπους μέχρι ηλεκτρονικά μηνύματα μεταξύ αξιωματούχων»* (Jackson, 2005).

Είναι λοιπόν κρίσιμο και σημαντικό να μελετηθεί και να αναλυθεί αυτός ο τύπος του πολιτικού λόγου που αξιοποιείται από τις ΗΠΑ, για τη νομιμοποίηση του πολέμου με *drones*, δεδομένου μάλιστα ότι ελλείπουν εν γένει στην επιστημονική βιβλιογραφία, έρευνες με αυτό το κατ' ιδίαν αντικείμενο.

Με γνώμονα αυτήν την πραγματικότητα είναι αναγκαίο- για την πληρότητα της έρευνας- να γνωρίζουμε όχι μόνο πώς χρησιμοποιούνται τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη, πού χρησιμοποιούνται και με ποιες συνέπειες, αλλά επίσης - ποιο είναι το ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο στο οποίο αυτή η χρήση λαμβάνει χώρα. Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να διερευνήσει ακριβώς αυτό το ευρύτερο πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο, όπως αποτυπώνεται στον πολιτικό λόγο και σχετικό *αφήγημα* που οικοδομήθηκε από την κυβέρνηση *Obama*, κατά τα έτη 2009-2013. Στο πλαίσιο λοιπόν της παρούσας έρευνας, θα επιδιωχθεί να δοθεί απάντηση στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

-Πώς δομείται η έννοια του «Άλλου» και του «Εχθρού» στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, σχετικά με τη χρήση μη οπλισμένων αεροσκαφών σε στοχευμένες επιθετικές αεροπορικές προσβολές;

- Πώς η αξιοποίηση της ιατρικής μεταφοράς της νόσου του «καρκίνου» στο πλαίσιο του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, επιδρά στη διαδικασία νομιμοποίησης της ευρείας χρήσης των μη επανδρωμένων αεροσκαφών;

-Πώς αξιοποιείται το στοιχείο του συναισθήματος του «φόβου» στον πολιτικό λόγο προκειμένου να επιτευχθεί η νομιμοποίηση της ευρείας χρήσης των μη επανδρωμένων αεροσκαφών εκ μέρους των ΗΠΑ;

-Πώς αξιοποιείται το στοιχείο του «χρόνου» προκειμένου να επιτευχθεί η νομιμοποίηση της χρήσης μη επανδρωμένων αεροσκαφών εκ μέρους των ΗΠΑ;

Αμέσως στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα μεθοδολογικά εργαλεία που αξιοποιούνται για την κατά το δυνατόν πληρέστερη απάντηση των τεθέντων ερευνητικών ερωτημάτων.

1.3. Μεθοδολογία της Έρευνας

Τα πορίσματα της παρούσας εργασίας εξήχθησαν μέσω της αξιοποίησης της μεθόδου της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*. Στο πλαίσιο αυτό αξιοποιούνται τα σχετικά μοντέλα των Fairclough (1992a, 1992b), Van Dijk (1988, 1997) και Van Leeuwen (2007, 2008). Κεντρικός στόχος της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου* είναι να αποκωδικοποιήσει την ιδεολογία που ενσωματώνεται στον Λόγο και στα ποικίλα γλωσσικά σύμβολα, καθώς και να μελετήσει τις πολυσχιδείς σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των γλωσσικών φορμών. Εν πολλοίς, στοχεύεται η ανάδυση των ποικίλων και πολυσχιδών σχέσεων εξουσίας και νομιμοποιημένης δράσης.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα πραγματεύεται τον τρόπο που δομείται και μεσολαβεί ο λόγος, σχετικά με τον πόλεμο με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Συγκεκριμένα, επιδιώκεται η ανάλυση των ζητημάτων που είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη δόμηση πραγματικοτήτων και ταυτοτήτων εντός του πολιτικού λόγου. Αυτά τα θέματα πραγματεύονται πρωτευνόντως τα υφέρποντα ζητήματα *εξουσίας, ηθικής και ιδεολογίας*, αναδεικνύοντας τη σημασία της μελέτης του Λόγου σε ποικίλα επίπεδα.

1.4. Αναμενόμενα Αποτελέσματα της Έρευνας

Με την αξιοποίηση της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*, η ανά χείρας μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία αναμένεται- μέσα από μια κριτική θέαση του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ- να αναδείξει τα υφέρποντα ζητήματα *εξουσίας* και *νομιμοποίησης* στο πλαίσιο του επίσημου λόγου της κυβέρνησης *Obama*, στο πεδίο των στοχευμένων αεροπορικών πληγμάτων με *drones*. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας αναμένεται να συμβάλλουν στην κατανόηση των πολιτικών αφηγημάτων και του πολιτικού λόγου γύρω από τον πόλεμο με μη επανδρωμένα αεροσκάφη και να συνεισφέρουν στη θεωρητική συζήτηση σχετικά με την άσκηση εξουσίας, όπως αυτή λαμβάνει χώρα διά του πολιτικώς εκπεμπόμενου Λόγου.

Στο βαθμό που η συζήτηση σχετικά με τη χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών εκ μέρους των ΗΠΑ έχει σε ένα βαθμό περιορισθεί στα *νομικά* και *ηθικοπολιτικά* ζητήματα του θέματος, στο πλαίσιο της ανά χείρας έρευνας επιδιώκεται η ανάδειξη πτυχών πολιτικού λόγου, ήτοι εκείνων των ρητορικών και ιδεολογικών σχημάτων που επιδιώκουν την πολιτική νομιμοποίηση αυτών των χτυπημάτων παγκοσμίως. Στην ανάλυσή αυτή, ένα από τα κομβικά στοιχεία είναι η αξιοποίηση των εννοιών του «*άλλου*», του «*φόβου*» και του «*χρόνου*» στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, διά των οποίων επιδιώκεται ένα είδος «*φετιχοποίησης*» της αμερικανικής εθνικής ασφάλειας.

1.5. Συνοπτική Περιγραφή της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα περιλαμβάνει την ανάλυση συνολικά ένδεκα ομιλιών μελών της κυβέρνησης *Obama* που αξιολογούνται ως ιδιαίτερα σημαντικές για την επίτευξη της νομιμοποίησης σε επίπεδο πολιτική ρητορικής, των επιθέσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Οι ομιλίες πραγματοποιήθηκαν μεταξύ Δεκεμβρίου 2009 και Μαΐου 2013. Οι ομιλητές είναι ο πρόεδρος *Obama*, ο νομικός σύμβουλος του State Department *Harold Koh*, ο γενικός εισαγγελέας *Eric Holder*, ο γενικός σύμβουλος του υπουργείου Άμυνας και μετέπειτα υπουργός Εσωτερικής Ασφάλειας *Jeh Johnson*, καθώς και ο πρώην σύμβουλος του Λευκού Οίκου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και μετέπειτα διευθυντής της CIA *John Brennan*. Αυτές οι ένδεκα ομιλίες επιλέχθηκαν με κριτήριο της άμεσης συσχέτισης του πολιτικού λόγου με τη νομιμοποίηση των αεροπορικών προσβολών και θανατώσεων

με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Αναλυτικά, τα στοιχεία των υπό ανάλυση πολιτικών ομιλιών, φαίνονται στον ακόλουθο Πίνακα:

A/A	Ομιλητής	Ημερομηνία	Κοινό - Περίσταση
1	Barack Obama	1 Δεκεμβρίου 2009	Στρατιωτική Ακαδημία των ΗΠΑ
2	Barack Obama	9 Δεκεμβρίου 2009	Ομιλία στη Βράβευση με Nobel Ειρήνης
3	Harold Koh	25 Μαρτίου 2010	Αμερικανική Ένωση Διεθνούς Δικαίου
4	John Brennan	29 Ιουνίου 2011	Πανεπιστήμιο John Hopkins
5	Barack Obama	30 Σεπτεμβρίου 2011	Στρατιωτική Ιεραρχία των ΗΠΑ
6	Jeh Johnson	22 Φεβρουαρίου 2012	Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Yale
7	Eric Holder	5 Μαρτίου 2012	Πανεπιστήμιο Northwestern
8	John Brennan	30 Απριλίου 2012	Κέντρο Wilson
9	John Brennan	8 Αυγούστου 2012	Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων
10	Jeh Johnson	30 Νοεμβρίου 2012	Πανεπιστήμιο Oxford
11	Barack Obama	23 Μαΐου 2013	Πανεπιστήμιο Εθνικής Άμυνας

Κεντρικά στοιχεία που επιδιώκεται να μελετηθούν στο πλαίσιο της ανάλυσης αυτών των πολιτικών λόγων, είναι η θέση του «Άλλου» και η αξιοποίηση ρητορικών σχημάτων όπως οι μεταφορές, στην πολιτική ρητορική των ΗΠΑ. Παράλληλα επιδιώκεται να εξαχθούν συμπεράσματα αναφορικά με τη λειτουργία των εννοιών του φόβου και του χρόνου, στην προσπάθεια επίτευξης νομιμοποίησης συνέχισης αυτού του «μη επανδρωμένου» πολέμου. Τέλος, εξάγονται ορισμένα συμπεράσματα αναφορικά με τα τεθέντα ερευνητικά ερωτήματα, στο πλαίσιο της ανά χειράς μεταπτυχιακής εργασίας.

Στο Κεφάλαιο II της ανά χειράς διπλωματικής εργασίας λαμβάνει χώρα η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, σχετικά με το πραγματευόμενο ζήτημα, ενώ στο Κεφάλαιο III παρουσιάζεται η επιστημονική μεθοδολογία που ακολουθείται, για την εξαγωγή των σχετικών πορισμάτων. Ακολούθως, στο Κεφάλαιο IV λαμβάνει χώρα η

κατ' ιδίαν ανάλυση των κύριων ζητημάτων και εν τέλει, στο Κεφάλαιο V, παρουσιάζονται τα πορίσματα και τα συμπεράσματα, ως απόρροια της διαμειφθείσης έρευνας.

1.6. Σύνοψη Κεφαλαίου

Στο παρόν Κεφάλαιο έλαβε χώρα ο προσδιορισμός του αντικειμένου της έρευνας και παρουσιάστηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα που αποσκοπείται να απαντηθούν στη συνέχεια. Αναδείχθηκε παράλληλα πως- στην ουσία- ο πόλεμος με μη επανδρωμένα αεροσκάφη, αποτέλεσε στα πρώτα του στάδια, μέρος του κηρυχθέντος παγκόσμιου πολέμου των ΗΠΑ κατά της Τρομοκρατίας. Μάλιστα, διαφαίνεται πως η χρήση *drones* συνιστά την εξελιγμένη μορφή αυτού του *sui generis* πολέμου, ως απόρροια της τεχνολογικής προόδου και της παγκόσμιας διασποράς των τρομοκρατικών δικτύων. Αμέσως κατωτέρω, στο επόμενο Κεφάλαιο, παρουσιάζεται το πώς αυτός ο ιδιάζων πόλεμος, έχει ερμηνευθεί και αναλυθεί από την παγκόσμια επιστημονική βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1. Εισαγωγή

Αναμφισβήτητα, το ζήτημα της χρήσης των μη επανδρωμένων αεροσκαφών από τις ΗΠΑ, για την εκτέλεση στοχευμένων θανατώσεων προσώπων που κρίνονται ύποπτα για την εμπλοκή τους σε τρομοκρατικές ενέργειες, συγκέντρωσε μεγάλο ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας παγκοσμίως, τόσο σε νομικό, όσο και σε πολιτικοκοινωνικό επίπεδο. Στο παρόν κεφάλαιο, αφού αναδειχθούν αρχικά ορισμένες βιβλιογραφικές θεάσεις σχετικά με την κύρια μέθοδο που αξιοποιείται στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας (ήτοι, την Κριτική Ανάλυση Λόγου), επιχειρείται ακολούθως η επισκόπηση των απόψεων που έχουν εκφραστεί, αναφορικά με το εν λόγω στρατιωτικό πρόγραμμα των ΗΠΑ.

2.2. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis)

Τα πορίσματα της παρούσας έρευνας εξήχθησαν μέσω της αξιοποίησης της μεθόδου της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*. Βασικός στόχος της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου* είναι να αποκωδικοποιήσει την ιδεολογία που ενσωματώνεται στον Λόγο και στα ποικίλα γλωσσικά σύμβολα, καθώς και να μελετήσει τις πολυσχιδείς σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των γλωσσικών φορμών. Εν πολλοίς, επιδιώκεται η ανάδυση των ποικίλων και πολυσχιδών σχέσεων εξουσίας και νομιμοποιημένης δράσης.

Σύμφωνα με τον Fairclough (1992a), ο λόγος διαδραματίζει έναν ενεργητικό ρόλο στη συγκρότηση της κοινωνίας και των ποικίλων δομών της, δεδομένου ότι ακόμη και στις περιπτώσεις που δέχεται επιρροές από τις υφιστάμενες κοινωνικές δομές, δεν τις αντικατοπτρίζει απλώς, αλλά τις παγιώνει ή τις αναπαράγει. Παράλληλα, για την Κριτική Ανάλυση Λόγου, ο πολιτικός λόγος είναι αρρήκτως συνδεδεμένος με συνιστώσες ιδεολογικού επιπέδου. Υπό το πρίσμα αυτό, υιοθετώντας μια δυτικο-μαρξιστική οπτική, η Wodak (1996), ορίζει τις ιδεολογίες ως «*συγκεκριμένους τρόπους αναπαράστασης και κατασκευής της κοινωνίας οι οποίες αναπαράγουν άνισες σχέσεις εξουσίας, σχέσεις κυριαρχίας και εκμετάλλευσης*».

Πράγματι, ο ρόλος του Λόγου ως εργαλείο δόμησης και (συν)διαμόρφωσης της κοινωνικής πραγματικότητας και τελικώς της επιβολής νέων πραγματικοτήτων, εν πολλοίς δεν είναι προφανής, δεδομένου ότι *«η ιδεολογία συσκοτίζει την κοινωνική πραγματικότητα, αφού παρουσιάζει ως αυτονόητα τα κυρίαρχα νοήματα που οικοδομούνται στον λόγο»* (Στάμου, 2014). Σύμφωνα λοιπόν με τον Van Dijk, η Κριτική Ανάλυση Λόγου, αποτελεί εκείνη την επιστημονική προσέγγιση που μελετά πρωτίστως τον τρόπο με τον οποίο η κατάχρηση της κοινωνικής εξουσίας, η κυριαρχία και η ανισότητα θεσμοθετούνται και αναπαράγονται αποτελώντας αντικείμενο αντίστασης, μέσω του κειμένου και της ομιλίας, στο κοινωνικό και πολιτικό περικείμενο (Van Dijk, 2001).

Υπό αυτό το πρίσμα, ο πολιτικός λόγος των ΗΠΑ, σχετικά με την ευρεία αξιοποίηση του οπλικού συστήματος των drones, φέρει ρητορικά στοιχεία και σχήματα, τα οποία μπορούν να «μεταφρασθούν» σε πολιτικοκοινωνικά νοήματα και σκοπιμότητες, οδηγώντας εν τέλει στη *νομιμοποίηση της πολιτικής δράσης* και συμβάλλοντας παράλληλα στη *στρατηγική άμβλυνση* της αρνητικής εικόνας, που έχουν οι διαφωνούντες- εσωτερικώς και διεθνώς- με τη χρήση οπλισμένων *drones* από τις ΗΠΑ.

2.3. Νομιμότητα της Χρήσης των Drones

Το πρώτο καίριο ζήτημα επί του οποίου εκφράσθηκε μεγάλη αμφισβήτηση, ήταν το εάν οι επιχειρήσεις με ένοπλα drones ήταν νόμιμες, τόσο στο πλαίσιο του εσωτερικής έννομης τάξης των ΗΠΑ, όσο και υπό το φως των εφαρμοστέων κανόνων του διεθνούς δικαίου.

Ειδικότερα λοιπόν, όσον αφορά την συμβατότητα με την έννομη τάξη των ΗΠΑ, μερίδα τόσο *Δημοκρατικών*, όσο και *Ρεπουμπλικάνων*, εξέφρασαν τις αμφιβολίες τους όσον αφορά τη νομιμότητα των εν λόγω αεροπορικών επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, ο δημοκρατικός *Dennis Kucinich*, διατύπωσε την άποψη ότι τα αεροπορικά χτυπήματα με drones παραβιάζουν την εκτελεστική τάξη (*executive order*), σύμφωνα με την οποία επιδιώκεται η πρόληψη κάθε εμπλοκή προσώπου να χρησιμοποιείται ή να δρα εκ μέρους της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών προκαλώντας ανθρωποκτονία (US Congress, 2010).

Παράλληλα, αμφισβητήσεις εγέρθηκαν και αναφορικά με τη συμμόρφωση του πολέμου με *drones*, με το διεθνές δίκαιο, καθώς-μεταξύ άλλων- διπλωματικοί ακόλουθοι συμμαχικών κρατών των ΗΠΑ, ισχυρίστηκαν ότι τα χτυπήματα με *drones* παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο (Gogarty & Hagger, 2008). Επιπρόσθετα, η καθηγήτρια διεθνούς δικαίου *Mary Ellen O'Connell* (2010), εξέφρασε με σαφήνεια την αντίθεσή της με αυτή την χρήση των οπλισμένων *drones*, δεδομένου ότι- σύμφωνα με την ίδια- είναι μη συνάδουσα με τους διεθνείς κανόνες. Επίσης, σύμφωνα με μια έρευνα του Πανεπιστημίου του Stanford υπό τον τίτλο «*Ζώντας κάτω από τα Drones*» (“*Living Under the Drones*”):

«Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το κυρίαρχο αφήγημα σχετικά με τη χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών στο Πακιστάν είναι ότι πρόκειται για ένα χειρουργικά ακριβές και αποτελεσματικό εργαλείο το οποίο καθιστά τις ΗΠΑ ασφαλέστερες, επιτρέποντας "στοχευμένες δολοφονίες" τρομοκρατών, με ελάχιστα μειονεκτήματα ή παράπλευρες επιπτώσεις. Αυτό το αφήγημα είναι ψευδές... ενώ οι απώλειες αμάχων σπάνια αναγνωρίζονται από την κυβέρνηση των ΗΠΑ...υπάρχουν σημαντικές αποδείξεις ότι τα αμερικανικά πλήγματα με μη επανδρωμένα αεροσκάφη έχουν τραυματίσει και σκοτώσει πολίτες» (Cavallaro et al., 2012).

Σε απάντηση αυτών των κριτικών σχετικά με τη νομιμότητα του προγράμματος των *drones*, οι νομικοί σύμβουλοι του Λευκού Οίκου, όπως για παράδειγμα ο Harold Koh, ξεκίνησαν το 2010 να αρθρώνουν συστηματικό λόγο, προκειμένου να περιβάλλουν το εν λόγω πρόγραμμα με επιχειρήματα που υποστηρίζουν τη νομιμότητά του. Έτσι, επιδιώχθηκε η ανανέωση της επιχειρηματολογίας προς υποστήριξη των αεροπορικών αυτών επιχειρήσεων, με τη δόμηση της κατάλληλης νόμιμης βάσης, τόσο στο εσωτερικό δίκαιο των ΗΠΑ, όσο και από απόψεως διεθνούς δικαίου.

Πιο συγκεκριμένα, στην εσωτερική έννομη τάξη, η κυβέρνηση *Obama*-επειγόμενη να αναχαιτίσει την αναδυθείσα κριτική- αρχικά επικαλέσθηκε ως νόμιμη βάση την *Εξουσιοδότηση Χρήσης Στρατιωτικής Βίας* (“*Authorization to Use Military Force*”) του 2001, η οποία προβλέπει ότι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ έχει την εξουσία να χρησιμοποιεί βία κάθε αναγκαία βία εναντίον εκείνων που είναι υπεύθυνοι για τις

επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (US Congress, 2001). Πρόκειται για την αρχική εξουσιοδότηση χρήσης βίας προς τον πρόεδρο Bush, βάσει της οποίας εκκινήθηκαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον των τρομοκρατικών δικτύων, που συνδέονταν με τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

Από την άλλη, για την υποστήριξη του προγράμματος των ενόπλων drones σε επίπεδο διεθνούς δικαίου, η κυβέρνηση Obama- δια των νομικών της συμβούλων- ισχυρίστηκε ότι τα αεροπορικά χτυπήματα με *drones* εκτελέστηκαν σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες που διέπουν τη χρήση ένοπλης βίας. Η επίσημη θέση των ΗΠΑ ήταν αρχικά ότι αυτές οι αεροπορικές προσβολές αναλαμβάνονταν δυνάμει του δικαιώματος νόμιμης άμυνας, εξαιτίας των επιθέσεων της Al-Qaeda εναντίον των ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου 2001.

Σύμφωνα με τις ΗΠΑ, οι επιθέσεις της 9/11 ήταν η κεντρική αιτία για την κήρυξη μιας ευρείας ένοπλης σύρραξης, αρχικά διεθνούς χαρακτήρα (εναντίον του κράτους του Αφγανιστάν) και στη συνέχεια μη-διεθνούς χαρακτήρα (εναντίον της Al-Qaeda και των συνεργαζόμενων με αυτήν τρομοκρατικών δικτύων), στο έδαφος πολλών κρατών (πρωτεύοντως Πακιστάν, Σομαλία, Υεμένη). Στο πλαίσιο αυτό, εξαιτίας του γεγονότος ότι, κάθε χτύπημα με *drones* είναι τμήμα μιας εν εξελίξει ένοπλης σύρραξης, οι υποστηρικτές του προγράμματος ισχυρίζονταν ότι οι απώλειες που ελάμβαναν χώρα δυνάμει αυτών των αεροπορικών προσβολών, δεν ανάγονταν σε παράνομες ανθρωποκτονίες, αλλά σε περιπτώσεις νόμιμης αφαίρεσης ζωών, δεδομένου ότι πλήττονταν δι' αυτών νόμιμοι πολεμικοί στόχοι, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο δίκαιο των ενόπλων συρράξεων (Johnson, 2013).

Ωστόσο, η ανάδυση του ISIS μετέβαλε την κατάσταση και η χρήση των *drones* από τις ΗΠΑ εδραιώθηκε σε νέα νομική βάση. Συγκεκριμένα, ερμηνεύθηκε ως μία από τις εγγενείς εξουσίες του *Commander in Chief* των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ σε περιπτώσεις πραγματικών επιχειρήσεων, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 2 του Αμερικανικού Συντάγματος. Ως εκ τούτου, από τον Ιούνιο του 2014, οι ΗΠΑ επιχείρησαν αεροπορικά χτυπήματα με *drones* εναντίον του ISIS, χωρίς έγκριση του Κογκρέσου. Σύμφωνα με τους *Kaag και Kreps*, σε αυτήν την περίπτωση δεν υπήρξε παραβίαση της *War Powers Resolution*, δεδομένου ότι δεν χρησιμοποιήθηκαν δυνάμεις ξηράς στο πεδίο του πολέμου, αλλά επρόκειτο για προσβολές από αέρος (*Kaag & Kreps*, 2014). Μάλιστα, όσον αφορά τη γεωγραφική εξάπλωση των

επιχειρήσεων με *drones*, ο *Eric Holder* στέλεχος της κυβέρνησης Obama, υποστήριξε ότι δεν υπάρχει κανένας περιορισμός αναφορικά με την εκτέλεση αυτών των επιχειρήσεων εκτός αμερικανικής επικράτειας (Holder, 2012).

Στο πλαίσιο αυτό, κεντρικός πυρήνας του προβληματισμού σχετικά με τη χρήση *drones* ήταν ότι οι επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη είχαν εν πολλοίς ως αποτέλεσμα τον θάνατο αθώων και αμέτοχων πολιτών, προκαλώντας σημαντικές πολιτικές αντιδράσεις. Τον Απρίλιο του 2013, κυβερνητικά έγγραφα που διέρρευσαν, ανέδειξαν το γεγονός ότι πολλοί άμαχοι έχασαν τη ζωή τους, συνεπεία του πολέμου με μη επανδρωμένα αεροσκάφη (Plaw et al., 2016). Ο Obama περιέγραψε τα χτυπήματα με μη επανδρωμένα αεροσκάφη ως όντως «επικίνδυνα», αλλά υποστήριξε ότι καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλιστεί ότι δεν προκαλούνται παράπλευρες απώλειες, ήτοι θάνατος ή τραυματισμός αμάχων (Obama, 2013). Στο ακόλουθο Σχεδιάγραμμα I, αναδεικνύονται οι απώλειες αμάχων που προκλήθηκαν, δυνάμει των επιχειρήσεων με *drones*:

State (User)	Number of strikes	Minimum total killed	Maximum total killed	Minimum civilians killed	Maximum civilians killed
Pakistan (US, 2004–present) ⁱ	428	2,511	4,020	424	969
Yemen (US, 2002–present) ⁱⁱ	254	890	1,228	166	210
Somalia (US, 2007–present) ⁱⁱⁱ	46	323	479	10	28
Afghanistan (Coalition, 2008–2012; US, 2015–present) ^{iv}	2,920	2,849	3,718	142	200
Iraq/Syria (US, UK, 2014–present) ^v	1,381	n/a	n/a	n/a	n/a
Libya (US, 2011) ^{vi}	145	n/a	n/a	n/a	n/a
Palestine (Israel, 2004 – present) ^{vii}	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Σχεδιάγραμμα I: Παρουσιάζεται η κατά προσέγγιση ποσοτική αξιοποίηση των *drones* σε διάφορα κράτη. Πηγή: International Bar Association (2017). *The Legality of Armed Drones under International Law*. Background Paper by the International Bar Association; Human Rights Institute.

2.4. Αμβλυνση των Ηθικοπολιτικών Περιορισμών στην Ένοπλη Βία

Αρκετές μελέτες έχουν αναλύσει τον τρόπο με τον οποίο ο πολιτικός λόγος για τον πόλεμο έχει διαμορφώσει κοινωνικοπολιτικές πραγματικότητες (Hodges & Nilep, 2007). Για παράδειγμα, ο *Smith* (2005) περιγράφει τις πολιτισμικές αφηγήσεις που χρησιμοποιούνται για την υποστήριξη του πολέμου, διαπιστώνοντας ότι, στο πλαίσιο αυτό, χρησιμοποιούνται συγκεκριμένες αφηγηματικές δομές, με απώτερο

σκοπό να αμβλυνθούν οι ηθικοπολιτικοί περιορισμοί στη βία. Ο *Smith* έδειξε πώς οι αφηγηματικές δομές που χρησιμοποιούνται από τον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, της Βρετανίας και της Γαλλίας, είτε καθόριζαν ποιά δράση ήταν κατάλληλη, όταν αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο του πολέμου, είτε δικαιολογούσαν τη βλάβη που ήδη προκαλείτο κατά τη διάρκεια ενός πολέμου, στον οποίο ελάμβαναν μέρος.

Η προσπάθεια ρητορικής νομιμοποίησης του αμερικανικού προγράμματος μη επανδρωμένων αεροσκαφών, δεν εκφράζει μόνο μια επιδίωξη αιτιολόγησης και εξορθολογισμού της κρατικής βίας, αλλά αντικατοπτρίζει και τη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας που επιδιώκεται να «φυτευθεί» στο μυαλό του αμερικανικού λαού (Hodges, 2011). Απώτερος σκοπός είναι ο «εγκλωβισμός» του λαού σε αυτήν την πραγματικότητα ή σε νοητικά μοντέλα (Van Dijk, 1998) που δημιουργούνται δυνάμει σχημάτων που αξιοποιούν το συναίσθημα του φόβου για το άγνωστο, είτε πρόκειται για τον «Άλλο», είτε για το «μέλλον».

Ο Hodges (2011) εξέτασε τον πολιτικό λόγο που σκοπό του έχει να υποστηρίξει ειδικά τον *Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας* των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, επικεντρώθηκε στο πώς δομήθηκε σε ρητορικό επίπεδο η Al-Qaeda, πώς συνδέθηκε η δράση της με το Ιράκ και πώς όλα αυτά συναρμόσθηκαν ώστε να διαμορφώσουν μια *κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα* που στήριζε εν τέλει την πολεμική προσπάθεια και σκοπιμότητα, αποσκοπώντας στην «εκμαίευση» της υποστήριξης της κοινής γνώμης.

Από την άλλη πλευρά, ο Reyes (2011), προβαίνοντας σε ανάλυση πολιτικού λόγου κυβερνητικών στελεχών των ΗΠΑ, συνέκρινε τις ομιλίες των προέδρων George W. Bush και Barrack Obama, υπαγάγοντας αυτές στις στρατηγικές νομιμοποίησης που περιγράφονται από τον Van Leeuwen (2007). Οι εν λόγω στρατηγικές νομιμοποίησης, ικανοποιούν- όπως θα αναδειχθεί κατωτέρω- και τις ερευνητικές στοχεύσεις της παρούσας ανάλυσης. Ο Reyes εν γένει (2011) διαπίστωσε ότι και οι δύο Πρόεδροι χρησιμοποίησαν παρόμοιες τεχνικές νομιμοποίησης, μολονότι προέρχονται από διαφορετικές πολιτικές παρατάξεις, αναδεικνύοντας τον ενιαίο χαρακτήρα του υπό εξέταση πολιτικού λόγου.

2.5. Ο Χρονικός «Χρωματισμός» του Πολιτικού Λόγου

Επιπρόσθετα, ο *χρονικός χρωματισμός* του πολιτικού λόγου μπορεί να ασκήσει ισχυρή επιρροή στο πλαίσιο της διαμόρφωσης κοινωνικοπολιτικών

πραγματικοτήτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο επιτονισμός στο πλαίσιο του λόγου, της αναγκαιότητας δράσης στο παρόν, προκειμένου να αποφευχθούν κίνδυνοι άγνωστων και απροσδιόριστων «κακών» στο μέλλον. Στο πλαίσιο αυτό αξιοσημείωτη είναι η συμβολή της Dunmire (2011) η οποία έχει προβεί σε εκτεταμένη έρευνα σχετικά με το πώς η έννοια του *χρόνου* και συγκεκριμένα η διαχείριση του μέλλοντος έχει χρησιμοποιηθεί στον πολιτικό λόγο για να επηρεάσει και να διαμορφώσει *κατά το δοκούν* την ασκούμενη κρατική πολιτική, στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Πιο συγκεκριμένα η Dunmire- αναλύοντας την *Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας* των ΗΠΑ του 2002- αναδεικνύει το πώς οι περιγραφές δυνητικών μελλοντικών κινδύνων αποτέλεσαν κρίσιμα στοιχεία για τη δόμηση του δόγματος Bush και γενικότερα του λόγου για την ασφάλεια των ΗΠΑ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο.

Επιπρόσθετα, στο υπόψη πεδίο, σημαντική είναι και η συμβολή του Reyes (2011), ο οποίος ανέδειξε την πραγματικότητα πως σε πολλές περιπτώσεις οι πολιτικοί, επιστρέφουν στο δυσμενές παρελθόν, προκειμένου να αντλήσουν νομιμοποίηση για πράξεις τους στο μέλλον, οι οποίες τείνουν- κατά τους ίδιους- να αποτρέψουν την επανάληψη του «κακού» παρελθόντος. Αυτό το χρονικό σχήμα, επέχει κομβικό ρόλο στην παρούσα έρευνα για τον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, σχετικά με τα *drones*.

Εξάλλου, όπως έχει τονισθεί η απειλή επικείμενων κινδύνων, μπορεί να αξιοποιηθεί ώστε να λειτουργήσει δημιουργικά στο πλαίσιο της επινόησης και δόμησης νέων πολιτικών πραγματικοτήτων (Reisigl, 2006), οι οποίες αξιοποιούμενες στον πολιτικό λόγο, μπορούν να οδηγήσουν στα επιδιωκόμενα επικοινωνιακά αποτελέσματα. Επενδύοντας στον κίνδυνο της δυνητικής απειλής, ο πολιτικός λόγος καθίσταται εφικτό να βασισθεί σε υποθετικά στοιχεία με αντικειμενικό σκοπό την υποστήριξη των πολιτικών προτάσεων.

Επίσης, αξίζει να αναδειχθεί και μια έτερη πτυχή αξιοποίησης της έννοιας του χρόνου στον πολιτικό λόγο: *οι πολιτικοί συχνά ανακατασκευάζουν το παρελθόν ως μέσο ανάδειξης ενός δυνητικού μέλλοντος* (Edelman, 1971). Η χειραγώγηση αυτή, αποσκοπεί πρωτευόντως στη νομιμοποίηση της βίας στο παρόν με αντάλλαγμα την αποφυγή της βίας σε ένα άγνωστο μέλλον. Μια πειστική πτυχή του πολιτικού λόγου έγκειται στον τρόπο με τον οποίο περιορίζει την αβεβαιότητα για το μέλλον προς υποστήριξη της δράσης στο παρόν (Bergmann, 1992).

2.6. Το «Πανοπτικό» και η Διάσταση του *Securitization* στον Πόλεμο με Drones

Με βάση το μοντέλο του «Πανοπτικού», όπως αυτό ερμηνεύθηκε από τον Foucault¹, η επιστημονική έρευνα επέτεινε και επέκτεινε τη μελέτη της αναδυόμενης κοινωνικής επιτήρησης εκ μέρους των κρατικών θεσμών (Haggerty et al. 2011· Lyon, 2003· Magnet & Rodgers, 2011· Browne, 2015· Monahan, 2010). Για παράδειγμα, η *Κριτική Εγκληματολογία* εξέτασε- μεταξύ άλλων- το πώς ο θεσμός της επιτήρησης έχει εν τέλει μετασχηματίσει τον έλεγχο του εγκλήματος, καθώς το κράτος εδραιώνει πλέον την εξουσία του, γύρω από τις μυστικές πρακτικές παρακολούθησης και ελέγχου (Haggerty et al., 2011· Magnet & Rodgers, 2011).

Στο πλαίσιο αυτό, οι νέες τεχνολογίες παρακολούθησης των πολιτών, παρουσιάζονται μεν ως αντικειμενικές και ουδέτερες, ωστόσο, έχει υποστηριχθεί πως στην πραγματικότητα ενισχύουν τις υφιστάμενες κοινωνικές ανισότητες (Magnet & Rodgers, 2011). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συστηματική επιτήρηση των μειονοτικών κοινοτήτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία εν πολλοίς αξιοποιήθηκε για την επιβεβαίωση της αποκαλούμενης φυλετικής ανισότητας (Browne, 2015).

Εξάλλου, όπως εύστοχα σημειώνεται *«[τ]ο δυτικό μοντέλο, που κυριαρχεί εδώ και δύο αιώνες, έφερε πολλά θετικά στοιχεία (μεγάλη ανάπτυξη, πίστη στις ανθρώπινες δυνάμεις, φιλελεύθερα ιδανικά, παγκόσμια επικοινωνία) αλλά και αρνητικά...»* (Μιχαλακόπουλος, 2004:20). Μάλιστα, ο αντίκτυπος της κοινωνικής επιτήρησης, δυνάμει της εκτεταμένης ανάπτυξης των αντίστοιχων τεχνολογικών μέσων, ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με την κοινωνική θέση του ατόμου (Lyon 2003).

Εν προκειμένω, θα μπορούσε να ειπωθεί πως στο πλαίσιο μετασχηματισμού των στρατηγικών και πρακτικών εθνικής ασφάλειας σε ένα κράτος, τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη διαδραματίζουν καίριο ρόλο. Έχει σχετικώς υποστηριχθεί πως η ευρεία αξιοποίηση συσκευών καταγραφής (κάμερες, μικρόφωνα κ.λπ.), αποσκοπεί στην επέκταση της επιτήρησης ακόμη και σε τομείς του πλέον σκληρού πυρήνα της κρατικής λειτουργίας (όπως είναι ο πόλεμος), ώστε να καθίσταται ακόμη

¹ Το «Πανοπτικό» του Jeremy Bentham (1791), αποτέλεσε ένα είδος κτιρίου (φυλακής ή ιδρύματος), στο οποίο εξασφαλιζόταν η διαρκής επιτήρηση των κρατούμενων από έναν κεντρικό πύργο επιθεώρησης, χωρίς οι κρατούμενοι να το αντιλαμβάνονται. Κατά τον Foucault, υφίσταται η ανάγκη να σταματήσουμε να βλέπουμε το «Πανοπτικό» απλώς ως ένα αρχιτεκτονικό σχέδιο, αλλά να αντιληφθούμε τις μύχιες προεκτάσεις του, ως προς την πολιτική τεχνολογία και τον μηχανισμό άσκησης εξουσίας (Foucault, 1977).

και η διαδικασία της μάχης μια κρατικώς επιτηρούμενη λειτουργία (Ericson & Haggerty, 2006). Για το λόγο αυτό, έχει εν πολλοίς αναχθεί σε κρατική στρατηγική προτεραιότητα, η απόκτηση υπεροχής στον *τομέα των πληροφοριών*.

Απαραίτητος ωστόσο, είναι ο συνδυασμός αυτής της υπεροχής με τη διαθεσιμότητα και αξιοποίηση όπλων ακριβείας με σκοπό τη δημιουργία μιας σύνθετης- «πανοπτικού» τύπου- κατάστασης, όπου επιτήρηση και καταστολή θα βρίσκονται σε μια «αποτελεσματική» αρμονία. Μάλιστα, η ευρεία εμπλοκή και αξιοποίηση ιδιωτικών φορέων, ακόμη και σε τομείς εθνικής ασφαλείας, αναδεικνύει ακόμη περισσότερο αυτήν την ευρεία τάση για δημιουργία μιας «κοινής εικόνας» της κατάστασης ασφαλείας που να διευκολύνει εν τέλει την επιτήρηση (Monahan, 2010). Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η CIA παρείχε- και με την αξιοποίηση ιδιωτικών «παρόχων»- ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών (ακόμη και τον τακτικό έλεγχο και την εκτόξευση πυραύλων επί των στόχων) στο πλαίσιο του προγράμματος των μη επανδρωμένων αεροσκαφών των ΗΠΑ (Fuller, 2017).

Παράλληλα, έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη καθιστούν πιο ευχερή τη διαδικασία του “*securitization*” (Neocleous, 2011, 2014). Πιο συγκεκριμένα, ο Neocleous (2014) υποστηρίζει ότι τα *drones* αποτελούν τη συνέχεια της αστυνόμευσης που ήταν εγγενής στην αεροπορική δύναμη των κρατών από την αρχή της αξιοποίησής της. Έτσι, αυτό που- μεταξύ άλλων- προσφέρουν τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, είναι η δυνατότητα διάθεσης άμεσων πληροφοριών στον κρατικό μηχανισμό. Αυτή είναι η υψίστης σημασίας κύρια λειτουργία τους, ήτοι το να συλλέγουν πληροφορίες σε σημεία όπου η πρόσβαση των χερσαίων ή ναυτικών δυνάμεων καθίσταται δυσχερής (Neocleous 2011).

Ακόμη, ο Neocleous (2014) υποστηρίζει την άποψη πώς ο σύγχρονος πόλεμος με μη επανδρωμένα αεροσκάφη δύναται κάλλιστα να παρομοιαστεί με την αεροπορική δύναμη που χρησιμοποίησε η Βρετανία τη δεκαετία του 1920, ως αποικιακή δύναμη. Βέβαια, ο βαθμός εξέλιξης της τεχνολογίας στις δύο περιπτώσεις διαφέρει κατά πολύ, ωστόσο ο λειτουργικός προσδιορισμός των εκάστοτε αεροπορικών δυνάμεων φαίνεται να είναι ο ίδιος. Έτσι, παρατηρείται πως χρησιμοποιήθηκαν οι ίδιες *τεχνικές νομιμοποίησης*, καθώς αναδεικνύεται πως, και κατά τη διάρκεια της βρετανικής αποικιοκρατίας, υπήρχε ένας διαρκής πόλεμος με τη

μορφή αστυνόμευσης, ενώ παράλληλα, η διάκριση μεταξύ «μαχητών» και «αμάχων» φαίνεται να είχε ισχνή σημασία (Neocleous 2014:162). Οι ζώνες απαγόρευσης πτήσεων είχαν καταστεί μια μορφή «εναέριας κατοχής», προκειμένου να διατηρηθεί η τάξη. Και η τάξη που επιδιωκόταν να διατηρείτο, αποσκοπούσε πρωτευόντως στην «ασφάλεια» της κοινωνικοοικονομικής καθεστηκυίας τάξης (Neocleous, 2008).

Mutatis mutandis το πρόγραμμα μη επανδρωμένων αεροσκαφών, το οποίο ουσιαστικά οδηγεί σε έναν *αέναο πόλεμο*, επιτρέπει αυτήν την άσκηση αυτού του τύπου της παγκόσμιας εξουσίας. Με τον ίδιο τρόπο που η αεροπορική ισχύς χρησιμοποιήθηκε για την αστυνόμευση των βρετανικών αποικιών, τα *drones* αναλαμβάνουν αυτήν την αποστολή σε διάφορες περιοχές στον κόσμο. Στο βάθος της αυτή η λογική εξυπηρετεί- όπως αναδεικνύεται συμπερασματικά, τη θεμελίωση σε παγκόσμιο επίπεδο ενός επιπέδου κυριαρχίας, που αντλεί νομιμοποίηση χρήσης βίας επί τη βάση ενός πολυσχιδούς πολιτικού λόγου. Η απειλή για τις ΗΠΑ θα μπορούσε να είναι ο,τιδήποτε, οποιοσδήποτε ή οπουδήποτε. Ο απεριόριστος αριθμός απειλών προσφέρει ένα γόνιμο πεδίο για τη δόμηση συνθηκών ενός *αέναου πολέμου*, τον οποίο η χρήση των *drones* καθιστά απόλυτα εφικτό.

2.7. Σύνοψη Κεφαλαίου

Αναλύθηκε στο παρόν Κεφάλαιο, το πώς ο ιδιόμορφος πόλεμος με *drones* έχει ερμηνευθεί και αναλυθεί, στο πλαίσιο της επιστημονικής βιβλιογραφίας. Ειδικότερα, αναδείχθηκαν οι κεντρικές πτυχές της βιβλιογραφίας, σχετικά με τα ένοπλα *drones*, ήτοι η νομιμότητα της χρήσης τους, η άμβλυνση των ηθικοπολιτικών περιορισμών στην ένοπλη βία, ο χρονικός «χρωματισμός» του πολιτικού λόγου, το «πανοπτικό» και η διάσταση του *securitization* στον πόλεμο με *drones*. Ακολουθεί η παρουσίαση της επιστημονικής μεθοδολογίας που πρόκειται να αξιοποιηθεί, στο πλαίσιο της ανά χείρας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα βασίζεται στην ανάλυση ένδεκα ομιλιών μελών της κυβέρνησης *Obama* που θεωρήθηκαν ιδιαίτερα σημαντικές για τη νομιμοποίηση των επιθέσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Οι ομιλίες πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των ετών 2009 και 2013. Οι ομιλητές ήταν ο Πρόεδρος *Obama*, ο Νομικός Σύμβουλος του State Department *Harold Koh*, ο Γενικός Εισαγγελέας *Eric Holder*, ο Γενικός Σύμβουλος του Υπουργείου Άμυνας και μετέπειτα Υπουργός Εθνικής Ασφάλειας *Jeh Johnson*, καθώς και ο πρώην Σύμβουλος του Λευκού Οίκου για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας και μετέπειτα Διευθυντής της CIA *John Brennan*. Αυτές οι ένδεκα ομιλίες επιλέχθηκαν με κριτήριο της άμεσης συσχέτισης του πολιτικού λόγου με τη νομιμοποίηση των αεροπορικών προσβολών και θανατώσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη.

Οι *Koh*, *Brennan*, *Holder* και *Johnson* μίλησαν ο καθένας για τις νομικές και ηθικές ανησυχίες του αμερικανικού προγράμματος μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Από τις τέσσερις ομιλίες του Προέδρου *Obama*, μόνο οι δύο αναφέρονται άμεσα στη νομιμότητα των αμερικανικών επιδρομών, με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Οι άλλες δύο ομιλίες του, το 2009, αφορούσαν γενικά τις πολεμικές προσπάθειες των ΗΠΑ, αλλά συμπεριλήφθηκαν στην εν λόγω έρευνα, λόγω της συνάφειας τους με τη νομιμοποίηση των αμερικανικών στρατιωτικών επεμβάσεων, τόσο εντός, όσο και εκτός των κηρυγμένων εμπόλεμων ζωνών, όπου τα drones αποτελούν πρωτεύον εν χρήσει οπλικό σύστημα.

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας δεν επιδιώκεται η αξιολόγηση της αλήθειας των ισχυρισμών των ομιλητών αυτής καθεαυτής, αλλά του τρόπου κατάστρωσης του πολιτικού λόγου εκ μέρους τους, ώστε να αποκαλυφθεί ο τρόπος που, μέσω αυτών των ομιλιών, δομείται μια κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα αποσκοπούσα στη νομιμοποίηση και την εμπέδωση και παγίωση σχέσεων εξουσίας. Στο πλαίσιο του παρόντος Κεφαλαίου, αναλύονται τα κεντρικά θεωρητικά πρίσματα υπό των οποίων διενεργείται η έρευνα των υπό εξέταση πολιτικών λόγων των ΗΠΑ.

3.2. Μεθοδολογία Έρευνας: *Κριτική Ανάλυση Λόγου (Critical Discourse Analysis)*

Όπως έχει υπογραμμισθεί ανωτέρω, τα πορίσματα της παρούσας έρευνας εξήχθησαν μέσω της αξιοποίησης της μεθόδου της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου*. Στο πλαίσιο αυτό αξιοποιούνται τα σχετικά μοντέλα των Fairclough (1992a, 1992b), Van Dijk (1988, 1997) και Van Leeuwen (2007, 2008). Βασικός στόχος της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου* είναι να αποκωδικοποιήσει την ιδεολογία που ενσωματώνεται στον Λόγο και στα ποικίλα γλωσσικά σύμβολα, καθώς και να μελετήσει τις πολυσχιδείς σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των γλωσσικών φορμών. Εν πολλοίς, επιδιώκεται η ανάδυση των ποικίλων και πολυσχιδών σχέσεων εξουσίας και νομιμοποιημένης δράσης.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα πραγματεύεται τον τρόπο που δομείται και μεσολαβεί ο λόγος σχετικά με τον πόλεμο με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Συγκεκριμένα, επιδιώκεται η ανάλυση των ζητημάτων που είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη δόμηση πραγματικοτήτων και ταυτοτήτων εντός του πολιτικού λόγου. Πιο συγκεκριμένα, κεντρικά σημεία πραγμάτευσης αποτελούν πρωτευόντως τα υφέρποντα ζητήματα εξουσίας, ηθικής και ιδεολογίας, αναδεικνύοντας τη σημασία της μελέτης του λόγου σε ποικίλα επίπεδα.

Η μέθοδος της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, δεν «περιγράφει απλώς τις πρακτικές του λόγου, αλλά δείχνει επίσης πώς ο λόγος διαμορφώνεται από τις σχέσεις εξουσίας και τις ιδεολογίες» (Fairclough, 1992b:12). Πιο συγκεκριμένα, «[ο] συγκεκριμένος τρόπος θεώρησης επιτρέπει την κριτική εξέταση του λόγου που κρύβεται πίσω από τις λέξεις, την αποκάλυψη κρυφού νοήματος φράσεων που μπορεί να δείχνουν το αντίθετο από την ουσία τους, την ανάδειξη των αντιφάσεων πίσω από τις μεταμορφώσεις του ηγεμονικού λόγου της πολιτικής» (Λίβας, 2021:10). Υπό αυτό το πρίσμα, βασικός στόχος εν προκειμένω είναι να παρουσιασθεί μια ολιστική εικόνα του λόγου της κυβέρνησης των ΗΠΑ, σχετικά με τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη.

Παράλληλα, επιπρόσθετα πολύτιμα εφόδια και εργαλεία στη διαδρομή αυτή της συγγραφής της διπλωματικής εργασίας, αποτέλεσαν οι πολυσχιδείς αποκομισθείσες γνώσεις και δεξιότητες στο πλαίσιο των παραδόσεων του μεταπτυχιακού προγράμματος *Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία* του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας, του Ιονίου Πανεπιστημίου, όπου ο πολιτικός λόγος στις ποικίλες εκφάνσεις του και η

δημιουργική και κριτική ανάλυση αυτού, διαδραματίζουν πρωτεύοντα ακαδημαϊκό στόχο.

Ως εκ τούτου, με την αξιοποίηση των ανωτέρω, επιδιώκεται να παρουσιασθεί η «ανατομία» των ρητορικών σχημάτων και ειδικότερων στοιχείων, που απαρτίζουν τον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ σχετικά με τα *drones*. Έτσι, η ανάλυση που ακολουθεί στη συνέχεια, επικεντρώνεται σε συνολικά ένδεκα ομιλίες που δόθηκαν από στελέχη της κυβέρνησης *Obama*, όσο και από τον ίδιο τον Πρόεδρο των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, δίδεται έμφαση σε λόγους ειδικών κυβερνητικών συμβούλων στον τομέα της αντιτρομοκρατικής πολιτικής και ασφάλειας, αλλά και στον νομικό κλάδο.

Πυρήνες της ανά χείρας εργασίας θα αποτελέσουν κρίσιμα ρητορικά στοιχεία και σχήματα αυτών των ομιλιών, ενώ ταυτόχρονα θα επιδιωχθεί να ερμηνευθεί το πώς αυτά τα στοιχεία μεταφράζονται σε πολιτικοκοινωνικά νοήματα και σκοπιμότητες, οδηγώντας εν τέλει στη νομιμοποίηση της πολιτικής δράσης και συμβάλλοντας παράλληλα στη στρατηγική άμβλυνση της αρνητικής εικόνας που έχουν οι διαφωνούντες- εσωτερικώς και διεθνώς- με τη χρήση οπλισμένων *drones* από τις ΗΠΑ.

Μεταξύ άλλων, θα αναδειχθεί ότι, η νομιμοποίηση της χρήσης των *drones* σε στοχευμένα χτυπήματα τρομοκρατών, διέρχεται μέσα από μια διαδικασία αφαίρεσης ανθρώπινων στοιχείων από τα θύματα αυτών των πληγμάτων (*dehumanization*), με σκοπό να αμβλυνθούν οι αναστολές αφαίρεσης ζωών τόσο των υπόπτων, όσο και των παράπλευρων απωλειών.

3.3. Η «Νομιμοποίηση» (*legitimization*) στον Πολιτικό Λόγο

Η νομιμοποίηση αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία οι ομιλητές διαπιστεύουν ή επιδιώκουν να αμνηστεύσουν έναν τύπο κοινωνικής συμπεριφοράς. Από αυτή την άποψη, η νομιμοποίηση είναι στην ουσία η δικαιολόγηση μιας συμπεριφοράς (διανοητικής ή φυσικής). Η διαδικασία της νομιμοποίησης πραγματοποιείται με την επιχειρηματολογία, δηλαδή με τη διατύπωση επιχειρημάτων που αποσκοπούν στο να εξηγήσουν τις κοινωνικές μας πράξεις, ιδέες, σκέψεις, δηλώσεις κ.λπ. Επιπροσθέτως, η πράξη της νομιμοποίησης σχετίζεται άρρηκτα με έναν επιδιωκόμενο στόχο, ο οποίος, στις περισσότερες περιπτώσεις, επιδιώκει την υφαρπαγή της υποστήριξης και της έγκρισης του δέκτη του λόγου. Αυτή η εκζήτηση

από τον δέκτη της έγκρισης εκ μέρους πομπού, μπορεί να υποκινείται από διαφορετικούς λόγους: για να αποκτήσει ή να διατηρήσει ο πομπός την εξουσία, να επιτύχει την κοινωνική αποδοχή, να βελτιώσει τις σχέσεις του με την κοινότητα, για να αυξήσει τη δημοτικότητα ή τη φήμη του κ.λπ. (Reyes, 2011:782).

Είναι συχνή η προσπάθεια των ομιλητών να κερδίσουν την υποστήριξη ή την αποδοχή των ακροατών παρουσιάζοντας πρώτα την πρότασή τους ως το σωστό πράγμα που πρέπει να κάνουμε, ως τον κατάλληλο τρόπο να «προχωρήσουμε». Το «σωστό» ή το «κατάλληλο» πρέπει να γίνει κατανοητό ως «κοινωνικοπολιτισμικές εννοιολογήσεις» που διαμορφώνονται και ορίζονται ιδεολογικά από μια κοινωνική ομάδα και εντός αυτής. Οι διαδικασίες νομιμοποίησης στο λόγο είναι συχνά απαντώμενες, στην καθημερινή μας ζωή. Για παράδειγμα, όταν οι γονείς λένε στο παιδί τους «αν δεν είσαι καλό παιδί θα έρθει ο κακός μπαμπούλας», επιδιώκουν να εισάγουν με όρους νομιμοποίησης την καλή συμπεριφορά του παιδιού τους, εφιστώντας την προσοχή του, σε ένα επικείμενο κακό.

Αντίστοιχα, στο επίπεδο της πολιτικής πραγματικότητας, όταν οι πολιτικοί των ΗΠΑ, ισχυρίζονται ότι αν δεν κάνουμε αυτό που λένε, μπορεί να έχουμε μια δεύτερη *11η Σεπτεμβρίου*, υπαινίσσονται τον κίνδυνο εκ νέου επέλευσης των συναισθημάτων και των πραγματικών επιπτώσεων, που βιώθηκαν εξαιτίας των τραγικών γεγονότων εκείνης της τραγικής ημέρας. Στο πλαίσιο αυτό, οι ενήλικες είναι αντίστοιχα τρομοκρατημένοι από την εικόνα μιας νέας 9/11, όσο και τα παιδιά από την επικείμενη έλευση του «μπαμπούλα» (Reyes, 2011:782). Επομένως, ορισμένες βασικές δομές νομιμοποίησης ανταποκρίνονται σε γνωστικές δομές που έχουν εσωτερικευθεί διαχρονικά στον ψυχισμό μας, τις οποίες μοιραζόμαστε όλοι ως κοινωνία.

Επιπλέον, *σκοπιμότητα* και *νομιμοποίηση* είναι εγγενώς συνδεδεμένες με τον πολιτικό λόγο. Ο πολιτικός λόγος έχει θεωρηθεί ως ο *προγραμματισμένος* (Ochs, 1979) ή ο *προσχεδιασμένος* λόγος (Carone, 2010). Οι πολιτικοί γενικά σκέφτονται τις κύριες ιδέες που θέλουν να μεταδώσουν, αν όχι λέξη προς λέξη, *grosso modo* κατά τη διάρκεια προγραμματισμένων δημόσιων ομιλιών και εμφανίσεων. Υπάρχει προμελέτη και συχνά μια συμβουλευτική ομάδα για την αναθεώρηση και την επεξεργασία των ομιλιών των πολιτικών. Βασικός στόχος η διατήρηση της ηγεμονικής τους ισχύος, με διάφορα μέσα και κυρίως μέσω του λόγου.

Ο Cap θεωρεί «τη νομιμοποίηση ως κύριο στόχο του λόγου που επιδιώκεται από τις πολιτικές δράσεις» (Cap, 2008:39). Η νομιμοποίηση χρήζει ιδιαίτερης προσοχής στον πολιτικό λόγο, διότι μέσα από τον λόγο τους, οι πολιτικοί ηγέτες δικαιολογούν την πολιτική τους ατζέντα, διατηρούν ή αλλάζουν την κατεύθυνση ενός ολόκληρου έθνους και, στην περίπτωση των ηγετών των ΗΠΑ, ολόκληρης της υφελίου. Οι ομιλίες των πολιτικών νομιμοποιούνται καθώς προέρχονται «από την έγκυρη πηγή και το επίσημο πλαίσιο» (Rojó & Van Dijk, 1997:530). Αντιπροσωπεύουν «επίσημο, θεσμικό λόγο, που παράγεται από ένα πρόσωπο το οποίο ... είναι εξουσιοδοτημένο» να εκπέμπει αυτόν τον λόγο.

Επίσης, η φερόμενη αληθοφάνεια του λόγου υποστηρίζει τη δικαιολόγηση της δράσης που αναλαμβάνεται (Rojó & Van Dijk, 1997: 530). Οι πολιτικοί ενεργοποιούν τη συμβολική δύναμη (Bourdieu, 2001) που λανθάνει στη χρήση της γλώσσας για να «φυσικοποιούν» τους πολιτικούς στόχους (Fairclough, 2002). Η Chouliaraki (2005) αντιλαμβάνεται τη νομιμοποιητική προσπάθεια στο λόγο- για παράδειγμα στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, ενόψει του πολέμου στο Ιράκ- ως μια περίπτωση εκπομπής και άσκησης ήπιας ισχύος. Ως εκ τούτου, οι πολιτικοί αξιοποιούν τη δύναμή τους, από το κύρος και την ιδιότητά - θέση τους, για να εξηγήσουν ή να δικαιολογήσουν διά του πολιτικού τους λόγου, πράξεις με συγκεκριμένο τρόπο, ώστε να αποσπάσουν την υποστήριξη του λαού.

Όπως έχει επισημανθεί εξάλλου, «[ο] εμπνευσμένος ρήτορας μπορεί επίσης να οδηγήσει έναν λαό, ή μάλλον να τον παραπλανήσει, να πιστέψει ότι τα στενά ιδιοτελή συμφέροντα του κυβερνώντος κόμματος είναι στην πραγματικότητα το συμφέρον του λαού στο σύνολό του» (Joseph, 2006: 13).

Έχοντας λοιπόν διερευνήσει το γενικό πλαίσιο που αφορά στη διαδικασία της νομιμοποίησης του *πολιτικός δράν*, διά του λόγου, κρίνεται σκόπιμο να εξετασθούν στη συνέχεια τα κεντρικά στοιχεία του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, προκειμένου να αναδειχθούν οι κρίσιμες νομιμοποιητικές του εκφάνσεις.

3.4. Κεντρικά Στοιχεία του Πολιτικού Λόγου των ΗΠΑ

Στις ομιλίες των μελών της κυβέρνησης *Obama* που εξετάζονται στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, τα βασικά ρητορικά σχήματα που αναδύονται μεταξύ των νομικών και ηθικών επιχειρημάτων των ομιλητών, είναι τα εξής: η κατασκευή της

έννοιας του «Άλλου», η αξιοποίηση της μεταφοράς του «καρκίνου», αλλά και των εννοιών του «φόβου» και του «χρόνου».

Οδηγός για τη συλλογιστική πορεία που ακολουθείται αποτέλεσαν μεταξύ άλλων προηγούμενες έρευνες σχετικά με την αξιοποίηση μεταφορών στον πολιτικό λόγο (Lakoff & Johnson, 2003), αλλά και σχετικά με την έννοια του φόβου στον πολιτικό λόγο, καθώς και την επίκληση του παρελθόντος εκ μέρους των πολιτικών (Reyes, 2011· Dunmire, 2011). Είναι χαρακτηριστικό εν προκειμένω πως, των νομικών επιχειρημάτων σχετικά με τη νομιμότητα των αμερικανικών χτυπημάτων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη, συχνά προηγούνται ή έπονταν συναισθηματικοί λόγοι ή ισχυρισμοί, περί μελλοντικών επικίνδυνων καταστάσεων.

Επιπλέον, μια «μεταφορά» μπορεί να χρησιμεύσει ως εννοιολογική δομή για τη αποκωδικοποίηση μιας ιδεολογίας σε ένα κείμενο (Chilton & Schaffner, 2002). Ο Lakoff στο έργο του κατέδειξε πώς ο George W. Bush δόμησε εν γένει τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας στο επιχείρημα ότι αυτός αποτελεί μια μάχη κατά του κακού· «ο λόγος υποχρεώνει τους ηθικά ισχυρούς να πάρουν θέση». Αντιμετωπίζοντας την τρομοκρατία ως μία απολύτως κακή δύναμη, η αδράνεια καθίσταται αδιανόητη, διότι στην ουσία θα έδινε το περιθώριο (στο μέλλον) στις εχθρικές δυνάμεις, να διαπράξουν περισσότερες και πιο ολέθριες επιθέσεις. Η περιγραφή των αντίπαλων δυνάμεων ως «κακών» λειτουργεί- μεταξύ άλλων- με σκοπό να προκαλέσει φόβο στον αναγνώστη ή στο ακροατήριο.

Επιπρόσθετα, στην παρούσα διπλωματική εργασία δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην χρήση εν μέσω του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, κρίσιμων ιστορικών συγκρίσεων. Οι εν λόγω ιστορικές συγκρίσεις συσχετίζουν σημερινά πρόσωπα, οργανώσεις ή φαινόμενα με γεγονότα του παρελθόντος για να εκλογικεύσουν και νομιμοποιήσουν τις μελλοντικές πράξεις και πρωτοβουλίες. Οι ιστορικές συγκρίσεις χρησιμοποιούνται συχνά για να υποδηλώσουν ότι η προσέγγιση ενός ζητήματος θα πρέπει να είναι όπως αυτή που έχει ήδη γίνει στο παρελθόν λόγω των ομοιοτήτων που μοιράζονται οι δύο καταστάσεις, ενώ αγνοούνται οι πολλές διαφορές. Παράλληλα, η αναγωγή στο παρελθόν, συνδράμει ώστε να αντληθεί νομιμοποίηση για το μέλλον, ώστε να αποτραπούν ζοφερές καταστάσεις του παρελθόντος.

3.5. Η «Νομιμοποίηση» διά της Επίκλησης στο Συναίσθημα

Σύμφωνα με τον Van Leeuwen (1996, 2007, 2008), κεντρικό μέσο προκειμένου να επιτευχθεί στον πολιτικό λόγο η νομιμοποίηση μιας πραγματικότητας είναι η αξιοποίηση των συναισθημάτων των δεκτών αυτού του λόγου. Η επίκληση αυτή σε συναισθήματα, επιτρέπει στους κοινωνικούς δρώντες να διαστρεβλώνουν τη γνώμη των συνομιλητών τους ή του ακροατηρίου, σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα (Reyes, 2011:785). Η αρνητική αναπαράσταση υποκειμένων και η απόδοση αρνητικών ιδιοτήτων στην προσωπικότητά τους ή τις ενέργειές τους, επιτρέπουν στους ομιλητές να δημιουργήσουν δύο ομάδες-στρατόπεδα: (α) της ομάδας του «εμείς» και (β) της ομάδας «οι άλλοι». Οι πολιτικοί το επιτυγχάνουν αυτό γλωσσικά μέσω «δομικών στρατηγικών» (*constructive strategies*) (Van Leeuwen & Wodak, 1999: 92).

Ο Van Dijk (2005) μελετά τα πολιτικά υπονοούμενα του πρώην Προέδρου της Ισπανίας, José María Aznar, όπως η «αρνητική παρουσίαση του άλλου» (*negative other-presentation*). Στην ίδια κατεύθυνση, η Wodak ορίζει τις στρατηγικές του λόγου σχετικά με τη «θετική αυτό-παρουσίαση» και «αρνητική παρουσίαση του άλλου» προσδιορίζοντας διάφορα σχετικά μεθοδολογικά ζητήματα (Reisigl & Wodak, 2001· Wodak, 2001, 2002), που αργότερα χρησιμοποιήθηκαν ή αναπτύχθηκαν περαιτέρω και από άλλους ερευνητές (Blackledge, 2005· Reisigl, 2008).

Είναι αληθές ότι, ως κοινωνικοί δρώντες, προκαλούμε διάφορα είδη συναισθημάτων για να νομιμοποιήσουμε τις πράξεις ή τα λόγια μας και να προκαλέσουμε μια συμπεριφορική ή νοητική ανταπόκριση στους συνομιλητές μας ή το ακροατήριο (μπορούμε να αναζητήσουμε, για παράδειγμα, τη συμπάθεια των άλλων). Οι κοινωνικοί δρώντες επιλέγουν την επίκληση στο συναίσθημα για να κατασκευάσουν, να επιβάλουν, να συζητήσουν ή να νομιμοποιήσουν ορισμένες αντιλήψεις της πραγματικότητας, με σκοπό τη διαμόρφωση του οράματος της κοινότητάς τους για την κοινωνική συμπεριφορά. Με άλλα λόγια, μολονότι τα συναισθήματα είναι γενικά προβλέψιμα και η σχέση μεταξύ κοινωνικής συμπεριφοράς και συναισθημάτων αποτελεί μέρος της γνωστικής κατανόησης της πραγματικότητας, εντούτοις τα συναισθήματα έχουν τη δυνατότητα να διαστρεβλώνουν την ίδια αυτή γνωστική κατανόηση της πραγματικότητας (Reyes, 2011).

Σε σχέση με τα συναισθήματα, ο Elster επιβεβαιώνει ότι:

«Ένα κρίσιμο δεδομένο σχετικά με τα συναισθήματα είναι ότι έχουν την ικανότητα να μεταβάλλουν και να διαστρεβλώνουν τη γνωστική εκτίμηση που τα προκάλεσε αρχικά. Το αντικείμενο ενός συναισθήματος είναι η συναισθηματικά διαστρεβλωμένη εικόνα της αιτίας του. Αυτή η ανατροφοδότηση από τα συναισθήματα αποτελεί κλειδί για τη δυναμική των συναισθημάτων» (Elster, 1994: 27).

3.6. Η Ειδική Περίπτωση της Αξιοποίησης του Συναισθήματος του «Φόβου» στον Πολιτικό Λόγο

Ο φόβος είναι ίσως το πιο αποτελεσματικό συναίσθημα για να προκαλέσει την επιθυμητή αντίδραση στο ακροατήριο. Ο φόβος χρησιμοποιείται για την επίτευξη πολυσχιδών στόχων σε διάφορες περιστάσεις του λόγου, όπως το προηγούμενο παράδειγμα: *«Αν δεν είσαι καλός, ο μπαμπούλας θα έρθει και θα σε πιάσει»*. Ο φόβος είναι ένα ισχυρό συναίσθημα που οι άνθρωποι μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να επιτύχουν κάποιους από τους πιο δύσκολους στόχους, όπως το να πείσουν κάποιον να διακινδυνεύσει τη ζωή του, να πάει στην πρώτη γραμμή και να πολεμήσει (Reyes, 2011).

Υπό αυτό το πρίσμα, το συναίσθημα του φόβου αναπτύσσεται συχνά στον πολιτικό λόγο, διερχόμενο συνήθως μέσα από μια διαδικασία *δαιμονοποίησης* του εχθρού. Συγκεκριμένα, η διαδικασία αυτή υλοποιείται γλωσσικά με απόδοση αρνητικών χαρακτηριστικών σε ένα πρόσωπο ή μία κατάσταση. Η εν λόγω διαδικασία ενεργοποιεί την αναπαράσταση των κοινωνικών δρώντων στο λόγο (Van Leeuwen, 2002).

3.7. Η «Νομιμοποίηση» διά της Δόμησης ενός Υποθετικού Μέλλοντος

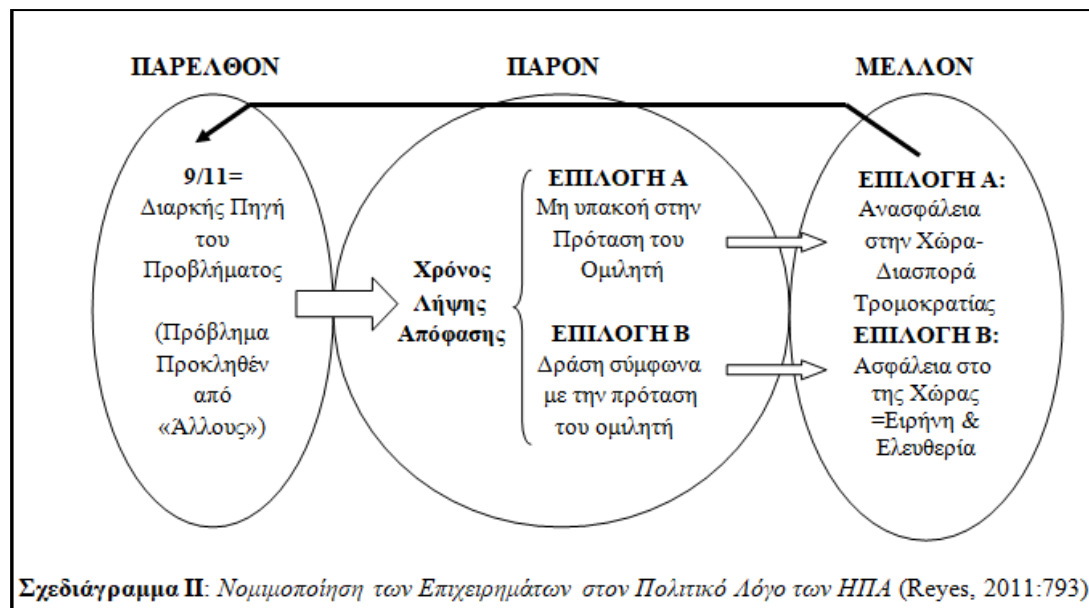
Η *νομιμοποίηση* στον πολιτικό λόγο μπορεί επίσης να λάβει χώρα μέσω της αξιοποίησης ενός χρονικού πλαισίου ή μιας χρονικής γραμμής που συνδέει το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον. Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικοί ηγέτες εμφανίζουν το παρόν ως μια περίοδο που απαιτεί την λήψη κρίσιμων αποφάσεων για να αποφευχθούν αρνητικές επιπτώσεις στο μέλλον. Οι ενέργειες αυτές που πρέπει να αναληφθούν σχετίζονται με μια αιτία (η οποία συνέβη στο παρελθόν) και μια συνέπεια (η οποία μπορεί να συμβεί στο μέλλον) (Reyes, 2011).

Άλλοις λόγους, ο διαχρονικός αυτός πολιτικός λόγος αποσκοπεί στο να παρουσιάσει ότι η αιτία του σημερινού προβλήματος εντοπίζεται στο παρελθόν και τώρα επείγει η ανάληψη άμεσης δράσης, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη του ίδιου προβλήματος στο μέλλον. Ο λόγος αυτός τονίζει ότι μόνο με αυτόν τον τρόπο (ήτοι με το να δράσουμε άμεσα, όπως παροτρυνόμαστε από τον πομπό του λόγου) μπορούμε να απολαύσουμε ένα επιτυχημένο και ασφαλές μέλλον. Στον πολιτικό λόγο, η διαδικασία νομιμοποίησης προτάσσει το μέλλον, επί τη βάσει πιθανών ενεργειών που δέον να αναληφθούν στο παρόν. Στη βάση αυτής της λογικής, το μέλλον εμφανίζει δύο εναλλακτικές λύσεις που απεικονίζονται με δύο διαφορετικούς τρόπους:

(α) *Αν δεν κάνουμε αυτό που προτείνει ο ομιλητής στο παρόν, το παρελθόν θα επαναληφθεί.*

(β) *Εάν ενεργήσουμε σύμφωνα με την πρόταση του ομιλητή, θα έχουμε ασφάλεια στο εσωτερικό της χώρας μας και θα απολαμβάνουμε μια σειρά από οικείες αξίες, όπως η ελευθερία και η ευτυχία.* Αυτό προϋποθέτει μια «ηθική αξιολόγηση», για την επίτευξη νομιμοποίησης, με αναφορά σε λόγους αξιών και ιδανικών (Van Leeuwen, 2008).

Στο πλαίσιο του κατωτέρω σχεδιαγράμματος, παρουσιάζεται το πώς οι πολιτικοί δρώντες προβάλλουν τα επιχειρήματά τους, με όρους νομιμοποίησης, σε μία νοητή χρονική γραμμή. Σύμφωνα με το εν λόγω Σχήμα, εφόσον ο ακροατής (Αμερικανός πολίτης) δεν συμφωνήσει με τα προτεινόμενα σχέδια από τους πολιτικούς των ΗΠΑ, σχετικά με την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, αναπόδραστα θα οδηγηθεί σε ένα ανασφαλές μέλλον το οποίο βρίσκεται σε μια διαλεκτική σχέση με το ζοφερό παρελθόν των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Κατ' αυτό το Σχήμα, οι ΗΠΑ λαμβάνουν νομιμοποίηση για τις πράξεις τους, επιστρέφοντας στο «διδασκτικό» παρελθόν της 9/11:

Πιο συγκεκριμένα, τα υποθετικά μελλοντικά προβλήματα κατασκευάζονται γλωσσικά κυρίως με τη χρήση δομών υπό όρους του τύπου: «(πρόταση) αν + αόριστος → (απόδοση) θα + απαρέμφατο χωρίς να», δηλαδή «Αν αποτύχουμε στο Ιράκ, ο εχθρός θα μας ακολουθήσει εδώ στην Αμερική» (Bush, 11 Ιανουαρίου 2007) (Reyes, 2011). Το παράδειγμα αυτό δείχνει το πώς οι πολιτικοί δρώντες προσπαθούν να επιτύχουν πολιτικούς στόχους, νομιμοποιώντας ενέργειες μέσω ενός υποθετικού μέλλοντος, προβαίνοντας σε πολύ συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές.

Το μέλλον, λοιπόν, αποτελεί «έναν ιδεολογικά σημαντικό χώρο στον οποίο οι κυρίαρχοι πολιτικοί δρώντες και θεσμοί μπορούν να ασκήσουν εξουσία και έλεγχο» (Dunmire, 2007:19). Στην περίπτωση αυτή, οι πολιτικοί παρουσιάζουν ένα υποθετικά φοβισμένο σενάριο, μιλώντας για ένα καταστροφικό μέλλον, επικαλούμενοι σενάρια αντί να αναφέρουν πραγματικά γεγονότα: «Φανταστείτε τι θα συνέβαινε αν αυτοί οι εξτρεμιστές που μισούν την Αμερική και τον τρόπο ζωής μας αποκτούσαν τον έλεγχο των ενεργειακών αποθεμάτων» (Bush, 11 Ιανουαρίου 2007).

Παρόλο που οι καταστάσεις αυτές είναι υποθετικές και, επομένως, όχι πραγματικές, η νοηματοδότηση που λαμβάνει χώρα στη «συλλογική μνήμη» (Hart et al., 2005) συμμετέχει στη διαμόρφωση μιας «κοινής πεποίθησης» (Beasley, 2004), η οποία ενισχύεται από το επαναλαμβανόμενο μοτίβο με το οποίο παρουσιάζονται. Αυτή η επαναλαμβανόμενη δομή- κατά Fairclough- «φυσικοποιεί» (naturalizes) (Fairclough, 2002) τους στόχους του λόγου, έτσι ώστε το κοινό να αφομοιώνει τις

καταστάσεις στις οποίες εκτίθεται ως «έτσι όπως είναι», ανεπεξέργαστες, όπως ακριβώς αντιλαμβάνεται μια φυσική δραστηριότητα.

Μέχρι τη στιγμή που πρέπει να ληφθεί η απόφαση, αυτή η υποθετική συσχέτιση αιτίας-αποτελέσματος αξιοποιείται στο λόγο, έτσι ώστε η απόφαση να θεωρείται φυσική, αναγκαία και, συχνά, ο μόνος τρόπος για να «προχωρήσει» κανείς. Η εστίαση σε ένα επικίνδυνο μέλλον επιτρέπει στους πολιτικούς να αποσπούν την προσοχή από το ίδιο το παρόν και να αποφύγουν σχετικές ερωτήσεις σχετικά με τη λήψη αποφάσεων επί φλεγόντων ζητημάτων, όπως: *Γιατί χρειαζόμαστε περισσότερους στρατιώτες; Γιατί τώρα; Είναι αυτό το αποτέλεσμα ενός λανθασμένου υπολογισμού; Και, αν ναι, ποιός είναι υπεύθυνος γι' αυτό;*

3.8. Σύνοψη Κεφαλαίου

Παρουσιάστηκε λοιπόν, στο πλαίσιο του παρόντος Κεφαλαίου, η βασική μέθοδος που θα αξιοποιηθεί, για την εξαγωγή ερμηνευτικών πορισμάτων, ήτοι η Κριτική Ανάλυση Λόγου και συγκεκριμένα τα μεθοδολογικά μοντέλα των Fairclough (1992a, 1992b), Van Dijk (1988, 1997) και Van Leeuwen (2007, 2008). Όπως αναδείχθηκε, η εν λόγω μέθοδος ανάλυσης λόγου, θεωρήθηκε η πλέον κατάλληλη για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, δεδομένου ότι, βασικός στόχος της *Κριτικής Ανάλυσης Λόγου* είναι να αποκωδικοποιήσει την ιδεολογία που ενσωματώνεται στον Λόγο και στα ποικίλα γλωσσικά σύμβολα, καθώς και να μελετήσει τις πολυσχιδείς σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των γλωσσικών φορμών. Εν πολλοίς, επιδιώκεται η ανάδυση των ποικίλων και πολυσχιδών σχέσεων εξουσίας και νομιμοποιημένης δράσης. Στο επόμενο Κεφάλαιο, ακολουθεί η κατ' ιδίαν ανάλυση των δεδομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΝΑΛΥΣΗ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1. Εισαγωγή

Η ανάλυση στην παρούσα διπλωματική εργασία αποτελείται από τέσσερις διακριτές ενότητες που αναδεικνύουν εκείνα τα χαρακτηριστικά του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ που αξιολογούνται ιδιαίτερος κρίσιμα για τη δόμηση μιας κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας, η οποία αποσκοπεί να προτείνει την αδήριτη νομιμότητα και την αδιαπραγμάτευτη αναγκαιότητα του προγράμματος της αξιοποίησης των μη επανδρωμένων αεροσκαφών σε στοχευμένα αεροπορικά πλήγματα. Αρχικά, αναλύεται το πώς κατασκευάζεται σε ρητορικό επίπεδο η έννοια του «Άλλου». Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανάλυση της ρητορικής στρατηγικής αφαίρεσης ανθρώπινων χαρακτηριστικών των τρομοκρατών - εχθρών των ΗΠΑ, με τη χρήση μεταφορικών εννοιολογήσεων.

Ακολούθως, αναλύονται τα αποσπάσματα του λόγου των ΗΠΑ που δίνουν έμφαση στον φόβο και αποσκοπούν να προκαλέσουν την επιθυμητή συναισθηματική αντίδραση του ακροατηρίου και να εξαλείψουν τις αρνητικές τάσεις της κοινωνίας ενώπιον των επιθέσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Τέλος, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο η έννοια της του χρόνου, ιδίως όσον αφορά το μέλλον, χρησιμοποιείται για να τονίσει την αναγκαιότητα των χτυπημάτων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη.

4.2. Η Κατασκευή της Έννοιας του «Άλλου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ

Είναι αληθές ότι η έννοια του «Άλλου», του «Ξένου», του «Εχθρού», αποτέλεσε εν πολλοίς έννοια-κλειδί στον πολιτικό λόγο, συνιστώντας μία από τις κεντρικές πηγές νομιμοποίησης κρατικών πολιτικών. Πράγματι, η έννοια του «Άλλου» και ειδικότερα η αντιπαράβολή της με το «Εμείς», συνετέλεσαν ώστε να διευκολυνθεί η αποδοχή πολιτικών και κρατικών πρακτικών. Εξάλλου, όπως έχει επισημανθεί *«[ο]ι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων έχουν ως βασική προϋπόθεση την αντίληψη του άλλου»* (Κασσιανός, 2018). *Πώς όμως υποστασιοποιείται η έννοια του «Άλλου» στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ;*

Έχοντας πληροφορηθεί την επιτυχή ολοκλήρωση μιας στοχευμένης θανάτωσης τρομοκράτη με τη χρήση *drone*, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ προβαίνει μεταξύ άλλων στην ακόλουθη δήλωση:

*«Νωρίτερα σήμερα το πρωί, ο Anwar al-Awlaki- ηγέτης της Al-Qaeda στην Αραβική Χερσονήσου, σκοτώθηκε στην Υεμένη. Ο θάνατος του Awlaki είναι ένα **μεγάλο πλήγμα** για την **πιο ενεργή επιχειρησιακή οργάνωση της Al-Qaeda**. Ο Awlaki ήταν ο **ηγέτης της εξωτερικής επιχειρήσεων της Al-Qaeda** στην Αραβική Χερσόνησο. Σε αυτό το ρόλο, ηγήθηκε του σχεδιασμού και της καθοδήγησης των προσπαθειών για τη δολοφονία **αθώων Αμερικανών**»* (Obama, 2011)

Πρόκειται για την επίσημη ανακοίνωση της θανάτωσης του Anwar al-Awlaki. Στο πλαίσιο αυτό, ο θανών περιγράφεται ως «ο επικεφαλής των εξωτερικών επιχειρήσεων της πιο δραστήριας επιχειρησιακής θυγατρικής της Al-Qaeda» (Obama, 2011). Ο al-Awlaki δολοφονήθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2011, δυνάμει ενός στοχευμένου αεροπορικού χτυπήματος από μη επανδρωμένο αεροσκάφος των ΗΠΑ, στο βόρειο τμήμα της Υεμένης.

Αναμφισβήτητα, η κυρίαρχη στρατηγική στόχευση στο πλαίσιο της δήλωσης του Obama ήταν να τεθεί ο al-Awlaki στο πλέγμα της έννοιας του «Άλλου», του εξωτικού, του «διαφορετικού από εμάς», του «διαφορετικού από τον συνήθη άνθρωπο». Ο al-Awlaki συνδέεται με την κατοχή εκ μέρους του μιας «δολοφονικής ατζέντας». Αντίθετα, οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσιάζονται ως προσπαθούσες να φέρουν ειρήνη, ευημερία και ασφάλεια στον κόσμο. Για την εν λόγω ρητορική μετατόπιση του al-Awlaki στο πλέγμα της έννοιας του «Άλλου», αξιοποιείται ένας πολυσχιδής πολιτικός λόγος.

Αρχικά λοιπόν παρατηρείται ότι επιδιώκεται η «απάλειψη» στο λόγο του Obama, της αμερικανικής καταγωγής του θανόντος. Σε καμία από τις τριακόσιες εξήντα λέξεις που πραγματεύονται τον θάνατο του Awlaki, δε γίνεται μνεία στην *αμερικανική του ιθαγένεια*. Ωστόσο, δεν είναι μόνο το στοιχείο της ιθαγένειας που απουσιάζει από τον λόγο του Obama. Απουσιάζει επίσης η αναφορά στη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για την εξουδετέρωση, ήτοι στη χρήση μη επανδρωμένου αεροσκάφους (Khan, 2015).

Επιχειρώντας μια κριτική ανάλυση αυτών των επιλογών, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι αυτές οι *σιωπές* στο πλαίσιο του κειμένου επέχουν ρόλο ως «*δυναμικές πτυχές του λόγου*» (Huckin et al., 2012:110). Δυνάμει μιας στρατηγικής επιλογής της *σιωπής* και του γεγονότος ότι αφήνονται εκτός του πολιτικού λόγου δύο- κατά τα άλλα- βασικές πτυχές του συμβάντος (*ιθαγένεια θανόντος – μέθοδος επέλευσης του θανάτου*), ο Obama έχει- σε λεκτικό και μη λεκτικό επίπεδο- δομήσει την αναγκαία προτεραιοποίηση. Εξάλλου, ο πολιτικός λόγος βρίθει εν γένει μη λεκτικών σχημάτων, δεδομένης και της κυριαρχίας της μη λεκτικής διαπροσωπικής επικοινωνίας (Karras, 2020:157).

Στην πραγματικότητα, η δήλωση του Obama είναι αρκετά περιεκτική. Εντός της μικρής έκτασης της, ο Awlaki λαμβάνει την εξής «εξωτική ταυτότητα»:

(α) *Επικεφαλής των εξωτερικών επιχειρήσεων της Al-Qaeda στην Αραβική Χερσόνησο.*

(β) *Με ηγετικό ρόλο στο σχεδιασμό και την καθοδήγηση των προσπαθειών για τη δολοφονία αθώων Αμερικανών.*

(γ) *Καθοδηγητής της αποτυχημένης απόπειρας ανατίναξης αμερικανικών φορτηγών αεροσκαφών.*

(δ) *Έχει παρακινήσει άτομα στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε όλο τον κόσμο να σκοτώσουν αθώους άνδρες, γυναίκες και παιδιά.*

(ε) *Είναι άμεσα υπεύθυνος για το θάνατο πολλών αμάχων πολιτών στην Υεμένη.*

(στ) *Φέρει μια ιδεολογία μίσους και στοχοποιεί αθώους πολίτες.*

Τα προαναφερθέντα στοιχεία της ομιλίας είναι χαρακτηριστικά, της προσπάθειας δόμησης των εννοιών του «εχθρού» και του «Άλλου». Μάλιστα, ο Πρόεδρος Obama συνεχίζει τη δήλωσή του ως εξής:

«Σε συνεργασία με την Υεμένη και τους άλλους συμμάχους και εταίρους μας, θα είμαστε αποφασισμένοι, θα είμαστε προσηλωμένοι, θα είμαστε αμείλικτοι, θα είμαστε σταθεροί στην δέσμευση να καταστρέψουμε τα τρομοκρατικά δίκτυα που έχουν στόχο να σκοτώσουν Αμερικανούς και να οικοδομήσουμε έναν κόσμο στον

οποίο οι άνθρωποι παντού θα μπορούν να ζουν σε μεγαλύτερη ειρήνη, ευημερία και ασφάλεια» (Obama, 2011).

Έχει καταγραφεί σχετικά ότι:

«[η] ρητορική και η σύνθεση ανέκαθεν ασχολούνται με τη δύναμη του προφορικού και του γραπτού λόγου, ιδίως με τους τρόπους με τους οποίους η γλώσσα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να πείσει το κοινό, αναφορικά σημαντικά δημόσια θέματα» (Huckin et al., 2012:109).

Στην εξεταζόμενη περίπτωση ο Πρόεδρος Obama έχει αναγάγει το γεγονός της θανάτωσης του Awlaki σε ένα ιδιαίτερα σημαντικό δημόσιο θέμα, επιδιώκοντας μεταξύ άλλων να αναδείξει και να εγκαθιδρύσει τη θέση εξουσίας από την οποία οι ΗΠΑ βλέπουν τα πράγματα. Αυτό επιδιώκει να το πετύχει αξιοποιώντας τους εξής τρόπους: α) δίνει έμφαση στη δράση («θα είμαστε αποφασισμένοι, θα είμαστε προσηλωμένοι, θα είμαστε αμείλικτοι, θα είμαστε σταθεροί»), β) δίνει έμφαση στη θέση που αρμόζει στις ΗΠΑ («θα είμαστε σταθεροί στην δέσμευση να καταστρέψουμε τα τρομοκρατικά δίκτυα που έχουν στόχο να σκοτώσουν Αμερικανούς και να οικοδομήσουμε έναν κόσμο στον οποίο οι άνθρωποι παντού θα μπορούν να ζουν σε μεγαλύτερη ειρήνη, ευημερία και ασφάλεια»).

Ο Foucault εν προκειμένω έχει αποκαλέσει τον λόγο ως «ένα σύστημα αναπαράστασης» (“a system of representation”) και υποστήριξε ότι τα πράγματα σημαίνουν κάτι και είναι αληθή μόνο «εντός ενός συγκεκριμένου ιστορικού πλαισίου» (“within a specific historical context”) (Hall, 2001:74). Εφαρμόζοντας αυτή τη θεωρία στην υπό εξέταση ομιλία του Obama, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι αυτή η «προεδρική» ανακοίνωση της θανάτωσης του Awlaki, λαμβάνει χώρα και νοηματοδοτείται από το «Φουκιανό» ιστορικό πλαίσιο που δομείται από τους εξής τρεις πυλώνες:

(α) τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου κατά των ΗΠΑ,

(β) τον κηρυχθέντα εκ μέρους των ΗΠΑ Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας και

(γ) την πρόσφατη θανάτωση του τρομοκρατικού «πυρήνα» Osama bin Laden.

Επομένως, το κοινό που «ακούει» την ομιλία του Προέδρου, φέρει μια προϋπάρχουσα ιστορική γνώση αναφορικά με τον παγκόσμιο ρόλο των ΗΠΑ στη

δόμηση ενός «ασφαλούς κόσμου». Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε να καταγραφεί πως κάθε εξήγηση σχετικά με το εάν ακολουθήθηκε η νόμιμη διαδικασία αεροπορικής προσβολής και θανάτωσης με μη επανδρωμένο αεροσκάφος, δεν θεωρείται πλέον αναγκαία, καθώς ήδη έχει λάβει την απαραίτητη νομιμοποίηση, σε ρητορικό επίπεδο.

Ο Fairclough (1995:4) σημειώνει πως στο πλαίσιο κάθε αναπαράστασης στον λόγο είναι σημαντικό να καταβάλλεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να αναδεικνύεται το τι βρίσκεται στο «προσκήνιο» (“foreground”) και τι βρίσκεται στο «παρασκήνιο» (“background”). Κατά την εξέταση του λόγου του Obama, η δόμηση της ταυτότητας του Awlaki- ως ένα απόλυτο κακό- επισκιάζει όλα τα άλλα στοιχεία του λόγου. Από την άλλη, στο παρασκήνιο του λόγου του Obama, φαίνεται να βρίσκεται η δόμηση των ΗΠΑ ως μιας «νόμιμης δύναμης», της οποίας οι επεμβάσεις καθίστανται επιβεβλημένες για το κοινό καλό.

4.3 Η Έννοια του «Άλλου» και η Θεμελίωση Αντιτρομοκρατικής Πολιτικής των ΗΠΑ

Το 2013, ο Πρόεδρος Obama, επιδιώκοντας να θέσει τα θεμέλια για τη δόμηση μιας νέας αντιτρομοκρατικής πολιτικής, πραγματοποίησε μια ομιλία στην οποία παρουσίαζε τα δομικά στοιχεία και τη δικαιολογητική βάση αυτής της νέας πολιτικής. Σε ένα μέρος του λόγου του, ο Πρόεδρος Obama αναφέρει τα εξής:

«Με την κατάρρευση του Τείχους του Βερολίνου, μια νέα αυγή της δημοκρατίας άρχισε να επικρατεί στο εξωτερικό και μια δεκαετία ειρήνης και ευημερίας έφτασε εδώ στην πατρίδα. Και τότε, στις 11 Σεπτεμβρίου, 2001, αναστατωθήκαμε (εξερχόμενοι) από τον εφησυχασμό. Χιλιάδες άνθρωποι χάθηκαν από εμάς, καθώς τα σύννεφα... από φωτιά, μέταλλο και στάχτη κατήλθαν επί ενός ηλιόλουστου πρωινού. Αυτό ήταν ένα διαφορετικό είδος πολέμου. Δεν ήρθαν στρατοί στις ακτές μας, και ο στρατός μας δεν ήταν ο κύριος στόχος. Αντιθέτως, μια ομάδα τρομοκρατών ήρθε να σκοτώσει όσο περισσότερους πολίτες μπορούσε» (Obama, 2013).

Ο Έλληνας φιλόσοφος *Αριστοτέλης*, αναφερόμενος στη σημασία της επιλογής των λέξεων και των συνεπαγομένων πολιτικών τους υπονοουμένων, επισημαίνει στο έργο του το εξής:

«τα χαρακτηριστικά της ομιλίας μας, συμπεριλαμβανομένου του λεξιλογίου, του ύφους, της στάσης και της χρήσης της ρητορικής, καθορίζουν αυτό που αντιλαμβανόμαστε ως "κανονικό", "αποδεκτό", "πραγματικό" και "δυνατό"» (Khan, 2015).

Βλέποντας μέσα από ένα Αριστοτελικό πρίσμα, τις ιδιαίτερες επιλογές στην ομιλία του Obama, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο Πρόεδρος χρησιμοποιώντας ποικίλες λεκτικές στρατηγικές για να ορίσει (ή και να επανακαθορίσει) το «κανονικό» και το «αποδεκτό», επικαλείται ιστορικά γεγονότα, δομεί συγκριτικά πλαίσια, δημιουργεί αντιθέσεις και συσχετισμούς, έχοντας ως απώτερο σκοπό να δομήσει μια δυναμική ρητορική και να υπερτονίσει τη δική του αμερικανική ταυτότητα (και του ακροατηρίου, το οποίο εν τέλει θα «συναποφασίσει», νομιμοποιώντας την έναρξη της νέας αντιτρομοκρατικής πολιτικής) σε σχέση με την ταυτότητα του «εχθρού» και του «Άλλου».

Αρχικά λοιπόν, συνδέεται η ανάδυση της δημοκρατίας εκτός των ΗΠΑ, με την εγχώρια ειρήνη, την ειρήνη στην «πατρίδα», κάτι που υπονοεί σαφώς ότι η παγκόσμια ειρήνη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ειρήνη εντός της επικράτειας των ΗΠΑ, δεδομένου και του παγκόσμιου αμερικανικού ρόλου. Επίσης, παρατηρείται πως το αφήγημα για τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου είναι πλήρες συμβολισμών, καθώς οι τρομοκρατικές επιθέσεις εκείνης της ημέρας προκάλεσαν «*σύννεφα από φωτιά, μέταλλο και στάχτη*», τα οποία ήρθαν να καλύψουν και να αποδιώξουν ένα αμερικάνικο «*ηλιόλουστο πρωινό*». Ωστόσο, αυτές οι μεταφορές σε μια πολιτική ομιλία, δεν αποτελούν απλά σχήματα λόγου, αλλά δομούν εκ θεμελίων τη φύση της εχθρικής δύναμης και του «Άλλου», σε αντιδιαστολή με το «καλό» και το «δημοκρατικό». Ως εκ τούτου, το «καλό» και το «φως» αντιδιαστέλλεται προφανώς με το «κακό» και το «σκοτάδι».

Ο Obama (2013) επίσης μιλάει για «*αναστάτωση από τον εφησυχασμό*» και για «*απώλεια χιλιάδων ανθρώπων*», καθιστώντας σαφές ότι η ευθύνη για την καταστροφή αυτή βαρύνει πλήρως τους «Άλλους», έναντι των οποίων στρέφεται πλέον το αμερικανικό «σκοπευτικό». Μάλιστα, αυτός ο δυαδικός προσανατολισμός

μέσω της κατασκευής αντιθετικών εννοιών («καλός» - «κακός», «Εμείς» - «οι Άλλοι», «φως» - «σκοτάδι»), είναι διάχυτος και εμφανής σε όλη την ομιλία του Προέδρου.

4.3.1. Ο Μετασχηματισθείς «Άλλος» ως το Όχημα για την Αξιοποίηση των Drones

Σε άλλο σημείο της προαναφερθείσης ομιλίας του, ο Πρόεδρος Obama περιγράφει τη δράση κατά του Bin Laden στο Πακιστάν, λέγοντας τα εξής:

*«Η επιχείρησή μας στο Πακιστάν κατά του Osama Bin Laden δεν **μπορεί να είναι ο κανόνας**. Οι κίνδυνοι σε εκείνη την περίπτωση ήταν τεράστιοι. Η πιθανότητα σύλληψης, καίτοι ήταν η προτίμησή μας, ήταν απομακρυσμένη δεδομένης της βεβαιότητας ότι **οι “δικοί” μας** θα αντιμετώπιζαν αντίσταση. Το γεγονός ότι δεν βρεθήκαμε αντιμέτωποι με απώλειες αμάχων ή με εμπλοκές παρατεταμένης ανταλλαγής πυρών, ήταν μια απόδειξη του σχολαστικού σχεδιασμού και του επαγγελματισμού των Ειδικών Δυνάμεων μας, αλλά εξαρτάτο επίσης και από την τύχη» (Obama, 2013).*

Αυτή η αναφορά του Προέδρου, γεννά το κατάλληλο υπέδαφος για την εισαγωγή και αξιοποίηση ενός εναλλακτικού επιχειρησιακού μέσου κατά της τρομοκρατίας. Ως εκ τούτου, προβαίνει στη συνέχεια, σε μια ανάλυση της αποτελεσματικότητας, των αεροπορικών χτυπημάτων με drones, αφού βέβαια επιχειρεί να «διαλύσει» τις όποιες αμφιβολίες έχουν αναδυθεί σχετικά με το ηθικό και νόμιμο της αξιοποίησής του. Συγκεκριμένα, αναφέρει τα εξής:

*«Όπως ίσχυε και σε προηγούμενες ένοπλες συγκρούσεις, αυτή η νέα τεχνολογία [drones] **εγείρει σοβαρά ερωτήματα** – αναφορικά με το ποιος στοχοποιείται και γιατί- σχετικά με τις **απώλειες αμάχων** και τον κίνδυνο δημιουργίας νέων εχθρών- σχετικά με τη **νομιμότητα** τέτοιων χτυπημάτων σύμφωνα με το αμερικανικό και το διεθνές δίκαιο- σχετικά με τη λογοδοσία και την ηθική. Επιτρέψτε μου λοιπόν να απαντήσω σε αυτά τα ερωτήματα. **Αρχικά, οι ενέργειές μας είναι αποτελεσματικές**. Το επιβεβαιώνουν και άλλες ανακοινώσεις από στελέχη της Al-Qaeda. Δεκάδες εξαιρετικά ειδικευμένοι διοικητές, εκπαιδευτές, κατασκευαστές βομβών και πράκτορες της Al-Qaeda, απομακρύνθηκαν από το πεδίο της*

μάχης (δυνάμει της χρήσης drones). Ανακόπηκαν σχέδια που θα είχαν ως στόχο τη διεθνή αεροπλοΐα, συστήματα μεταφοράς των ΗΠΑ, ευρωπαϊκές πόλεις και τα στρατεύματά μας στο Αφγανιστάν. Με απλά λόγια, **αυτά τα πλήγματα έχουν σώσει ζωές. Επιπλέον, οι ενέργειες της Αμερικής είναι νόμιμες. Δεχθήκαμε επίθεση στις 9/11. Μέσα σε μια εβδομάδα, το Κογκρέσο ενέκρινε με συντριπτική πλειοψηφία τη χρήση βίας. Σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο και το διεθνές δίκαιο, οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται σε πόλεμο με την Al-Qaeda, τους Taliban και τις συνεργαζόμενες με αυτούς δυνάμεις. Βρισκόμαστε σε πόλεμο με μια οργάνωση που αυτή τη στιγμή θα σκότωνε όσους περισσότερους Αμερικανούς μπορούσε αν δεν τους σταματούσαμε πρώτοι. Πρόκειται λοιπόν για έναν δίκαιο πόλεμο - έναν πόλεμο που διεξάγεται αναλογικά, σε έσχατη λύση και σε κατάσταση άμυνας**» (Obama, 2013).

Αρχικά παρατηρείται πως το εν λόγω κείμενο περιλαμβάνει ισχυρά νοήματα, έχοντας ως κεντρικό λειτουργικό προσδιορισμό να δομήσει την «απειλή» κατά των Αμερικανικών συμφερόντων και να δικαιολογήσει την αντίδραση των ΗΠΑ, ενώπιον αυτής απειλής. Ωστόσο, το πιο σημαντικό εν προκειμένω, είναι το γεγονός ότι το εν λόγω κείμενο, αποτελεί μέσο επίκλησης λόγων νομιμότητας, ασφάλειας και της ηθικής, για την απρόσκοπτη διεξαγωγή εκ μέρους των ΗΠΑ ενός «δίκαιου πολέμου». Αξιοποιείται εν προκειμένω η διαλεκτική δύναμη που ενυπάρχει στον γραπτό (και προφορικό) λόγο, με σκοπό να πεισθεί «το κοινό για σημαντικά δημόσια ζητήματα». Πώς όμως εξειδικεύεται στον λόγο του Obama, αυτή η διαδικασία πειθούς; Ορισμένες βασικές πτυχές της είναι οι εξής:

(α) Ο πόλεμος είναι δίκαιος, επειδή η Αμερική δέχθηκε πρώτη επίθεση από τον εχθρό.

(β) Οι ακολουθούμενες εκ μέρους των ΗΠΑ τακτικές στοχευμένων αεροπορικών προσβολών με drones είναι νόμιμες, επειδή το Κογκρέσο επέτρεψε τη χρήση βίας.

(γ) Τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη είναι αποτελεσματικά επειδή σώζουν ζωές.

Παρατηρείται πως στο κείμενο χρησιμοποιούνται διάφορες διαλεκτικές τεχνικές για να προβληθεί ένα εξαιρετικά ισχυρό επιχείρημα, με ιδιαίτερη δυναμική. Ο «βαθύς» χαρακτήρας του προβληματισμού που γεννάται σχετικά με τη χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών (όπως ακριβώς αναφέρεται από τον πρόεδρο), συνεπάγεται του αξιώματος ότι το εν λόγω ζήτημα δεν πρέπει να εξεταστεί «ελαφρά τη καρδιά». Στη συνέχεια λοιπόν, αναλαμβάνεται εκ μέρους του ομιλούντος, η νομιμοποίηση της χρήσης των *drones*, μέσω της συσχέτισης αυτών των αεροπορικών επιχειρήσεων με (δοκιμασμένες) «προηγούμενες ένοπλες συγκρούσεις».

4.3.2. Η Δόμηση ενός Συστήματος Δυαδικότητας

Ταυτόχρονα, δομείται διά του λόγου, ένα σύστημα δυαδικότητας. Ο Obama μιλάει για τον *Bin Laden*, συνδέοντας- σιωπηρώς και σημειολογικά- όλους τους στόχους των μη επανδρωμένων αεροσκαφών με τον πλέον «επίφοβο τρομοκράτη στον κόσμο». Επιπρόσθετα, η στρατηγική δικαιολόγηση των επιχειρήσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη επιτυγχάνεται ως εξής: κυριαρχεί στο προεδρικό αφήγημα η επίκληση του διεθνούς δικαίου, το οποίο καλείται- πλην του αμιγώς κανονιστικού του ρόλου- να επιτελέσει και ρόλους σε στρατηγικό επίπεδο.

Και έπειτα ακολουθεί ο λόγος περί ηθικής. Έχει παρατηρηθεί η σύγχρονη αναδιατύπωση και ανασύσταση των πολιτικών λογικών και πρακτικών σε λόγους ηθικής (Khan, 2015). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η χρήση φράσεων στον λόγο του Obama, που χαρακτηρίζουν την Al-Qaeda, ως «οργάνωση που ... θα σκότωνε τόσους Αμερικανούς όσο περισσότερο μπορούσε» (Obama, 2013). Με αυτόν τον τρόπο, ο πρόεδρος των ΗΠΑ φαίνεται να επιδιώκει να συγκροτήσει νέες πολιτικές λογικές, βάσει των οποίων φαίνεται να προτάσσεται το απόλυτο δίκαιο του να θανατώνονται τρομοκράτες. Το ηθικό αυτής της πρακτικής, προτάσσεται έναντι της ανήθικης Al-Qaeda.

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου έχει τη μοναδική δύναμη να «αποκαλύπτει κρυμμένες αξίες και στρατηγικές». Παρατηρώντας την ομιλία του Obama, δύναται κανείς να ανακαλύψει «κρυμμένα νοήματα», δυνάμει των οποίων αναδύεται η επιδίωξη απόδοσης στις ΗΠΑ της ιδιότητας του οικουμενικού «υπερασπιστή του καλού». Ο Van Dijk αναφέρει γλαφυρώς πως μέσω του πολιτικού λόγου της, μια «πολιτική ελίτ έχει το προνόμιο να παίρνει αποφάσεις και να διαχειρίζεται τα “μυαλά” των άλλων» (Khan, 2015). Στην περίπτωση μας λοιπόν, ο πρόεδρος των Ηνωμένων

Πολιτειών, διά του λόγου του «νομιμοποιεί» μια αμφισβητούμενη εν γένει πολιτική, μέσω ενός πολιτικού λόγου που επικαλείται το *δίκαιο* και την *ηθική*, έναντι του αδίκου και της ανηθικότητας.

4.4. Αξιοποίηση της Μεταφοράς του «Καρκίνου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ για τα Drones

Ένα εκ των βασικών ρητορικών σχημάτων, που αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, σχετικά με τη χρήση των drones στο πεδίο της μάχης κατά της Τρομοκρατίας, ήταν η «ιατρική μεταφορά» της νόσου του «καρκίνου». Στο πλαίσιο αυτό, η Al-Qaeda και τα λοιπά συνεργαζόμενα μαζί της δίκτυα, συνιστούν «καρκινώματα», τα οποία απειλούν την υγεία του παγκοσμίου οργανισμού.

Η βασική στόχευση της αξιοποίησης αυτού του ιατρικού λόγου, είναι διττή: α) *πρώτον*, να επιτευχθεί η νομιμοποίηση των στοχευμένων αεροπορικών επεμβάσεων των ΗΠΑ και β) *δεύτερον*, να ενταθεί η ιδιότητα ως φορέα του «κακού», των εχθρικών τρομοκρατικών δικτύων. Προτού όμως προβούμε στην κατ' ιδίαν εξέταση της αξιοποίησης της «μεταφοράς» του «καρκίνου» στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, κρίνεται σκόπιμο- για την πληρότητα της παρουσίασης- να εξετασθούν αδρομερώς τα δομικά – γλωσσολογικά στοιχεία του «μεταφορικού λόγου», αλλά και να παρατεθούν ορισμένα ιατρικά στοιχεία και δεδομένα, αναφορικά με τη νόσο του «καρκίνου», προκειμένου να αναδειχθεί επακριβώς το ρητορικό εύρος του αμερικανικού αντιτρομοκρατικού πολιτικού λόγου.

4.4.1. Ο Μεταφορικός Πολιτικός Λόγος εν Γένει

Ένας σημαντικός μελετητής του μεταφορικού λόγου είναι ο φιλόσοφος Αριστοτέλης, ο οποίος σε δύο έργα του (*Περί Ποιητικής & Ρητορική*), εξέτασε τη λειτουργία της μεταφοράς στον ποιητικό και τον δικανικό λόγο. Σύμφωνα με τον Αριστοτελικό ορισμό της, μεταφορά είναι η απόδοση σε ένα πράγμα ενός ονόματος που ανήκει σε άλλο πράγμα.² Η εν λόγω αντίληψη του μεταφορικού λόγου, αξιοποιήθηκε και από μετέπειτα συγγραφείς, όπως τον Κικέρωνα και τον Κοϊντιλιανό, ενώ από την περίοδο του Ρομαντισμού (18^{ος} – 19^{ος} αιώνας) ο Giambattista Vico και ο Friedrich Nietzsche, αναβίωσαν το ενδιαφέρον για τον

²«...μεταφορὰ δέ ἐστιν ὀνόματος ἄλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ τοῦ γένους ἐπὶ εἶδος ἢ ἀπὸ τοῦ εἶδους ἐπὶ τὸ γένος ἢ ἀπὸ τοῦ εἶδους ἐπὶ εἶδος ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον» (Ποιητική, 1457b).

μεταφορικό λόγο, προσδίδοντας νέο εύρος σε αυτόν (Γαλαντόμος, 2008). Ωστόσο, η ανάδυση του ρεύματος του Θετικισμού τον 20^ο αιώνα οδήγησε εν μέρει στην περιθωριοποίηση του μεταφορικού λόγου, ο οποίος εντάχθηκε αποκλειστικά στη συγκινησιακή γλωσσική λειτουργία.

Εντούτοις, η σταδιακή γνωσιακή θεώρηση του μεταφορικού λόγου, οδήγησε στην αναβάθμιση του ρόλου της μεταφοράς, καθώς αυτός ο σχηματικός λόγος άρχισε να αξιοποιείται ως εργαλείο της σκέψης και οργάνωσης του κόσμου. Οι Lakoff & Johnson, στο εμβληματικό τους έργο με τίτλο “*Metaphors We Live By*”, προσέδωσαν στο μεταφορικό λόγο μία νέα προοπτική, καθώς διατύπωσαν την πρόταση ότι η μεταφορά στην ουσία είναι διάχυτη στην καθημερινή μας ζωή, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στον τρόπο αντίληψης των πραγμάτων εκ μέρους των ανθρώπων.

Ιδιαίτερα σημαντική στον πολιτικό λόγο είναι η εννοιολογική μεταφορά (“*conceptual metaphor*”), η οποία πραγματώνεται στη γλώσσα με τις μεταφορικές γλωσσικές εκφράσεις. Σε κάθε εννοιολογική μεταφορά διαπιστώνεται η ύπαρξη δύο συγκεκριμένων συστατικών μερών: α) μία περιοχή βάσης, η οποία αναφέρεται σε συγκεκριμένη έννοια και β) μία περιοχή στόχου, η οποία αναφέρεται σε αφηρημένες έννοιες. Παράδειγμα μιας εννοιολογικής μεταφοράς είναι η φράση: «*Η ασθένεια είναι εχθρός*». Στην εν λόγω φράση παρατηρείται πως η αφηρημένη έννοια της ασθένειας συνιστά την περιοχή στόχου, η οποία γίνεται κατανοητή και συγκεκριμενοποιείται από τον άνθρωπο, εφόσον αξιοποιήσει στοιχεία που πηγάζουν από το πολεμικό γεγονός (λ.χ. μάχες, θάνατοι, πόνος κ.λπ.). Οι Lakoff & Johnson (2003), διέκριναν τις εννοιολογικές μεταφορές σε τέσσερις κατηγορίες: α) προσανατολιστικές, β) οντολογικές, γ) δομικές και δ) εικονιστικές – περιγραμματικές.

Η μεταφορά της νόσου του «καρκίνου» που αξιοποιούν οι ΗΠΑ, στον πολιτικό τους λόγο, ανήκει – όπως θα αναδειχθεί- στην κατηγορία της εννοιολογικής μεταφοράς, καθώς η έννοια της Al-Qaeda (και των συνεργατών της) αποτελεί την αφηρημένη έννοια, η οποία συγκεκριμενοποιείται και εξειδικεύεται, όταν τις αποδίδεται ο όρος του «καρκίνου». *Ποια είναι όμως τα ιδιαίτερα ιατρικά χαρακτηριστικά της νόσου του «καρκίνου», τα οποία συνδράμουν στη δυναμική αξιοποίησης του εν λόγω μεταφορικού λόγου από τις ΗΠΑ;*

4.4.2. Η Νόσος του Καρκίνου υπό Ιατρικό Πρίσμα

Ως καρκίνος ορίζεται κάθε ασθένεια κατά την οποία τα κύτταρα του ανθρώπινου σώματος αποκτούν την ιδιότητα να διαιρούνται και να πολλαπλασιάζονται ανεξέλεγκτα. Σε πολλούς τύπους καρκίνου, τα κύτταρα αυτά σχηματίζουν όγκους ή μάζες καρκινικών κυττάρων που μπορούν να αυξηθούν σε μέγεθος με την πάροδο του χρόνου. Κεντρικό χαρακτηριστικό αυτών των όγκων και μαζών, είναι ότι δυνητικά και μεσοπρόθεσμα παρεμποδίζουν τις λειτουργίες των οργάνων και των ιστών του σώματος. Μάλιστα, όταν αυτά τα καρκινικά κύτταρα είναι σε θέση να μετακινηθούν μέσω του σώματος σε νέους ιστούς, γίνονται πιο επικίνδυνα για τον ασθενή (Raymond, 2007:4)

Η κατάσταση της νόσου που προκύπτει από τον καρκίνο διαφέρει ανάλογα με τον τύπο των κυττάρων που διαιρούνται και τον ιστό που προσβάλλεται από τον καρκίνο. Ο καρκίνος μπορεί να ξεκινήσει σε πολλούς πιθανούς ιστούς, γι' αυτό και υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι καρκίνου. Επίσης, όλοι οι καρκίνοι φέρουν κοινά χαρακτηριστικά που τους καθιστούν αναγνωρίσιμους και σε ορισμένες περιπτώσεις θεραπεύσιμους (Miller, 2018).

Ένα βασικό χαρακτηριστικό όλων των τύπων καρκίνου, είναι ότι θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με άμεσες ενέργειες και ιατρικές πράξεις. Εάν δεν αντιμετωπιστεί άμεσα, η ανάπτυξη των καρκινικών κυττάρων που έχουν εισβάλει σε ιστούς του σώματος θα βλάψει τη λειτουργία των οργάνων και αναπόδραστα θα προκαλέσει το θάνατο. Είναι αληθές ότι, τα τελευταία τριάντα χρόνια έχουν σημειωθεί μεγάλες πρόοδοι στη θεραπεία του καρκίνου, με αποτέλεσμα τα ποσοστά επιβίωσης για ορισμένους καρκίνους να έχουν βελτιωθεί δραματικά (Miller, 2018).

Όπως προαναφέρθηκε, ανεξάρτητα από τον τύπο του κάθε καρκίνου, ένα σημαντικό κοινό χαρακτηριστικό είναι η ύπαρξη πλήθους κυττάρων που έχουν χάσει τον έλεγχο της φυσιολογικής κυτταρικής διαίρεσης και επομένως πολλαπλασιάζονται ανεξέλεγκτα. Η κυτταρική διαίρεση είναι η διαδικασία εκείνη κατά την οποία ένα κύτταρο αναπαράγει όλα τα συστατικά του και στη συνέχεια διαχωρίζει αυτά τα συστατικά, έτσι ώστε να παραχθούν δύο γενετικά ισοδύναμα κύτταρα. Μάλιστα, τα υγιή κύτταρα (αυτά δηλαδή που διαιρούνται φυσιολογικά), είναι οι θεμελιώδεις ζωντανές μονάδες στο ανθρώπινο σώμα και έχουν την ικανότητα να αναπτύσσονται, να πολλαπλασιάζονται και να επικοινωνούν μεταξύ τους. Κατά τη διάρκεια της

κυτταρικής διαίρεσης, το γονιδίωμα ή το γενετικό υλικό του κυττάρου πρέπει να αναπαραχθεί πριν διαχωριστεί.

Στην περίπτωση της νόσου του καρκίνου, καθώς ο συμπαγής όγκος αρχίζει να σχηματίζεται, οι διάφοροι τύποι καρκινικών κυττάρων αποκτούν διαφορετικές μεταλλάξεις που τους επιτρέπουν να επιβιώνουν περισσότερο, να διαιρούνται περισσότερο και να αποφεύγουν το θάνατο. Καθώς οι μεταλλάξεις συσσωρεύονται στον καρκίνο, αυξάνεται η ανησυχία ότι το καρκινικό κύτταρο θα γίνει πιο επιθετικό. Ένας επιθετικός όγκος θα αναπτυχθεί γρήγορα ή/και θα εξαπλωθεί γρήγορα στο σώμα. Μάλιστα, οι όγκοι γίνονται πιο απειλητικοί για τη ζωή όταν αποκτούν την ικανότητα να μετακινούνται πέρα από τον ιστό από τον οποίο προήλθαν, να μετακινούνται μέσα στο σώμα και να σχηματίζουν νέους συμπαγείς όγκους σε νέες θέσεις.

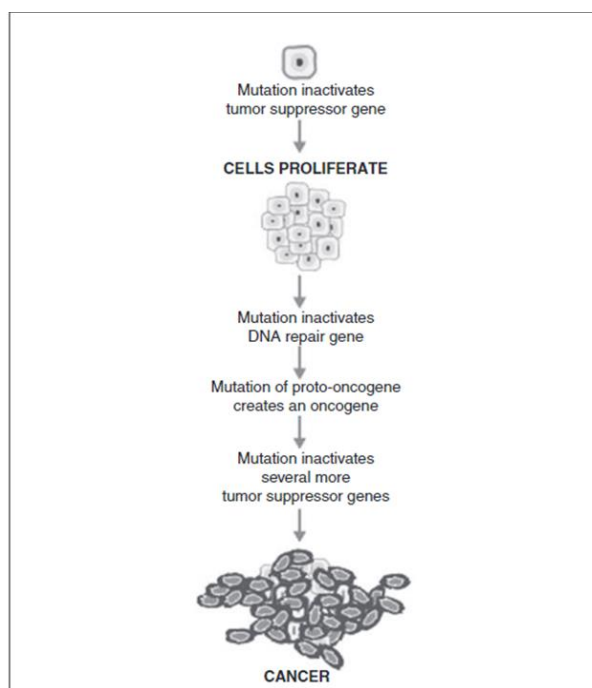
Ένα καρκινικό κύτταρο που έχει αποκτήσει κινητικότητα περιγράφεται με την ιατρική ορολογία, ως «μεταστατικό». Η μετάσταση αποτελεί τη χειρότερη ιατρική πρόγνωση για τον ασθενή. Ένα καρκινικό κύτταρο μπορεί να εξαπλωθεί έξω από τους ιστούς προέλευσής του, απλώς και μόνο επειδή είναι τόσο μεγάλο που εκτείνεται φυσικά πέρα από τον αρχικό του ιστό. Εάν συμβεί αυτό και ο όγκος συνεχίσει να αναπτύσσεται, τα καρκινικά κύτταρα αγνοούν τα φυσικά σήματα αναστολής της ανάπτυξης που κανονικά θα ενεργοποιούνταν, εάν ένα κύτταρο εκτίθετο σε αυτό το νέο περιβάλλον (Miller, 2018).

Επιδιώκοντας να γίνουν αντιληπτά τα βαθύτερα αίτια του καρκίνου, πρέπει να επισημανθεί πως ο καρκίνος προκαλείται όταν εμφανίζονται μεταλλάξεις σε ορισμένους τύπους γονιδίων. Ένα γονίδιο που ενυπάρχει στο DNA μας, θεωρείται λειτουργική μονάδα κωδικοποιημένης πληροφορίας επειδή περιέχει οδηγίες για την παραγωγή ενός λειτουργικού προϊόντος. Οι μεταλλάξεις που προκαλούν αλλαγές στην αλληλουχία του DNA των γονιδίων ενδέχεται να αλλάξουν τη λειτουργία γονιδιακών προϊόντων που είναι σημαντικά για την κυτταρική διαίρεση ή την κυτταρική επιβίωση (Miller, 2018).

Τα γονίδια με φυσιολογικές λειτουργίες που μπορούν να σταματήσουν ή να αναβάλουν την κυτταρική διαίρεση και άλλες πτυχές του καρκίνου ονομάζονται *ογκοκατασταλτικά γονίδια*. Και εδώ εν προκειμένω είναι το κρίσιμο δεδομένο: *Οι μεταλλάξεις που αδρανοποιούν τα ογκοκατασταλτικά γονίδια συμβάλουν στην ανάπτυξη*

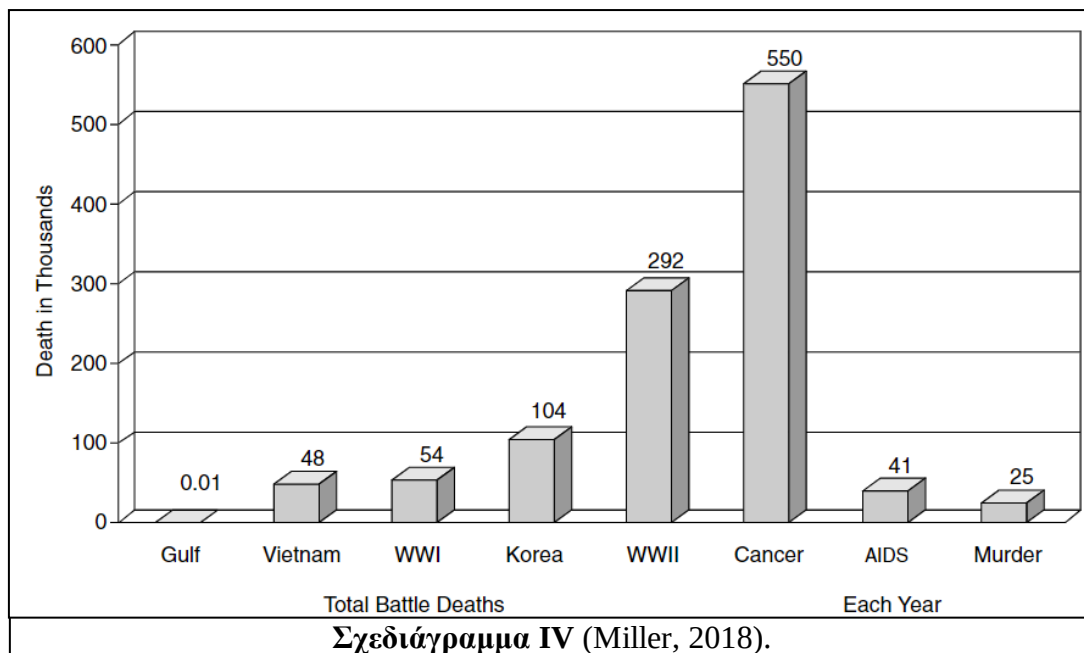
του καρκίνου. Γονίδια που διευκολύνουν την κυτταρική διαίρεση μπορούν να συμβάλουν στον καρκίνο και ονομάζονται *πρωτοογκογονίδια*. Μόλις ένα υγιές *πρωτοογκογονίδιο* μεταλλαχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε το γονιδιακό προϊόν να συμβάλλει στον καρκίνο, αυτή η έκδοση του γονιδίου ονομάζεται *ογκογονίδιο*.

Η ικανότητα των καρκινικών κυττάρων να διαιρούνται ενώ δεν θα έπρεπε υπό φυσιολογικές συνθήκες, προέρχεται από συνδυασμούς μεταλλάξεων τόσο στους καταστολείς όγκων όσο και στα ογκογονίδια που διαταράσσουν τον κατάλληλο έλεγχο του κυτταρικού κύκλου και εξασθενούν την ικανότητα του κυττάρου να αντιλαμβάνεται σωστά τις πληροφορίες από το περιβάλλον του. Είναι η διαταραχή της ρύθμισης του κυτταρικού κύκλου που επιτρέπει το σχηματισμό μιας μη φυσιολογικής μάζας κυττάρων στο σώμα, αλλά είναι η μη φυσιολογική αλληλεπίδραση του καρκινικού κυττάρου με το περιβάλλον του που του επιτρέπει να αλλάζει σχήμα, να μετακινείται μέσα στο σώμα και να αναπτύσσεται σε νέες θέσεις. Σχηματικά, η εν λόγω καρκινική ανάπτυξη των κυττάρων μπορεί να αναπαρασταθεί ως εξής:

Σχεδιάγραμμα III: Πορεία Ανάπτυξης των Καρκινικών Κυττάρων (Miller, 2018)

Επιπρόσθετα, όπως αναδεικνύεται από το ακόλουθο σχεδιάγραμμα, η θνητότητα εξαιτίας του καρκίνου είναι ιδιαίτερα υψηλή, ξεπερνώντας κατά πολύ τους θανάτους, που έχουν προκληθεί δυνάμει πολεμικών συρράξεων:

Με δεδομένα τα ανωτέρω, διαπιστώνουμε ότι τα κεντρικά ιατρικά χαρακτηριστικά της νόσου του καρκίνου, είναι τα εξής:

(α) *Ανεξέλεγκτη διαίρεση, μη κανονικός πολλαπλασιασμός αλλά και μετάλλαξη των κυττάρων στο ανθρώπινο σώμα.*

(β) *Παραμπόδιση της ορθής λειτουργίας των οργάνων και των ιστών του ανθρωπίνου σώματος.*

(γ) *Ανάγκη άμεσης ιατρικής παρέμβασης, προκειμένου να υπάρχουν ελπίδες ίασης του καρκίνου.*

(δ) *Η μετάσταση αποτελεί τη χειρίστη ιατρική πρόβλεψη για την πορεία της υγείας του ασθενούς.*

(ε) *Εξαιρετικά μεγάλη θνητότητα στον ανθρώπινο πληθυσμό, που ξεπερνά τις απώλειες εκτεταμένων πολέμων.*

Έχοντας λοιπόν αποτυπώσει τα βασικά ιατρικά χαρακτηριστικά της νόσου του καρκίνου, κρίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρον να εξετασθεί το πώς αυτά τα χαρακτηριστικά, εσωτερικεύονται και αξιοποιούνται στο πλαίσιο του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, για τη ρητορική αναπαράσταση της νοσηρής τρομοκρατικής απειλής.

4.4.3. Η Πολυσχιδής Λειτουργία της Μεταφοράς του «Καρκίνου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ για τα Drones

Η μεταφορά της νόσου του «καρκίνου» επέχει –όπως επιδιώκεται να αναδειχθεί αμέσως κατωτέρω- σημαντικό ρητορικό-ιδεολογικό βάρος στη δόμηση του αντιτρομοκρατικού πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, διευκολύνοντας-μεταξύ άλλων- τη νομιμοποίηση των στοχευμένων θανατηφόρων αεροπορικών προσβολών με drones. Το πρώτο βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει αυτόν τον μεταφορικό λόγο, είναι ότι επιδιώκεται δι’ αυτού, η αφαίρεση των ανθρώπινων χαρακτηριστικών του εχθρού (“dehumanization process”).

4.4.4. Αφαίρεση Ανθρωπίνων Χαρακτηριστικών από τον Εχθρό

Σε πολλές περιπτώσεις, στον πολιτικό λόγο τους οι ΗΠΑ, χαρακτήρισαν ως «καρκίνο» την Al-Qaeda και τα συνεργαζόμενα με αυτήν τρομοκρατικά δίκτυα. Ο χαρακτηρισμός αυτός φαίνεται πως διευκολύνει την ανάδυση του κατάλληλου στρατιωτικού «εργαλείου» για την καταπολέμηση του τρομοκρατικού αυτού καρκίνου, ήτοι των *drones*. Πιο συγκεκριμένα, το 2012, ο *John Brennan* ανέφερε τα εξής:

*«Έτσι μίλησα σήμερα, για πρώτη φορά ανοιχτά, πάλι σχετικά με το τι κοινώς αναφέρεται στον τύπο ως **drones**, αεροσκάφη που καθοδηγούνται από απόσταση, τα οποία μπορούν να σου δώσουν ακρίβεια όπως ένα **laser**, το οποίο μπορεί να **αποκόψει αυτούς τους τρομοκράτες** ή αυτήν την απειλή με τρόπο τέτοιο ώστε, πάλι, με **ιατρική μεταφορά, χωρίς προκαλέσει βλάβη στον περιβάλλοντα ιστό και ως εκ τούτου αυτό είναι που πραγματικά προσπαθούμε να κάνουμε· η Al-Qaeda είναι ένας καρκίνος στον κόσμο, έχει παρουσιάσει μεταστάσεις σε τόσο πολλά διαφορετικά μέρη και έτσι αυτός ο μετασταθείς όγκος γίνεται φονικός και κακοήθης, αυτός είναι ο λόγος όταν πηγαίνουμε να αναλάβουμε δράση η οποία είναι αναγκαία»*** (Brennan, 2012a).

Η νόσος του «καρκίνου» προκαλεί την αναγκαιότητα ανάληψης επειγουσών ενεργειών, προκειμένου να αποτραπεί η επέκταση των καρκινικών κυττάρων. Μάλιστα, όπως περιγράφηκε ανωτέρω, η μετάσταση αποτελεί τη χειρότερη εκδοχή για την πορεία της θεραπείας του ασθενούς. Ως εκ τούτου, η χρήση της εν λόγω

ιατρικής μεταφοράς από τις ΗΠΑ, σύμφωνα με την οποία η Al-Qaeda είναι κατ' ουσίαν ένας «καρκίνος», ο οποίος μάλιστα έχει μετασταθεί στο σώμα της παγκόσμιας κοινότητας, αποσκοπεί στο βάθος της, να καταστήσει επιτρεπτή και εν τέλει να νομιμοποιήσει τη χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών, ως *χειρουργικών εργαλείων* ικανών να θεραπεύσουν τη διεθνή κοινότητα.

Παράλληλα, η χρήση της μεταφοράς αυτής αποσκοπεί στην επίτευξη κατά βάση δύο σκοπιμοτήτων: *αφενός στο να αφαιρέσει τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά από την οργάνωση της Al-Qaeda* (αφού στην ουσία πρόκειται για καρκινικά κύτταρα, ξένα προς τον υγιή ανθρώπινο οργανισμό) και *αφετέρου να της προσδώσει τις ιδιότητες μιας μισητής παθολογικής κατάστασης για τον άνθρωπο, ήτοι ενός κακοήθους θανατηφόρου όγκου* (Oeser, 2016).

Είναι αληθές ότι, η διαδικασία της αφαίρεσης των ανθρώπινων στοιχείων είναι μια συνήθης τακτική η οποία καθίσταται όλο και πιο αξιοποιήσιμη στην προάσπιση των πολεμικών προσπαθειών των κρατών (Lakoff, 2001). Ο επιθετικός προσδιορισμός «κακοήθης» που χρησιμοποιεί ο Brennan, είναι ένας χαρακτηρισμός που αποσκοπεί στο να υποστηρίξει και να ενισχύσει το νομικό επιχείρημα ότι οι επιχειρήσεις με *drones* εκτελούνται εναντίον στόχων που *θέτουν επικείμενο κίνδυνο για την παγκόσμια ειρήνη*. Ως εκ τούτου, η ανάληψη αμυντικών ενεργειών, θεωρούνται επιβεβλημένες (Oeser, 2016).

Μάλιστα, την ανάγκη άμεσης ανάληψης αμυντικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, αναδεικνύει η πραγματικότητα ότι ο όγκος έχει μετασταθεί και σε άλλα σημεία του σώματος. Όπως δηλαδή ένας κακοήθης όγκος στον άνθρωπο, έχει την τάση να επεκτείνεται και σε άλλα ζωτικά σημεία του σώματος, έτσι και οι τρομοκράτες, μπορεί μεν σήμερα να εντοπίζονται σε έναν συγκεκριμένο τόπο (λ.χ. στο Πακιστάν ή το Αφγανιστάν), ωστόσο εάν δεν υπάρξει η κατάλληλη στρατιωτική επέμβαση, δε θα αργήσουν να επεκταθούν καταστροφικά και σε άλλες περιοχές του κόσμου ή και να πλήξουν την «καρδιά» του σώματος, ήτοι την ενδοχώρα των ΗΠΑ. *Πώς όμως λαμβάνει υπόσταση αυτός ο επικείμενος κίνδυνος στη ρητορική των ΗΠΑ;*

4.4.5. Επικείμενος Κίνδυνος που Χρήζει Άμεσης «Επέμβασης»

Αρχικά, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι το στοιχείο του «επικειμένου κινδύνου» (*“imminent threat”*), όπως προσδιορίστηκε από στελέχη της κυβέρνησης

των ΗΠΑ, λαμβάνει αρκετά απροσδιόριστο εύρος (τόσο σε χρονικό επίπεδο και σε επίπεδο πραγματικών περιστατικών), καθώς- όπως έχει διαπιστωθεί- δε σημαίνει απαραίτητα ότι η αεροπορικές προσβολές με *drones*, επιδιώκουν να αναχαιτίσουν έναν άμεσα επικείμενο κίνδυνο για τις ΗΠΑ. Δε λαμβάνεται λοιπόν για την έννοια του επικειμένου, αποκλειστικά υπόψη το χρονικό στοιχείο, αλλά υπολογίζονται και άλλοι παράγοντες, οι οποίοι στην ουσία *θολώνουν* την έννοια του «επικειμένου» κινδύνου.

Για να καταστεί ευχερώς αντιληπτή αυτή η πραγματικότητα είναι αναγκαίο να δούμε πώς αυτή διαχέεται στον λόγο των ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό, έχει ειπωθεί από τον *Holder* (2012) ότι ως *επικείμενες απειλές* εναντίον της ασφάλειας των ΗΠΑ θεωρούνται:

«εκτιμήσεις σχετικά (α) με το σχετικό «*παράθυρο*» *ευκαιριών* (“*window of opportunity*”) δράσης, (β) την *πιθανή βλάβη* την οποία η απώλεια αυτών των ευκαιριών θα προκαλούσε σε *αμάχους* και (γ) την *πιθανότητα απόκρουσης* μελλοντικών καταστροφικών επιθέσεων *εναντίον των ΗΠΑ*» (Holder, 2012).

Γίνεται εξ αυτού κατανοητό πως η μοναδική προϋπόθεση για ανάληψη στρατιωτικών μέτρων εκ μέρους των ΗΠΑ ενώπιον μιας απειλής, είναι απλώς η ύπαρξη πιθανότητας πρόκλησης βλάβης, χωρίς να απαιτείται αυτή η πρόκληση βλάβης να είναι αναπόφευκτη.

4.4.6. Έμμεση Ανάδειξη του Αποδεκτού της Πιθανότητας Πρόκλησης Παράπλευρων Απωλειών

Παράλληλα, στην περίπτωση του λόγου του *Brennan*, παρατηρείται πως αφαιρούνται τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, όχι μόνο της Al-Qaeda και των μελών της, αλλά και των αμάχων πολιτών, που κατοικούν πλησίον των περιοχών των κυρίων στόχων. Σε ρητορικό επίπεδο, αυτό λαμβάνει χώρα με μια ιδιαίτερη τεχνική. Έτσι, ο *Brennan* χαρακτηρίζει τους αμάχους ως «περιβάλλοντα ιστό», ο οποίος δεν προσβάλλεται μεν άμεσα από τα χτυπήματα με *drones*, εντούτοις, είναι πιθανόν κατά τις χειρουργικές αυτές αεροπορικές προσβολές εναντίον των κακοηθών τρομοκρατικών όγκων, να αφαιρεθεί και ένα μικρό τμήμα υγιούς ιστού, όπως είναι οι αθώοι άμαχοι πολίτες. Έτσι, αν και ο *Brennan* εκφράζει με σταθερότητα την άποψη

ότι οι προσβολές με *drones* δεν πλήττουν και δεν πρόκειται να πλήξουν αμάχους, εντούτοις σε ένα πιο πρώιμο στάδιο της ομιλίας του, επισημαίνει τα εξής:

«Είναι αυτή η χειρουργική ακρίβεια, η ικανότητα εστίασης που μοιάζει με (χειρουργικό) λέιζερ, (καθιστώντας δυνατό) να εξαλείψουμε τον καρκινικό όγκο που ονομάζεται “τρομοκράτης της Al-Qaeda”, περιορίζοντας παράλληλα τις ζημιές στους ιστούς γύρω του, κάνοντας αυτό το αντιτρομοκρατικό εργαλείο τόσο σημαντικό» (Brennan, 2012a).

Παρατηρείται λοιπόν εδώ, με έναν βαθύ υπονοούμενο λόγο, πως αρχίζει να μειώνεται ο βαθμός της βεβαιότητας του Brennan αναφορικά με τις ενδεχόμενες απώλειες αμάχων, καθώς η δήλωσή του περιορίζεται στο ότι απλώς αυτές οι απώλειες, θα είναι περιορισμένες, υπονοώντας σαφώς την ύπαρξη πιθανοτήτων για προσβολή αυτών. Πρόκειται για μία ερμηνεία που προκύπτει εξ αντιδιαστολής.

4.4.7. Το Γεωγραφικώς «Απεριόριστο» των Πληγμάτων με Drones

Η ρητορική στρατηγική των ΗΠΑ, αναφορικά με την αναγωγή της Al-Qaeda σε «καρκίνο», εξυπηρετεί επιπρόσθετα στην ενίσχυση του νομικού ισχυρισμού τους ότι δεν υφίσταται γεωγραφικός περιορισμός στη χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών. Για παράδειγμα, το 2009 ο Obama τόνισε τα εξής:

«Βρισκόμαστε στο Αφγανιστάν για να αποτρέψουμε έναν καρκίνο από το να εξαπλωθεί και πάλι σε αυτή τη χώρα. Αλλά ο ίδιος καρκίνος έχει ριζώσει και στη συνοριακή περιοχή του Πακιστάν. Γι' αυτό χρειαζόμαστε μια στρατηγική που να λειτουργεί και στις δύο πλευρές των συνόρων» (Obama, 2009a).

Αυτή η δήλωση του Προέδρου Obama αποσκοπεί στον τονισμό της πραγματικότητας ότι η Al-Qaeda, δεν περιορίζει την τρομοκρατική της δραστηριότητα σε έναν συγκεκριμένο τόπο, αλλά αναμφισβήτητα πρόκειται να επεκταθεί ακόμη περισσότερο, εάν οι ΗΠΑ δεν αναλάβουν να εφαρμόσουν την κατάλληλη στρατιωτική «θεραπεία» για την ανάσχεση αυτής της «μεταστατικής δραστηριότητας». Ο Brennan εν προκειμένω (2011)- ως ένας επικεφαλής της «ιατρικής» αντιτρομοκρατικής ομάδας των ΗΠΑ- τόνιζε το εξής:

«Δίνουμε τη μάχη οπουδήποτε εκδηλώνεται ο καρκίνος της Al-Qaeda, υποβαθμίζοντας τις δυνατότητές της και διακόπτοντας τις επιχειρήσεις της» (Brennan, 2011).

Και εδώ λοιπόν φαίνεται πως ο πόλεμος κατά τα Al-Qaeda δεν έχει γεωγραφικά σύνορα. Ούτε ο καρκίνος δεν έχει περιορισμό στην καταστροφική του δράση και είναι αναγκαίο να αναχαιτισθεί οπουδήποτε εντοπισθεί, στο ανθρώπινο σώμα. Ως εκ τούτου, ο μεταφορικός λόγος των ΗΠΑ εν προκειμένω, είναι βαθιά νομιμοποιητικός, καθώς καθιστά ουσιαστικά επιτρεπτή την στρατιωτική επέμβαση, οπουδήποτε εντοπισθεί τρομοκρατικός κίνδυνος (Oeser, 2016).

4.4.8. Η Ανάγκη Εφαρμογής της Κατάλληλης Στρατιωτικής «Θεραπείας»

Όπως με τον καρκίνο, οι ανωτέρω επίσημοι ομιλητές αναφέρουν ότι η Al-Qaeda είναι πιθανό να δράσει παντού και οι ΗΠΑ οφείλουν να απαντήσουν άμεσα με μία στρατιωτικής φύσεως «θεραπεία». Αυτός ο ισχυρισμός συνοδεύεται συνήθως από θέσφατα, βάσει των οποίων οι ΗΠΑ είχαν αναμφισβήτητη επιτυχία στο πεδίο της εξουδετέρωσης και καταστροφής της Al-Qaeda. Σε κάθε περίπτωση όμως, η απειλή της επίθεσης εκ μέρους της τελευταίας είναι ορατή. Αν και έγιναν λοιπόν βήματα προς την «ορθή» κατεύθυνση, οι ομιλητές- εν τη ρύμη των λόγων τους- υπονοούν σιωπηρά- μέσω και της μεταφορικής χρήσης της έννοιας του «καρκίνου»- ότι ο εχθρός είναι επί του παρόντος απλώς σε μια ύφεση και δεν έχει εξουδετερωθεί. Επομένως, ο κίνδυνος «τρομοκρατικών μεταστάσεων» είναι διαρκής:

“[X]τυπήσαμε την καρδιά της Al-Qaeda στη Fatah, αλλά τα παρακλάδια της, εξακολουθούν να υπάρχουν και να αναπτύσσονται” (Brennan 2012b).

Εν προκειμένω, ο Brennan αντιλαμβάνεται την ύπαρξη διαφορετικών και πολυσχιδών εχθρών με μεγάλες διαφορές μεταξύ τους, οι οποίοι ωστόσο, αποτελούν για τις ΗΠΑ ένα ενιαίο «τρομοκρατικό σύνολο» και υποστηρίζει τη νομική θεωρία ότι όλες οι προσκείμενες στην Al-Qaeda και συνεργαζόμενες με αυτήν τρομοκρατικές οργανώσεις, είναι νομίμως αποδεκτοί στόχοι. Έτσι, η Al-Qaeda περιγράφεται ως «βαριά κατεστραμμένη και αιματοβαμμένη», ούσα ωστόσο ακόμη ικανή να «επιχειρήσει μια θανατηφόρα γροθιά » (Brennan, 2012b). Σύμφωνα με τον Johnson

(2012a), «η ανώτερη ηγεσία (της Al-Qaeda) είναι σήμερα σοβαρά ακρωτηριασμένη και υποβαθμισμένη».

Η πολυσχιδής αυτή τρομοκρατική οργάνωση έχει υποστεί σοβαρές ζημιές και έχει υποβαθμισθεί- ειδικώς μετά τον θάνατο του ηγέτη της Osama Bin Laden- εντούτοις, ακόμη μπορεί να αποβεί θανατηφόρος. Αυτό εξάλλου, αναδεικνύεται στον σχετικό πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, όπου ο αποδυναμωμένος αυτός εχθρός των ΗΠΑ, διακηρύσσεται ταυτόχρονα ως η «απόλυτη απειλή» για την παγκόσμια ασφάλεια και ειρήνη και κάθε πιθανή απειλή που τίθεται από την Al-Qaeda, γεννά νόμιμο λόγο για περαιτέρω χρήση των *drones* από τις ΗΠΑ.

4.4.9. Η Μολυσματική Διάσταση της Ιδεολογίας των Τρομοκρατών

Επιπλέον, η μεταφορά σύμφωνα με την οποία «η Al-Qaeda είναι καρκίνος στο σώμα του Κόσμου και των ΗΠΑ», πέρα από τη θανατηφόρο διάσταση της δράσης των Τρομοκρατών, επιδιώκει να αναδείξει ταυτόχρονα και μια ιδεολογία η οποία **μολύνει** κάθε υγιή νου:

«...η ιδεολογία αυτή (της Al-Qaeda) επιμένει και σε μια εποχή όπου οι ιδέες και οι εικόνες μπορούν να ταξιδέψουν ανά την υφήλιο σε μια στιγμή, η απάντησή μας στην τρομοκρατία δεν μπορεί να εξαρτάται μόνο από τον στρατό ή αστυνομικού χαρακτήρα επιχειρήσεις επιβολής του νόμου. Χρειαζόμαστε όλα τα στοιχεία της εθνικής ισχύος για να κερδίσουμε μια μάχη της θέλησης, μια μάχη των ιδεών» (Obama, 2013).

Η περιγραφή της Al-Qaeda εκ μέρους του Obama, στην ουσία ως μιας *μιασματικής ιδεολογίας*, λαμβάνει χώρα σε μία ομιλία του Προέδρου το 2009, στην οποία υποστηρίζεται έντονα η αναγκαιότητα της χρήσης βίας εκ μέρους των ΗΠΑ, στο πλαίσιο του *Παγκοσμίου Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας*. Εν προκειμένω, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, τονίζει μία έτερη πτυχή του χαρακτήρα της Al-Qaeda: την ιδεολογική. Μας εισάγει λοιπόν και σε έναν άλλο τύπο πολέμου, τον «Πόλεμο των Ιδεών».

Συγκεκριμένα, εκτός των άλλων λειτουργιών της, η χρήση ένοπλης βίας περιγράφεται στον αμερικανικό πολιτικό λόγο, ως το μέσο που θα καταστήσει:

*«την καρδιά της Al-Qaeda **ανέκανε** να εξαπολύσει επιθέσεις εναντίον της πατρίδας μας, των πολιτών μας ή των συμμάχων μας (των ΗΠΑ), καθώς και να εμποδίσει (αυτήν) την οργάνωση, να εμπνεύσει τις συνεργαζόμενες οργανώσεις και τους οπαδούς της να το πράξουν»* (Brennan, 2011),

όμως είναι επίσης ένα τμήμα μιας ευρύτερης στρατηγικής των ΗΠΑ, έχει ως στόχο τη νίκη σε έναν πόλεμο «βουλήσεων» και «ιδεών» (Oeser, 2016).

4.5. Η Θέση του «Φόβου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ

Χωρίς αμφισβήτηση, το στοιχείο του ανθρωπίνου φόβου, ερειζόμενο επί τη βάσει επικείμενων απειλών, συνιστά εν πολλοίς κεντρικό στοιχείο στον πολιτικό λόγο και ως εκ τούτου η ανάλυσή του, δύναται να οδηγήσει στην εξαγωγή κρίσιμων συμπερασμάτων. Πριν όμως εξετάσουμε το πώς οι ΗΠΑ αξιοποιούν το εν λόγω στοιχείο στον πολιτικό τους λόγο για τα drones, κρίνεται απαραίτητο να λάβουν χώρα ορισμένες επισημάνσεις αναφορικά με τη διαχρονική λειτουργικότητα του «φόβου», στη ρητορική φαρέτρα του εκάστοτε Ηγεμόνα.

4.5.1. Το Στοιχείο του «Φόβου» στη «Φαρέτρα του Ηγεμόνα»

Ο,τιδήποτε λαμβάνει χώρα υπό την απειλή του θανάτου ή άλλης τιμωρίας, εκμεταλλευόμενο το φόβο των υποκειμένων, είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα πολιτικών αυταρχισμού (Σκουλάς, 2018:82). Ο φόβος παραδοσιακά, αποτέλεσε ένα βασικό μέσο προκειμένου ο Ηγεμόνας να επιτύχει την πλήρη και αποτελεσματική υποταγή των υπηκόων του, καθώς με αυτόν τον τρόπο αποσπάται η συναίνεση των μαζών. Σύμφωνα με τον *Hobbes*, ο φόβος του θανάτου αποτέλεσε ένα όπλο που μπορεί να αξιοποιηθεί προς όφελος της λογικής και της αυτοσυντήρησης του ατόμου. Όπως άλλωστε έχει καταγραφεί *«ο φόβος που μπορούσε να προκληθεί από τον ηγεμόνα δεν αρκούσε για να εγγυηθεί την απαιτούμενη υπακοή»* (Corey, 2010). Παντού και πάντα ο φόβος συναρμόζεται με πάγιο το «έτερον ήμισύ» του: το «κακό».

Υπό το πρίσμα της διαχρονικότητάς του, ο φόβος συνεχίζει να αποτελεί ένα θεμελιώδες στοιχείο στην ασκούμενη πολιτική και μάλιστα σημαντικός διάυλος εκπομπής του, αποτελεί αναμφισβήτητα ο πολιτικός λόγος. Βασιζόμενος σε ένα εγγενές ανθρώπινο στοιχείο που αποσκοπεί στην αυτοσυντήρηση και προστασία του έναντι των κινδύνων, ο φόβος συνιστά σημαντικός μοχλός παρακίνησης συνειδήσεων

προς «όφελος» των πολιτών και νομιμοποίησης των ποικίλων πολιτικών. Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν, αναδεικνύεται η λειτουργία και ο ρόλος του στοιχείου του «φόβου» στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, για τα *drones*.

4.5.2. Η Αξιοποίηση του Συναισθήματος του «Φόβου» στον Πολιτικό Λόγο για τα Drones

Το 2009, σε μία ομιλία του, ο Πρόεδρος Obama- επιδιώκοντας να πείσει το κοινό για την αναγκαιότητα ανάληψης στρατιωτικών μέτρων έναντι των Τρομοκρατών- τόνιζε τα εξής:

*«Το κακό υπάρχει στον κόσμο. Ένα **μη βίαιο κίνημα** δεν θα μπορούσε να σταματήσει τις στρατιές του Χίτλερ. Οι **διαπραγματεύσεις** δεν **μπορούν να πείσουν τους ηγέτες της Al-Qaeda να καταθέσουν τα όπλα**» (Obama, 2009b).*

Δίχως άλλο, η έννοια του «κακού» φέρει βαθύτατες ιδεολογικές συνδηλώσεις. Είναι χαρακτηριστικό εν προκειμένω πως ο Smith (2005), αποκαλεί ένα αποκαλυπτικό αφήγημα το οποίο υποστηρίζει:

«Όταν τα (πολιτικά) διακυβεύματα είναι πολύ υψηλά, το κακό παρουσιάζεται τόσο τερατώδες, ώστε τίποτα λιγότερο από την ολοκληρωτική του εξουδετέρωση μπορούμε να σκεφτούμε» (Smith, 2005).

Υπό αυτό το πρίσμα, το κακό- και ο ακριβής προσδιορισμός και προσωποποίησή του- επιτρέπει σε αυτούς που είναι υπεύθυνοι στο επίπεδο της άσκησης πολιτικής, να δικαιολογούν ακόμη και την ανάληψη πράξεων βίας, προκειμένου να ξεπεραστούν οι αναδυόμενες ηθικοπολιτικές αναστολές. Η αποκαλούμενη «δαιμονοποίηση» ανθρώπων ή καταστάσεων επιτελεί ταυτόχρονα δύο κεντρικές λειτουργίες: από τη μία «ελευθερώνει» τον ομιλητή στο να επιτελέσει τη βλάβη-επίθεση στο κακό (χορηγώντας του την κατάλληλη νομιμοποίηση), ενώ από την άλλη περιορίζει την αξία του στόχου, αμβλύνοντας τις όποιες αντιδράσεις προβολής του.

Ο *Jeh Johnson* υπήρξε θερμός υποστηρικτής της άποψης πως η Al-Qaeda είναι ένα «κακό» το οποίο δεν πρόκειται ποτέ να αποκηρύξει τη βία και επομένως

κάθε χρήση ένοπλων μέσων εναντίον του, καθίσταται αυτεπαγγέλτως επιτρεπτή. Συγκεκριμένα, το 2012, ο Johnson υποστήριξε το εξής:

«Δεν μπορούμε και δεν πρέπει να περιμένουμε από την Al-Qaeda και τις συνεργαζόμενες με αυτήν δυνάμεις να παραδοθούν όλοι, να καταθέσουν τα όπλα τους, σε ένα ανοιχτό πεδίο ή να υπογράψουν συνθήκη ειρήνης μαζί μας. Είναι τρομοκρατικές οργανώσεις... Γνωρίζω μελέτες που δείχνουν ότι πολλές "τρομοκρατικές" οργανώσεις τελικά καταγγέλλουν την τρομοκρατία και τη βία και επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τα παράπονά τους μέσω κάποιας μορφής συμφιλίωσης ή συμμετοχής σε μια πολιτική διαδικασία. Η Al-Qaeda δεν ανήκει σε αυτή την κατηγορία.. Δεν υπάρχει συμβιβασμός ή πολιτική διαπραγμάτευση που μπορεί να γίνει με αυτούς που επιδιώκουν τέτοιους στόχους» (Johnson, 2012b).

Ο Johnson εκφράζει την άποψη λοιπόν ότι- αν και βίαιοι τρομοκράτες στο παρελθόν επέδειξαν διαφορετική στάση- η Al-Qaeda έχει μία ξεχωριστή θέση στο φάσμα του τρομοκρατικού «Κακού». Μη επιδεχόμενη λοιπόν καμίας διαπραγματευτικής προσέγγισης από τους αντιπάλους της, η Al-Qaeda αποτελεί μία διακριτή κατηγορία «Κακού», η οποία καταπολεμάται μόνο διά της βίας. Σύμφωνα με αυτά, έχει αφαιρεθεί από την Al-Qaeda η δυνατότητα να παραδοθεί ή να συμβιβασθεί (Oeser, 2016).

Σε πολλές περιστάσεις, οι ομιλητές-εκφραστές της πολιτικής των ΗΠΑ, σημειώνουν ότι δεν ήθελαν ποτέ μια πολεμική σύρραξη με την Al-Qaeda, αλλά ο πόλεμος κατέστη μια επιβεβλημένη, αναπόδραστη και αναγκαία λύση, εξαιτίας των επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Οι πιο συχνές χρήσεις του φόβου βρίσκονται σε περιγραφές της βίας που ασκείται ή της επικείμενης βίας που πρόκειται να ασκηθεί από την Al-Qaeda. Σε περισσότερες από μία περιπτώσεις, ο Brennan αναφέρει αριθμητικά δεδομένα των θυμάτων της σκληρής βίας της Al-Qaeda. Οι αναφορές αυτές είναι επακριβείς, προκειμένου να ενεργοποιηθεί η αντίστοιχη συναισθηματική αντίδραση του κοινού.

Πιο συγκεκριμένα, το 2011, ο Brennan- αποϊεροποιώντας εντελώς την τρομοκρατική δραστηριότητα- σημείωσε τα εξής: «Δεν υπάρχει τίποτε Ισλαμικό ή Ιερό σχετικά με τη σφαγή αθώων ανδρών, γυναικών και παιδιών» (Brennan, 2011). Ένα

χρόνο αργότερα, ο ίδιος επεσήμανε ότι η Al-Qaeda έχει *«βάνανσα δολοφονήσει χιλιάδες Αμερικάνων, ανδρών, γυναικών και παιδιών»* (Brennan, 2012a).

Εν προκειμένω, παρατηρείται ότι αξιοποιείται ότι αξιοποιείται η ρητορική τεχνική την οποία ο Reyes καλεί ως «Εκπεφρασμένη Συναισθηματική Απαρίθμηση» (*“Explicit Emotional Enumeration”*) (Reyes, 2011). Ειδικότερα, επαναλαμβάνεται η αναφορά σε αθώους ανθρώπους που έχασαν τη ζωή τους, μάλιστα υποδιαιρούμενους σε υποομάδες (*άνδρες, γυναίκες παιδιά*) προκειμένου να δοθεί έμφαση στο ότι ο εχθρός δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ των θυμάτων του (Oeser, 2016).

4.6. Το Στοιχείο του «Χρόνου» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ

Επιπρόσθετα, έτερο σημαντικό στοιχείο που αξιοποιείται στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, είναι αυτό του «χρόνου». Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενου σημείου της παρούσας έρευνας, ένα βασικό ρητορικό μέσο για την επίτευξη της απαραίτητης νομιμοποίησης στον πολιτικό λόγο, είναι η αξιοποίηση ενός χρονικού πλαισίου ή μιας χρονικής «γραμμικότητας» που συνδέει το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον. Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικοί ηγέτες εμφανίζουν το παρόν ως μια χρονική περίοδο που απαιτεί την λήψη κρίσιμων αποφάσεων, προκειμένου να αποφευχθούν αρνητικές επιπτώσεις στο μέλλον.

Αυτό- όπως παρουσιάζεται αμέσως κατωτέρω- αποτελεί πάγια πρακτική και στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, αναφορικά με τη νομιμοποίηση του πολέμου με *drones*. Συγκεκριμένα, οι επίσημοι φορείς πολιτικής των ΗΠΑ, έχουν μετέλθει τόσο το χρονικό φάσμα του *παρελθόντος*, όσο και του *παρόντος*, προκειμένου να δώσουν έμφαση στην αναγκαιότητα της χρήσης βίας και την αποτελεσματικότητα αυτής της επιθετικής προσεγγίσεώς τους.

4.6.1. Αξιοποίηση του Ιστορικού Υποστρώματος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Επιθυμώντας να προβεί σε μία ρητορική αναγωγή στο παρελθόν, ο Obama το 2009, τόνισε τα εξής:

«Ένα μη βίαιο κίνημα δεν θα μπορούσε να σταματήσει τις στρατιές του Hitler. Οι διαπραγματεύσεις δε μπορούν να πείσουν τους ηγέτες της Al-Qaeda να καταθέσουν τα όπλα» (Obama 2009b).

Η σύγκριση αυτή μεταξύ του *Hitler* και της τρομοκρατικής οργάνωσης της *Al-Qaeda* αποσκοπεί θεμελιωδώς στο να αφαιρέσει κάθε αξία από την εν λόγω οργάνωση, καθώς αυτή παραλληλίζεται με ένα εν πολλοίς οικουμενικώς μισητό πρόσωπο της παγκόσμιας ιστορίας. Πραγματικότητες λοιπόν του παρελθόντος, αξιοποιούνται για να αποδοθούν οικουμενικώς αποδεκτά χαρακτηριστικά στην *Al-Qaeda* και να οδηγήσουν εν τέλει στην ποθητή νομιμοποίηση εξολόθρευσής της (Oeser, 2016).

Άλλο παράδειγμα μιας ιστορικής σύγκρισης ήταν η αναλογία που χρησιμοποιήθηκε από πολλούς ομιλητές από πλευράς ΗΠΑ, οι οποίοι συνέκριναν την ένοπλη βία εκτάκτου ανάγκης, που είχε ασκηθεί από τις αμερικανικές Ένοπλες Δυνάμεις, ενόψει της προσπάθειας αναχαίτισης των «αιφνιδιαστικών» Ιαπωνικών επιθέσεων εναντίον των αμερικανικής βάσης του *Pearl Harbor*, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εκεί οι ΗΠΑ, έδρασαν αμυντικά εναντίον ενός επικείμενου κινδύνου. Ειδικότερα, ο *Harold Koh*, στον λόγο του στην *American Journal of International Law*, το 2010, πραγματοποίησε αυτή τη σύγκριση, επισημαίνοντας τα εξής:

*«Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, για παράδειγμα, οι Αμερικανοί αεροπόροι εντόπισαν και κατέρριψαν το αεροπλάνο, που μετέφερε τον αρχιτέκτονα της ιαπωνικής επίθεσης στο **Pearl Harbor**, ο οποίος ήταν επίσης ο αρχηγός των εχθρικών δυνάμεων στη μάχη του Midway. Αυτή ήταν μια νόμιμη επιχείρηση τότε, και θα ήταν αν διεξαγόταν σήμερα. Πράγματι, η στόχευση συγκεκριμένων ατόμων χρησιμεύει για να περιοριστεί η εστίαση, όταν χρησιμοποιείται βία και για να **αποφευχθεί η ευρύτερη βλάβη** σε αμάχους και μη στρατιωτικά αντικείμενα» (Koh, 2010).*

Προφανώς, αυτή η αναλογία του Koh, εξυπηρετεί προκειμένου να διαμορφωθεί μια αντιστοιχία μεταξύ του κινδύνου που αντιμετώπισαν οι ΗΠΑ στο *Pearl Harbor*, με τον ισότιμης φύσης κίνδυνο μιας επικείμενης επίθεσης από μη-κρατικούς δρώντες, που παρουσιάζουν ύποπτη συμπεριφορά για τα αμερικανικά συμφέροντα. Οι ιστορικές αναλογίες αυτού του τύπου, συνδράμουν ώστε να νομιμοποιείται η άσκηση ακόμη και προληπτικής στρατιωτικής βίας, ενώπιον μίας επικείμενης επίθεσης εναντίον των ΗΠΑ.

4.6.2. Αξιοποίηση του Ιστορικού Υποστρώματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001

Επιχειρώντας τη σύγκριση των σύγχρονων τρομοκρατικών απειλών με πιο πρόσφατα ιστορικά γεγονότα, ο Obama υποστηρίζει ότι η χρήση βίας είναι αναγκαία επειδή έχει σκοπό να αποκρούσει επιθέσεις ανάλογες της βαρύτητας των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, αναφέρει τα εξής:

*«Όμως, καθώς διαμορφώνουμε την αντίδρασή μας, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η κλίμακα αυτής της απειλής **μοιάζει πολύ με τα είδη των επιθέσεων που αντιμετωπίσαμε πριν από την 11η Σεπτεμβρίου...** Αυτές οι επιθέσεις ήταν όλες βίαιες, ήταν όλες θανατηφόρες και **μάθαμε ότι αν δεν ελεγχθούν, αυτές οι απειλές μπορεί να αυξηθούν.** Αλλά, αν αντιμετωπιστούν έξυπνα και αναλογικά, οι απειλές αυτές δε θα φτάσουν στο επίπεδο που είδαμε την παραμονή της 11ης Σεπτεμβρίου» (Obama, 2013).*

Πρόκειται για μια πάγια τακτική των ΗΠΑ να επιστρέφουν πίσω στην 11^η Σεπτεμβρίου, για να αντλούν νομιμοποίηση για επικείμενες επιθετικές πράξεις τους εναντίον τρομοκρατικών δυνάμεων. Αναφορές σε εκείνη την τραγική ημέρα ενεργοποιούν «ένα συναισθηματικό τρόπο σκέψης (φόβος, λύπη, ανασφάλεια, εκδίκηση) στο κοινό, ιδανικό για τη μετέπειτα νομιμοποίηση πολιτικών δράσεων βασισμένων στα αποτελέσματα αυτών των συναισθημάτων» (Reyes, 2011:789). Δημιουργείται έτσι το κατάλληλο υπόβαθρο για τη νομιμοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος των *drones*, προκειμένου να εξουδετερωθούν οι τρομοκρατικές απειλές.

Υπό το ίδιο πρίσμα, το 2013, ο Obama επεσήμανε ότι «η επιμονή μας στις συνταγματικές αρχές έχει αντιμετωπίσει κάθε πόλεμο και κάθε πόλεμος έχει φτάσει στο τέλος του» (Obama, 2013). Προφανώς λοιπόν οι ΗΠΑ τοποθετούν το πρόγραμμα των *drones* εντός της κατηγορίας της πολεμικής σύρραξης και ως εκ τούτου οι ομιλητές υπόσχονται ότι θα τελειώσει και αυτός ο πόλεμος, όπως και οι άλλες συρράξεις στο παρελθόν.

Βέβαια, ο συγκεκριμένος τύπος ένοπλης σύρραξης περιλαμβάνει την αξιοποίηση στρατιωτικής τεχνολογίας (*drones*), η οποία δεν έχει χρησιμοποιηθεί στο

παρελθόν και στην πραγματικότητα το μέλλον της συγκεκριμένης σύγκρουσης είναι απρόβλεπτο και τα ερείσματα της υπόσχεσης Obama πολύ αμφίβολα (Dunmire, 2011:35). Εάν η υπόσχεση που συνοδεύει τη χρήση *drones* είναι να εξουδετερωθεί η απειλή των μελλουσών επιθέσεων για να αποπερατωθεί ο συγκεκριμένος πόλεμος, πώς ο Brennan παραδέχεται ότι:

«[Μια] υπεύθυνη, αποτελεσματική αντιτρομοκρατική στρατηγική αναγνωρίζει ότι κανένα έθνος, όσο ισχυρό και αν είναι, συμπεριλαμβανομένης μιας ελεύθερης και ανοιχτής κοινωνίας 300 εκατομμυρίων Αμερικανών, δεν μπορεί να αποτρέψει κάθε απειλή από κάθε άτομο που επιθυμεί να μας βλάψει» (Brennan, 2011).

Αυτό το σχόλιο του Brennan αποτελεί στην ουσία του, μια παραδοχή των ΗΠΑ ότι η απόλυτη ασφάλεια είναι μεν ευκατάρτη αλλά όχι εφικτή. Εφόσον δεν είναι δυνατό για κάθε κράτος να αποτρέψει κάθε απειλή, πώς θα υπάρξει ένα τέλος σε ένα πρόγραμμα σχεδιασμένο να αποτραπούν σε μελλοντικές επιθέσεις; Το ρητορικό αυτό ερώτημα, ενδεχομένως μας οδηγεί στην ανάδυση και ανακάλυψη ετέρων μύχιων σκοπιμοτήτων, που συνδέονται με τις αναγκαιότητες συνέχισης του αποκαλούμενου *Παγκοσμίου Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας*.

4.7. Σύνοψη Κεφαλαίου

Στο παρόν Κεφάλαιο έλαβε χώρα η ανάλυση πτυχών του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ, σχετικά με την αξιοποίηση των ενόπλων *drones*. Ειδικότερα, παρουσιάστηκαν τέσσερις διακριτές πτυχές, που αναδεικνύουν εκείνα τα χαρακτηριστικά του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ που αξιολογούνται ιδιαίτερος κρίσιμα για τη δόμηση μιας κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας, η οποία αποσκοπεί να προτείνει την αδήριτη νομιμότητα και την αδιαπραγμάτευτη αναγκαιότητα του προγράμματος της αξιοποίησης των μη επανδρωμένων αεροσκαφών σε στοχευμένα αεροπορικά πλήγματα. Αρχικά, αναλύθηκε το πώς κατασκευάζεται σε ρητορικό επίπεδο η έννοια του «Άλλου». Στη συνέχεια, έλαβε χώρα η ανάλυση της ρητορικής στρατηγικής αφαίρεσης ανθρώπινων χαρακτηριστικών των τρομοκρατών - εχθρών των ΗΠΑ, με τη χρήση μεταφορικών εννοιολογήσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, αναλύθηκαν αποσπάσματα του λόγου των ΗΠΑ που δίνουν έμφαση στον φόβο και αποσκοπούν να προκαλέσουν την επιθυμητή συναισθηματική

αντίδραση του ακροατηρίου και να εξαλείψουν την αντίδραση και τις αρνητικές τάσεις της κοινωνίας ενώπιον των επιθέσεων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Τέλος, εκτέθηκε ο τρόπος με τον οποίο η έννοια της του χρόνου, ιδίως όσον αφορά το μέλλον, χρησιμοποιείται για να τονίσει την αναγκαιότητα των χτυπημάτων με μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Ακολούθως, στο επόμενο Κεφάλαιο, παρατίθενται οι συμπερασματικές σκέψεις της εν λόγω ανάλυσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1. Εισαγωγή

Από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και μετά, κάθε συζήτηση που αφορά την ακολουθούμενη αντιτρομοκρατική πολιτική, θα πρέπει- κατά την άποψη του γράφοντος- να αξιολογείται υπό το πρίσμα του κηρυχθέντος «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας». Ως εκ τούτου, οι πολιτικές των ΗΠΑ σχετικά με την αξιοποίηση των drones, σε στοχευμένα χτυπήματα τρομοκρατών, είναι αναγκαίο να διηθηθούν από αυτό το φίλτρο, ώστε να ερμηνευθούν ορθά. Έτσι με αυτόν τον τρόπο, ακόμη και ο πολιτικός λόγος σχετικά με τη νομιμοποίηση αυτών των πρακτικών, τοποθετείται στην ορθή του ερμηνευτική βάση.

Πιο συγκεκριμένα, δε θα πρέπει να λησμονείται πως μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, ο λόγος για την εθνική ασφάλεια απέκτησε μια άλλη διάσταση και εννοιολογικό πλαίσιο, σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ΗΠΑ, κάθε επιγενόμενη σχετική συζήτηση, την τοποθετούν σε αυτό το πλαίσιο. Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και με τα drones. Η νομιμοποίηση των χτυπημάτων με drones, επέρχεται μέσω της βαθιάς εμπέδωσης των προβαλλόμενων πλαισίων, όπως συμπερασματικά αναλύεται στο παρόν Κεφάλαιο.

5.2. Εμπέδωση των «Πλαισίων» στον Πολιτικό Λόγο των ΗΠΑ

Προκειμένου όμως να αντιληφθούμε εμβριθώς αυτήν την λειτουργία, είναι αναγκαίο να κατανοηθεί η θεωρητική συζήτηση σχετικά με την έννοια του «πλαίσιου» στον πολιτικό λόγο, καθώς και η ειδικότερη λειτουργία του. Έχει καταγράψει λοιπόν πως εντός του πολιτικού λόγου, τα «πλαίσια» (“frames”)

«ορίζουν τα προβλήματα - καθορίζουν τι κάνει ένας αιτιώδης σύνδεσμος, με τι κόστος και οφέλη... διαγιγνώσκουν τις αιτίες - εντοπίζουν τις δυνάμεις που δημιουργούν το πρόβλημα- κάνουν ηθικές κρίσεις - αξιολογούν τους περιστασιακούς παράγοντες και τα αποτελέσματά τους και προτείνουν διορθωτικά μέτρα» (Entman, 1993:52).

Όπως εξάλλου έχει επιπλέον επισημανθεί,

«οι μηχανισμοί πλαισίωσης (“framing”) είναι οι διάφορες εκδηλώσεις ενός πλαισίου σε ένα κείμενο, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρημάτων, των μεταφορών ή των περιγραφών των δρώντων ή των (θιγόμενων) ζητημάτων. Διά των μέσων πλαισίωσης αναγνωρίζονται τα πλαίσια ως “όλα τα νοητά μέσα που τονίζουν την ίδια κεντρική ιδέα η οποία αποτελεί το φανερό τμήμα ενός πλαισίου – πακέτου”» (Van Gorp, 2007:64).

Η «πλαισίωση» (“framing”) λοιπόν, είναι «η ικανότητα οργάνωσης της αντίληψης και της ερμηνείας των γεγονότων και των ενεργειών με τρόπο που αποκλείει άλλες περιγραφές της πραγματικότητας». Σύμφωνα με τον Entman, η πλαισίωση «περιλαμβάνει ουσιαστικά την επιλογή και την προβολή. Το να διαμορφώνεις είναι να επιλέγεις ορισμένες πτυχές μιας αντιλαμβανόμενης πραγματικότητας και να τις καθιστάς πιο εμφανείς σε ένα επικοινωνιακό κείμενο, κατά τρόπο ώστε να προωθηθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός του προβλήματος, μια περιστασιακή ερμηνεία, μια ηθική αξιολόγηση ή/και σύσταση θεραπείας για το περιγραφόμενο στοιχείο» (Entman, 1993, 52).

Εάν λοιπόν, «το κείμενο τονίζει με διάφορα αλληλοενισχυόμενα μέσα ότι το ποτήρι είναι μισογεμάτο, τα στοιχεία της κοινωνικής επιστήμης δείχνουν ότι σχετικά λίγοι στο ακροατήριο θα συμπεράνουν ότι είναι μισοάδειο» (Entman, 1993, 56). Έτσι, «η πλαισίωση στον λόγο, δεν λέει απαραίτητα στους ανθρώπους τι να σκεφτούν, αλλά πώς να σκεφτούν για ένα θέμα» (Shaw et al., 2004:61). Παράλληλα, αναφέρεται ότι «οι λεπτές αλλαγές στην περιγραφή μιας κατάστασης χρησιμοποιούν ερμηνευτικά σχήματα που επηρεάζουν την ερμηνεία των εισερχόμενων πληροφοριών, αντί να καθιστούν ορισμένες πτυχές του ζητήματος πιο εμφανείς» (Shaw et al. 2004:264).

Στην περίπτωση λοιπόν του πολέμου με μη επανδρωμένα αεροσκάφη, η διαμόρφωση των πλαισίων στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, η ρητορική κατασκευή των εχθρικών τρομοκρατικών δυνάμεων και ό,τι εκπροσωπεί την έννοια του «Άλλου», ουσιαστικά αποσκοπούν στο να υποδείξουν στους δέκτες αυτού του λόγου, το πώς να αντιληφθούν το κοινωνικοπολιτικό και ηθικό υπόβαθρο και πρίσμα, υπό του οποίου λαμβάνουν χώρα αυτές οι στοχευμένες θανατηφόρες επιθέσεις με drones.

Στις ομιλίες που αναλύθηκαν ανωτέρω, μπορούν λοιπόν να παρατηρηθούν τα εν λόγω τεθέντα «πλαίσια», τα οποία εν πολλοίς τείνουν να παρουσιάζουν μίαν έντονη δυαδικότητα. Πιο συγκεκριμένα, το βασικό πρόβλημα που καθορίζεται στον υπό ανάλυση πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, είναι η *τρομοκρατία*, ενώ ως βασική αιτία του εν λόγω προβλήματος παρουσιάζεται η ιδεολογία του *μίσους* και του *κακού*. Αυτά είναι εν πολλοίς τα πλαίσια που επιδιώκεται διά του πολιτικού λόγου να εμπεδωθούν και εν τέλει να νομιμοποιηθούν. Η ηθική αξιολόγηση που επιδιώκεται να εμπεδωθεί εν προκειμένω είναι σαφής: οι «*Άλλοι*» ορίζονται ως «*σκοτάδι*», οι Αμερικανοί ως «*φως*». Οι «*Άλλοι*» τρομοκρατούν την παγκόσμια κοινότητα και ενώπιον αυτής της απειλής, η αμερικανική κυβέρνηση βρίσκεται σε αποστολή να οικοδομήσει έναν ειρηνικό κόσμο. Βασική θεραπεία στην εν λόγω απειλή: *τα χτυπήματα με μη επανδρωμένα αεροσκάφη*.

Αυτός ο «*Άλλος*», ο τρομοκράτης, εκφράζει τη δύναμη του «*κακού*» που εμπλέκεται σε αδιάκριτες θανατώσεις ανθρώπων. Υποστασιοποιείται λοιπόν ως «*καρκίνος*» και προκαλών έναν απύθμενο «*φόβο*», ενώπιον του οποίου απαιτείται άμεση ανάληψη δράσης, προκειμένου να αποφευχθούν οι τραγωδίες του παρελθόντος. Εν πολλοίς, ο πολιτικός λόγος περί της έννοιας του «*Άλλου*», έλαβε σάρκα και οστά μέσω της χρήση δυαδικών κατασκευών και τη δημιουργία ενός μαύρου και ενός λευκού κόσμου.

Έχει υποστηριχθεί σχετικά ότι «*οι λόγοι για τον Εχθρό βασίζονται σε μια σειρά από δυαδικές αντιθέσεις, όπως καλό/κακό, δίκαιο/άδικο, ένοχος/αθώος, ορθολογικός/αντισυστημικός και πολιτισμένος/απολίτιστος, οι οποίες μπορούν να οριστούν ως κυμαινόμενα σημαίνοντα*» (Laclau & Mouffe, 1985). Υπό το πρίσμα αυτής της παραδοχής, ο πολιτικός λόγος των ΗΠΑ, είναι συνεπής με τους κρατούντες στην θεωρία τρόπους απεικόνισης του «*Εχθρού*».

Οι συγγραφείς των λόγων του Obama και των λοιπόν μελών της κυβερνήσεώς του, φαίνεται πως γνώριζαν καλά τους μηχανισμούς και τη λειτουργία των προρρηθέντων μέσω «*πλαισίωσης*» στον πολιτικό λόγο. Οι μεταφορές του *καρκίνου*, του *φωτός* και του *σκότους*, της *στάχτης* και της *σκόνης*, μιας δύναμης που *ανατέλλει* και ενός επερχόμενου θανάτου, είναι εν πολλοίς μεμειγμένες εντός των υπό εξέταση πολιτικών λόγων, αποσκοπώντας να παγιώσουν το διπολικώς και δυαδικώς παρουσιαζόμενο ρητορικό «*πλαίσιο*». Τα επιχειρήματα που εκφράζονται, εδράζονται

εν πολλοίς στη θεωρία του αποκαλούμενου «παγκόσμιου πεδίου μάχης» (*global battlefield*), το οποίο εγκαθιδρύει την παγκόσμια ισχύ των ΗΠΑ.

Ο *Stuart Hall* τόνισε ότι ο πολιτικός λόγος είναι ένας "*τρόπος αναπαράστασης της γνώσης για ένα συγκεκριμένο θέμα σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή*" (1997). Όπως αναδείχθηκε ανωτέρω, ο λόγος γύρω από τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη συνδέεται αναπόφευκτα με τα περιστατικά της 11ης Σεπτεμβρίου, τις επιπτώσεις των οποίων εξακολουθεί να υφίσταται ολόκληρη η ανθρωπότητα.

Ως εκ τούτου, ο *φόβος* και ο *χρόνος* συνεπικουρούν επιτυχημένα την εν λόγω ρητορική των ΗΠΑ. Η περιγραφή των κακών τρομοκρατών ως προαγγέλων της καταστροφής και του ολέθρου εναντίον ολόκληρης της Αμερικής, αποτελεί κοινό τόπο του πολιτικού λόγου των ΗΠΑ. Δυνάμει αυτής της πραγματικότητας, οι ΗΠΑ αναγκάζονται να λάβουν σκληρές αποφάσεις, προκειμένου να αποφευχθούν οι τραγωδίες του παρελθόντος και κυρίως η 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Όλα αυτά αποσκοπούν να ενισχύσουν το πλαίσιο ενός «*δίκαιου πολέμου*», που μαίνεται ενάντια στις δυνάμεις του *κακού* και του *σκότους*. Εξάλλου:

«Όταν ένα έθνος ή ένας λαός πηγαίνει σε πόλεμο, μπαίνουν στο παιχνίδι ισχυροί μηχανισμοί, προκειμένου να μετατραπεί ο αντίπαλος σε εχθρό. Όταν η ύπαρξη ενός αντιπάλου θεωρείται νόμιμη και το δικαίωμα να υπερασπιστεί τις ιδέες του δεν αμφισβητείται, ένας εχθρός αποκλείεται από την πολιτική κοινότητα και πρέπει να καταστραφεί» (Mouffe, 1997).

Ο υπό ανάλυση λοιπόν πολιτικός λόγος των ΗΠΑ, αποτελεί παράδειγμα δόμησης ενός απάνθρωπου εχθρού, που αξίζει μόνο μία τύχη: τον *θάνατο*. Αυτός ο λόγος, δομώντας δυαδικά σχήματα, έχει οδηγήσει στην κατασκευή μιας κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας, στο πλαίσιο της οποίας τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη θεωρούνται απαραίτητα και προτάσσονται ως βασική λύση έναντι τρομοκρατών. Έτσι, ο πρόεδρος Obama και λοιπά μέλη της κυβέρνησής του, τα αξιοποιούν επανειλημμένως ως καίριο στοιχείο της ευρύτερης αντιτρομοκρατικής στρατηγικής, προβάλλοντας τα οφέλη των δυνατοτήτων θανάτωσης στόχων σε δύσκολες τοποθεσίες, χωρίς να κινδυνεύουν φίλιες δυνάμεις, καθώς και άμαχοι μη εμπλεκόμενοι σε τρομοκρατική δραστηριότητα.

5.3. Ο «Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας» ως το κύριο Ιδεολογικό έρεισμα του Πολέμου με Drones

Τα «πλαίσια» που τίθενται στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, σχετικά με τα drones, παρέχουν σε ένα βαθμό, μια εξηγητική βάση, σχετικά με τον τρόπο κατάστροφης των ρητορικών επιχειρημάτων των Αμερικανών πολιτικών. Ωστόσο, ένα έτερο πάγιο δεδομένο που διέπει πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, ειδικότερα στα ζητήματα εθνικής ασφαλείας, είναι το ευρύτερο πλαίσιο του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας». Υπό το πρίσμα αυτό, οποιαδήποτε συζήτηση σχετικά με την αντιτρομοκρατική πολιτική, είναι αναγκαίο να διέρχεται από αυτό το φίλτρο, ώστε να τίθεται στη σωστή της βάση.

Ο Bush, λίγο μετά τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είπε τα εξής:

*«Απόψε, είμαστε μια χώρα που αφυπνίζεται από τον κίνδυνο και καλείται να υπερασπιστεί την ελευθερία. Η θλίψη μας έχει μετατραπεί σε θυμό και ο θυμός σε απόφαση. **Είτε φέρουμε τους εχθρούς μας ενώπιον της δικαιοσύνης, είτε φέρουμε τη δικαιοσύνη στους εχθρούς μας, η δικαιοσύνη θα αποδοθεί... Από σήμερα και στο εξής, κάθε έθνος που συνεχίζει να... να υποθάλπει ή να υποστηρίζει την τρομοκρατία θα θεωρείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες ως εχθρικό καθεστώς... Και θα καταδιώκουμε τα έθνη που παρέχουν βοήθεια ή ασφαλές καταφύγιο στην τρομοκρατία. Κάθε έθνος σε κάθε περιοχή έχει τώρα μια απόφαση να πάρει: **Είτε είστε μαζί μας, είτε είστε με τους τρομοκράτες**» (Bush, 2001).***

Η ανωτέρω δήλωση του πρώην προέδρου των ΗΠΑ Bush, περικλείει σε αδρές γραμμές τον βασικό πυρήνα του κηρυχθέντος *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας*, καθώς περιλαμβάνει τη δικαιολογητική βάση επέκτασης των αμερικανικών στρατιωτικών επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Εξετάζοντας την προρρηθείσα δήλωση, ευχερώς παρατηρείται πως εγκαθιδρύεται εντός της, μια διχοτόμηση, μία κατάτμηση και συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι στο πλαίσιο αυτού του λόγου, τίθεται ευθέως το φερόμενο ως «καλό», εναντίον του φερομένου ως «κακού». Με αυτόν τον τρόπο δίδεται το βασικό πνεύμα που πρέπει- κατά τον Bush- να διέπει την πραγματικότητα του *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας*. Αναδύεται λοιπόν μία εγγενής δυαδικότητα.

Στη δήλωση του προέδρου Bush, διαπιστώνεται ότι εκπέμπεται ένα *στοιχείο αντιλαμβανόμενης ισχύος (perceived power)*. Βάσει αυτού, οι ΗΠΑ- ως μια παγκόσμια υπερδύναμη- στην ουσία διαθέτει την ισχύ που της επιτρέπει να «εξαναγκάζει» τη διεθνή κοινότητα να επιλέξει ποιά πλευρά θα ακολουθήσει. Με αυτόν τον τρόπο, επιδεικνύεται η δύναμη των ΗΠΑ όχι μόνο σε επίπεδο στρατηγικό- γεωπολιτικό, ήτοι ως παγκόσμιας υπερδύναμης, αλλά και ως παγκοσμίου ρυθμιστή και υπερασπιστή του «καλού», έναντι των κακών δυνάμεων του κόσμου.

Παράλληλα, τα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης συσπειρώθηκαν αρχικά με την κυβέρνηση ώστε να παρουσιάσουν με ουδέτερο ή και θετικό πρόσημο τις αναληφθείσες στρατιωτικές επιχειρήσεις των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων.

«Οι λέξεις που επιλέχθηκαν για να περιγράψουν αυτά τα γεγονότα (της 11ης Σεπτεμβρίου), δεν ήταν απλώς μια ουδέτερη αντανάκλαση του τι είχε συμβεί, αλλά στην πραγματικότητα λειτούργησαν επιβάλλοντας μια συγκεκριμένη ερμηνεία και σημασία, με σημαντικότερο το ότι επρόκειτο για μια "πράξη πολέμου", ένας "πόλεμος κατά της τρομοκρατίας" που έγινε αντιληπτός ως λογικός» (Jackson, 2005:5).

Είναι χαρακτηριστικό ότι το αφήγημα που οικοδομήθηκε από την κυβέρνηση των ΗΠΑ και τα μέσα ενημέρωσης με σκοπό τη νοσηματοδότηση και νομιμοποίηση του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας», αξιοποίησε σε μεγάλο βαθμό όρους στρατιωτικούς και πολεμικούς. Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της έντασης και της σφοδρότητας που επιδιώχθηκε να δοθεί σε αυτόν τον αντιτρομοκρατικό αγώνα (Dimaggio, 2008).

Μεταβαίνοντας κάποια χρόνια αργότερα από αυτή τη δήλωση, διαπιστώνουμε ότι και επί Προεδρίας Obama, στο ρητορικό οπλοστάσιο τω ΗΠΑ εξακολουθεί να υφίσταται ο χαρακτηρισμός αυτού του πολέμου ως «δίκαιου», ενός πολέμου που διεξάγεται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και «σε νόμιμη άμυνα» (Obama, 2013). Η ισχύς και το δόγμα του «δικαίου πολέμου» κυριαρχούν. Παρατηρείται λοιπόν, πως τα ιδεολογικά θεμέλια που τέθηκαν κατά την κήρυξη του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας από τις ΗΠΑ, παραμένουν ανθεκτικά και αναλλοίωτα. Αυτό που ίσως αλλάζει είναι τα αξιοποιούμενα επιχειρησιακά μέσο: πλέον τα *drones* κυριαρχούν στο πεδίο της μάχης κατά των τρομοκρατών.

Ως προειπώθηκε, η αμερικανική κυβέρνηση βάσισε σε μεγάλο βαθμό την επιχειρηματολογία της, στη δόμηση δυαδικών αντιθετικών ζευγών και συγκεκριμένα στη διχοτομική κατασκευή της έννοιας της «βαρβαρότητας» έναντι του «πολιτισμού» και της «ελευθερίας» έναντι της «τυραννίας». Μέσω της αξιοποίησης αυτού του οικοδομήματος αντιθετικών εννοιών, οι «καλές» Ηνωμένες Πολιτείες και όλος ο πολιτισμένος κόσμος- εκπροσωπώντας τις σωτήριες δυνάμεις- τίθενται απέναντι σε έναν «κακό» και «βάρβαρο» Άλλο (Jackson, 2005).

Οι ΗΠΑ επεδίωξαν να ενδύσουν τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με έναν μανδύα τέτοιο, ώστε να θεωρούνται επιθέσεις εναντίον του συνόλου των αξιών των πολιτισμένων εθνών (Carpentier, 2007). Έχει διατυπωθεί σχετικά, ότι μέσω ενός *«προσεκτικά κατασκευασμένου δημόσιου λόγου, οι αξιωματούχοι (των ΗΠΑ) δημιούργησαν μια νέα κοινωνική πραγματικότητα, όπου η τρομοκρατία απειλεί να καταστρέψει όλα όσα οι απλοί άνθρωποι θεωρούν πολύτιμα - τις ζωές τους, τη δημοκρατία τους, την ελευθερία τους, τον τρόπο ζωής τους, τον πολιτισμό τους»* (Jackson, 2005:1-2).

Όπως εξάλλου έχει υποστηριχθεί, ενώ η πολιτική ρητορική είναι σημαντική στην εγχώρια πολιτική επικοινωνία, αποκτά περαιτέρω σημασία όταν πρόκειται για *«θέματα εξωτερικής πολιτικής, καθώς οι πολίτες ανταποκρίνονται σε μεγάλο βαθμό σε αυτά που βλέπουν και ακούν από τις πολιτικές ελίτ – σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στις περισσότερες πτυχές της εσωτερικής πολιτικής. Ως εκ τούτου, ο βαθμός δημόσιας υποστήριξης μιας προεδρικής πρωτοβουλίας εξωτερικής πολιτικής εξαρτάται από το μείγμα της ρητορικής των ελίτ σχετικά με την πολιτική του προέδρου στο οποίο εκτίθενται οι πολίτες»* (Baum & Groeling, 2010:3).

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, τα *drones* εμφανίσθηκαν στο προσκήνιο, ως το ιδανικό στρατιωτικό μέσο εκπλήρωσης των προαναφερθεισών πολιτικών των ΗΠΑ. Ωστόσο, ο πολιτικός λόγος αποτέλεσε το απαραίτητο ρητορικό υποστήριγμα αυτής της στρατηγικής επιλογής. Η παρούσα έρευνα επεδίωξε να εντοπίσει κεντρικά στοιχεία της πολιτικής αυτής ρητορικής των ΗΠΑ, σχέση με τη χρήση των μη επανδρωμένων μαχητικών αεροσκαφών. Και αυτό γιατί, υπό μία Καντιανή λογική, για να πάει ένα δημοκρατικό κράτος σε πόλεμο *«η δημόσια συζήτηση και ο δημόσιος διάλογος είναι απαραίτητοι, επειδή οι ηγέτες είναι υποχρεωμένοι να κυβερνούν τον κυρίαρχο λαό*

μέσω της συνεχούς πειθούς, η ρητορική είναι απολύτως κεντρική» (Kane and Patapan, 2010).

5.4. Περιορισμοί της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα, όπως και κάθε ερευνητική διαδικασία, υπόκειται σε περιορισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, βασικός περιορισμός της ανά χείρας έρευνας ήταν το στοιχείο του χρόνου, ήτοι το χρονικό διάστημα που είναι αναγκαίο αυτή να υλοποιηθεί, στο πλαίσιο ενός εξαμήνου μεταπτυχιακού προγράμματος. Δεδομένης της ευρύτητας του ζητήματος, αναμφισβήτητα η παρούσα έρευνα, με το εν λόγω πολυσχιδές αντικείμενο, μπορεί να λάβει τη μορφή εκτεταμένης ανάλυσης, ώστε να αποκωδικοποιηθεί με ανάγλυφο τρόπο, το σύνολο των στοιχείων που αφορά στον πολιτικό λόγο των ΗΠΑ, σχετικά με την νομιμοποίηση των drones.

5.5. Προτάσεις για περαιτέρω Έρευνα

Οι προτάσεις του γράφοντος για περαιτέρω έρευνα, συνδέονται με τον προαναφερθέντα περιορισμό της παρούσας εργασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, στο πλαίσιο μιας ενδεχόμενης εκτεταμένης έρευνας, θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον να λάβει χώρα η ανάλυση πολιτικού λόγου των κυβερνήσεων των ΗΠΑ μετά την προεδρία Obama (Trump και Biden), είτε μεμονωμένα, είτε υπό μια συγκριτική προοπτική, προκειμένου να αναδειχθούν τα κοινά, αλλά και τα διαφοροποιητικά στοιχεία στον πολιτικό τους λόγο και να εξαχθούν συμπεράσματα, αναφορικά με τις αναδυόμενες πολιτικές.

5.6. Επίλογος

Εν κατακλείδι, όπως έχει τονίσει ο Van Dijk (1993:254) «[μ]ια κρίσιμη προϋπόθεση της επαρκούς κριτικής ανάλυσης λόγου είναι η κατανόηση της φύσης της κοινωνικής εξουσίας και της κυριαρχίας. Μόλις αποκτήσουμε μια τέτοια εικόνα, μπορούμε να αρχίσουμε να διατυπώνουμε ιδέες σχετικά με το πώς ο λόγος συμβάλλει στην αναπαραγωγή τους». Ως εκ τούτου, κεντρική προϋπόθεση προκειμένου να προβούμε σε μία ορθή Κριτική Ανάλυση Λόγου, είναι πρώτα να κατανοήσουμε την ίδια τη φύση της κοινωνικής εξουσίας και των σχέσεων κυριαρχίας, που διέπουν την κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

Στο πλαίσιο λοιπόν του πολέμου με τη χρήση *drones* εκ μέρους των ΗΠΑ, ήταν αναγκαίο να κατανοήσουμε, τόσο τη φύση των υπερπουσών σχέσεων εξουσίας και κυριαρχίας, όσο και το ευρύτερο πλαίσιο που αυτές οι εξουσιαστικές σχέσεις τοποθετούνται. Στο πλαίσιο αυτό, διατυπώνεται η θέση εκ μέρους του γράφοντος, πως οποιαδήποτε θέση του πολέμου με *drones*, εκτός του ευρύτερου εξουσιαστικού πλαισίου του *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας*, είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Και αυτό γιατί, όπως εξηγήθηκε ανωτέρω, η παγκοσμίου εμβέλειας χρήση των μη επανδρωμένων αεροσκαφών από τις ΗΠΑ, έλκει κάθε της νομιμοποίηση από το ευρύτερο ιδεολογικοπολιτικό πλαίσιο που εγκαθιδρύθηκε δυνάμει του *Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας* και του λεγόμενου παγκοσμίου πεδίου μάχης.

Έτσι, ακόμη και ο πολιτικός λόγος των ΗΠΑ, με τα ποικίλα σχήματά του (κατασκευή του «άλλου», μεταφορές, αξιοποίηση των εννοιών του *φόβου*, του *χρόνου*), προκειμένου να αναλυθεί ορθά, θα πρέπει πρώτα να κατανοηθεί, ως προς τις γενεαλογικές του απαρχές και αιτίες. Και οι απαρχές αυτές δεν είναι άλλες, από τον αέναο πόλεμο των ΗΠΑ κατά της Τρομοκρατίας, ο οποίος, όσο ενδιαφέρον παρουσιάζει στην ανάλυση και ανάγνωση των ρητορικών σχημάτων που χρησιμοποιούν οι εκφραστές του, άλλο τόσο επικίνδυνα φαίνεται να απλώνεται στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, προκαλώντας την αναδόμηση βαθιά εγκαθιδρυμένων διεθνών αλλά και εσωτερικών συσχετισμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Barela S.J.(2015).** *Legitimacy and Drones: Investigating the Legality, Morality and Efficacy of UCAVs*. London: Ashgate Publishing.
- Baum, M. & Groeling, T. (2010).** *War Stories*. New Jersey: Princeton University Press.
- Beasley, V. (2004).** *You, the People: American National Identity in Presidential Rhetoric*. College Station, Texas: Texas A&M University Press.
- Bergmann, W. (1992).** “The Problem of Time in Sociology: An Overview of the Literature on the State of Theory and Research on the ‘Sociology of Time,’ 1900– 82”. In: *Time and Society* 1(1): 81-134.
- Blackledge, A. (2005).** *Discourse and Power in a Multilingual World*. Amsterdam/Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Blank, L. (2012).** “After ‘Top Gun’: How Drone Strikes Impact the Law of War”. In *University of Pennsylvania Journal of International Law*, Vol. 33, 2012, Emory Public Law Research Paper No. 11-177.
- Bourdieu, P. (2001).** *Language & Symbolic Power*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Boyle, M. (2015).** “The legal and ethical implications of drone warfare”. In: *The International Journal of Human Rights*, 19:2, 105-126.
- Boyle, M. (2019).** *The Drone Age*. Oxford: Oxford University Press.
- Brennan, J. (2011).** *Remarks of John O. Brennan, Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism, on Ensuring al-Qa’ida’s Demise*. Paul H. Nitze School of Advanced International Studies. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/29/remarks-john-o-brennan-assistant-president-homeland-security-and-counter>
- Brennan, J. (2012a).** *The Efficacy and Ethics of U.S. Counterterrorism Strategy*. Wilson Center. <http://www.wilsoncenter.org/event/the-efficacy-and-ethics-us-counterterrorism-strategy>.
- Brennan, J. (2012b).** *U.S. Policy Toward Yemen*. Council on Foreign Relations. <http://www.c-span.org/video/?307492-1/john-brennan-us-policy-toward-yemen>.
- Browne, S. (2015).** *Dark Matters: On the Surveillance of Blackness*. Durham, NC: Duke University Press.

- Bush, G. W. (2001).** *President Bush's address to a joint session of Congress and the nation.* https://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html
- Γαλαντόμος, Ι. (2008).** *Η διδασκαλία των μεταφορών και των ιδιωματισμών της νέας ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας.* Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. <https://core.ac.uk/reader/132802150>.
- Cap. P. (2008).** “Towards the proximization model of the analysis of legitimization in political discourse”. In: *Journal of Pragmatics*, 40: 17–41.
- Capone, A. (2010).** “Barack Obama’s South Carolina speech”. In: *Journal of Pragmatics* 42: 2964–2977.
- Carpentier, N. (2007).** *The Ideological Model of War. Discursive Mediations of the Self and the Enemy.* https://www.researchgate.net/publication/228503953_The_ideological_model_of_war_Discursive_mediations_of_the_Self_and_the_Enemy.
- Casey-Maslen, S. (2012).** “Pandora's box? Drone strikes under jus ad bellum, jus in bello, and international human rights law”. In: *International Review of the Red Cross*, 94(886), 597-625
- Cavallaro, J., Sonnenberg, S. & Knuckey S. (2012).** *Living Under Drones: Death, Injury and Trauma to Civilians from US Drone Practices in Pakistan.* Stanford: International Human Rights and Conflict Resolution Clinic, Stanford Law School. New York: NYU School of Law, Global Justice Clinic.
- Chouliaraki, L. (2005).** “Introduction: The soft power of war – legitimacy and community in Iraq war discourses”. In: *Journal of Language and Politics* 4(1): 1–10.
- Chilton, P. and Schaffner C. (eds.) (2002).** *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse.* Amsterdam: John Benjamins.
- Corey, R. (2010).** *Φόβος. Η Ιστορία μιας Πολιτικής Ιδέας.* Αθήνα: Εκδ. Αλεξάνδρεια.
- Dimaggio, A. (2008).** *Mass media, mass propaganda: Examining American news in the “war on terror”.* Lanham: Lexington Books.
- Dunmire, P. (2007).** “Emerging threats and coming dangers: Claiming the future for preventive war”. In: Hodges A and Nilep C (eds). *Discourse, War and Terrorism.* Philadelphia: John Benjamins.
- Dunmire, P. (2011).** *Projecting the Future through Political Discourse.* Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

- Edelman, M. (1971).** *Politics as Symbolic Action: Mass Arousal and Quiescence*. Chicago: Markham.
- Elster (1994).** “Rationality, emotions, and social norms”. In: *Synthese* 98: 21–49.
- Entman, R. (1993).** “Framing: Toward clarification of a fractured paradigm”. In: *Journal of communication*, 43 (4), 56.
- Ericson, R. & Haggerty, K. (2006).** *The New Politics of Surveillance and Visibility*. Toronto: University of Toronto Press.
- Fairclough, N. (1992a).** *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1992b).** “Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis”. In: *Discourse and Society*, 3 (2), 12.
- Fairclough, N. (1995).** *Media Discourse*. London: Edward Arnold Publishers Ltd.
- Fairclough, N. (2002).** “Critical and descriptive goals in discourse analysis”. In: Toolan M (ed.) *Critical Discourse Analysis*. London: Routledge, 321–345
- Fairclough, N. (2003).** *Analyzing Discourse*. London: Routledge.
- Fuller, C. (2017).** *See it/shoot it: the secret history of the CIA's lethal drone program*. Yale University Press.
- Gogarty, B. & Hagger, M. (2008).** “The Law of Man over Vehicles Unmanned: The Legal Response to Robotic Revolution on Sea, Land and Air”. In: *Journal of Law, Information and Science* 19: 95.
- Haggerty, K., Wilson D. & Smith, G. (2011).** “Theorizing Surveillance in Crime Control”. In: *Theoretical Criminology* 15(3): 231-237.
- Hall, S. (1997).** ‘The work of representation’, in Hall, S. *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage Publications.
- Hall, S. (2001).** “Foucault: Power, Knowledge and Discourse”. In: Wetherell, M. Taylor, S. & Yates, S. (ed.). *Discourse theory and practice: a reader*. London: Sage.
- Hart, R., Jarvis, S., Jennings, W. & Smith-Howell, D. (2005).** *Political Keywords: Using Language that Uses Us*. New York: Oxford University Press.
- Heller, K. J. (2013).** “One Hell of a Killing Machine’: Signature Strikes and International Law”. In *Journal of International Criminal Justice*, Volume 11, Issue 1, March 2013, Pages 89–119.
- Hodges, A. & Nilep, C. (2007).** *Discourse, War and Terrorism*. Amsterdam: John Benjamins.

- Hodges, A. (2011).** *The 'War on Terror' Narrative: Discourse and Intertextuality in the Construction and Contestation of Sociopolitical Reality*. New York: Oxford University Press.
- Holder, E. (2012).** Attorney General Eric Holder Speaks at Northwestern University School of Law. <https://www.justice.gov/opa/speech/attorney-general-eric-holder-speaks-northwestern-university-school-law>.
- Huckin, T., Andrus, J., & Clary-Lemon, J. (2012).** “Critical discourse analysis and rhetoric and composition”. In: *College Composition and Communication*, 64(1), 110.
- International Bar Association (2017).** *The Legality of Armed Drones under International Law*. Background Paper. Human Rights Institute. <https://www.ibanet.org/medias/B0B8AF88-FD20-44F8-A920-634484645113.pdf?context=bWFzdGVyfGFzc2V0c3w0Mzg3MDJ8YXBwbGljYXRpb24vcGRmfGgxZS9oYjIvODc5NjMzODE5MjQxNC9CMEI4QUY4OC1GRDIwLTQ0RjgtQTkyMC02MzQ0ODQ2NDUxMTMucGRmfGYzMjdjZjRjY2RhMDM0M2Y3NmVlOTFkYzFiZjQ2ODY3OTUwYmQ1MDE0NWUyNTg4OTEzMmI5Y2Q1NmEwOTA4NTU>.
- Jackson, R. (2005).** *Writing the war on terrorism* (1st ed.), Manchester: Manchester University Press.
- Johnson, J. (2012a).** *National Security Law, Lawyers and Lawyering in the Obama Administration*. <https://ylpr.yale.edu/national-security-law-lawyers-and-lawyering-obama-administration>.
- Johnson, J. (2012b).** *The Conflict Against Al Qaeda and Its Affiliates: How Will It End?*. <https://www.lawfareblog.com/jeh-johnson-speech-oxford-union>.
- Johnson, J. (2013).** *A 'Drone Court': Some Pros and Cons*. <https://www.lawfareblog.com/jeh-johnson-speech-drone-court-some-pros-and-cons>.
- Joseph J.E. (2006).** *Language and Politics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kaag, J. & Kreps, S. (2014).** *Drone Warfare*. Cambridge: Polity Press.
- Kane, J. & Patapan, H.. (2010).** “The Artless Art: Leadership and the Limits of Democratic Rhetoric”. In: *Australian Journal of Political Science*. 45.
- Karras, I. (2020).** *The Culture and Communication Interface*. Athens: Diavlos Publications.
- Κασσιανός (2018).** “Η Ψυχολογική Κατασκευή του «Άλλου»”, στο Αλέκου, Α. (επιμ.). *Ο Χρήσιμος Εχθρός. Δοκίμια για την Κατασκευή του «Άλλου»*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κύπρου.

- Keen, S. (1986).** *Faces of the enemy*. San Francisco: Harper & Row.
- Khan, S. (2015).** *Droning On: A critical Analysis of American Policy and News discourse on Drone Strikes*. <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/msc-dissertations/2014/Sadaf-Khan-proofread-by-NK.pdf>.
- Koh, H. (2010).** *The Obama Administration and International Law*. American Society of International Law. <https://2009-2017.state.gov/s/l/releases/remarks/139119.htm>
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985).** *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Lakoff, G. (2001).** “Metaphors of Terror.” In *The Days After*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2003).** *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Αίβας, Σ. (2021).** *Γλώσσα και Εξτρεμισμός. Δέκα + 1 Δοκίμια για τη Γλώσσα του Μίσους*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Lyon, D. (2003).** “Surveillance as Social Sorting”. In *Surveillance as Social Sorting: Privacy, Risk and Digital Discrimination*. London: Routledge.
- Magnet, S. & Rodgers, T. (2011).** “Stripping for the State: Whole Body Imaging Technologies and the Surveillance of Othered Bodies”. In *Feminist Media Studies* 12(1): 101-118.
- Μιχαλακόπουλος, Γ. (2004).** *Η Λειτουργία του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης (ΟΙΔ) στο Διεθνές Σύστημα και η Τουρκία. Γεωγραφική και Γεωπολιτική Προσέγγιση του Ρόλου τους*. Αθήνα: Εκδ. Λιβάνη.
- Miller, M. (2018).** *Cancer*. Momentum Press.
- Monahan, T. (2010).** *Surveillance in the Time of Insecurity*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Mouffe, C. (1997).** *The Return of the Political*. London: Verso.
- Neocleous, M. (2008).** *Critique of Security*. Edinburgh, Scotland, UK: Edinburgh University Press.
- Neocleous, M. (2011).** “The Police of Civilization: The War on Terror as Civilizing Offensive”. In: *International Political Sociology* 5: 144-159.
- Neocleous, M. (2014).** *War Power, Police Power*. Edinburgh, Scotland, UK: Edinburgh University Press.

- Obama, B. (2009a).** *Remarks by the President in Address to the Nation on the Way Forward in Afghanistan and Pakistan.* <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-address-nation-way-forward-afghanistan-and-pakistan>.
- Obama, B. (2009b).** *A Just and Lasting Peace.* The Nobel Foundation. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2009/obama/lecture/>
- Obama, B. (2011).** *Remarks by the President at the "Change of Office" Chairman of the Joint Chiefs of Staff Ceremony.* <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/09/30/remarks-president-change-office-chairman-joint-chiefs-staff-ceremony>.
- Obama, B. (2013).** *Remarks by the President at the National Defense University.* <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/05/23/remarks-president-national-defense-university>.
- Ochs, E. (1979).** "Planned and unplanned discourse". In: Givón T (ed.) *Syntax and Semantics 12: Discourse and Syntax*. New York: Academic Press, 51–80.
- O'Connell, M. E. (2010).** "Lawful Use of Combat Drones". *Hearing before the US House of Representatives Subcommittee on National Security and Foreign Affairs*. April 28, 2010.
- O'Connell, M. E. (2016).** "Game of Drones". In: *109 American Journal of International Law* 889.
- Oeser, D. R. (2016).** *The Rhetoric of Perpetual Warfare: A Political Discourse Analysis of the Obama Administration's Legitimation of U.S. Drone Strikes.* https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5238&context=utk_gradthes
- Ohlin, J. D. (2013).** "Is Jus in Bello in Crisis?". In: *Cornell Law Faculty Publications*. 912.
- Plaw, A., Fricker, M. & Colon, C. (2016).** *The Drone Debate: A Primer on the U.S. Use of Unmanned Aircraft Outside Conventional Battlefields*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Raymond, R. (2007).** *Cancer Biology*. Oxford: Oxford University Press.
- Reisigl, M. & Wodak, R. (2001).** *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism*. London: Routledge.
- Reisigl, M. (2006).** "Rhetorical tropes in political discourse". In: *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Amsterdam: Elsevier.

- Reisigl (2008).** “Analyzing political rhetoric”. In: Wodak R and Krzyzanowski M (eds). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. London: Palgrave Macmillan.
- Reyes, A. (2011).** “Strategies of Legitimization in Political Discourse: From Words to Actions”. In: *Discourse & Society* 22(6): 781-807.
- Rojo, M. & Van Dijk T. (1997).** “There was a problem, and it was solved! Legitimizing the expulsion of ‘illegal’ immigrants in Spanish parliamentary discourse”. In *Discourse & Society* 8(4): 523–567.
- Schmitt M.N. (2011).** “Drone Attacks under the *Jus ad Bellum* And *Jus in Bello*: Clearing the ‘Fog of Law’”. In: Schmitt M., Arimatsu L., McCormack T. (eds) *Yearbook of International Humanitarian Law 2010*. Yearbook of International Humanitarian Law, vol 13. T.M.C. Asser Press.
- Shaw, D. L., McCombs, M., & Weaver, D. (2004).** “Agenda Setting Research: Issues, Attributes, and Influences”. In: Kaid, L. (ed.). *Handbook Of Political Communication Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc. Publishers.
- Σκουλάς, (2018).** “Το Κακό & ο Πολιτικός Αυταρχισμός: η Σημασία του Εχθρού & του Φόβου στην Πολιτική”, στο Αλέκου, Α. (επιμ.). *Ο Χρήσιμος Εχθρός. Δοκίμια για την Κατασκευή του «Άλλου»*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κύπρου.
- Smith, P. (2005).** *Why War? : the Cultural Logic of Iraq, the Gulf War, and Suez*. Chicago: Chicago University Press
- Στάμου, Α.Γ. (2014).** “Η κριτική ανάλυση λόγου: Μελετώντας τον ιδεολογικό ρόλο της γλώσσας”. Στο: Γεωργαλίδου, Μ. Σηφιανού, Τσάκωνα, Β. (επιμ.). *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και εφαρμογές*, Μ. Νήσος: Αθήνα, 149-187.
- UN Human Rights Council (2014).** *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism*, A/HRC/25/59.
- US Congress (2001).** *Authorization of the Use of Force*. PUBLIC LAW 107/40/SEPT. 18, 2001
- Van Dijk, T. (1988).** *News Analysis*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- Van Dijk, T. (1993).** “Principles of Critical Discourse Analysis”. In: *Discourse and Society*, 4, 249-283.
- Van Dijk, T. (1997).** ‘The Study of Discourse’. In Van Dijk, In: *Discourse As Structure And Process*. London: Thousand Oak.

- Van Dijk, T. (1997).** *Discourse As Structure And Process*. London: Sage Publications.
- Van Dijk, T. (1998).** *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- Van Dijk, T. (2001).** “Critical Discourse Analysis”. Στο Deborah Schiffrin, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (επιμ.), *The Handbook of Discourse Analysis*. London: Blackwell, 352-371.
- Van Dijk, T. (2005).** War rhetoric of a little ally: Political Implications and Aznar’s Legitimatization of the War in Iraq. *Journal of Language and Politics* 4(1): 65–92.
- Van Gorp (2007).** “The constructionist approach to framing: Bringing culture back in”. In: *Journal of Communication*, 57(1), 60–78.
- Van Leeuwen & Wodak (1999).** “Legitimizing immigration control: A discourse-historical analysis”. In: *Discourse Studies* 1(1): 83–118.
- Van Leeuwen, T. (1996).** *The Grammar of Legitimation*. London: School of Media/London School of Printing.
- Van Leeuwen (2002).** “The representations of social actors”. In: Toolan M (ed.) *Critical Discourse Analysis*. London: Routledge.
- Van Leeuwen, T. (2007).** “Legitimation in discourse and communication”. In: *Discourse & Communication* 1(1): 91–112.
- Van Leeuwen, T. (2008).** *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Wodak, R. (1996).** *Disorders of Discourse*. London: Longman.
- Wodak, R. (2001).** “The discourse-historical approach”. In: Wodak R and Meyer M (eds). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE.
- Wodak (2002).** “Discourse and politics: The rhetoric of exclusion”. In: Wodak R and Pelinka A (eds). *The Haider Phenomenon in Austria*. New Brunswick, New Jersey/London: Transaction.